

POLITIHØGSKOLEN

Kvalitet i etterforskning – har integrert påtale en effekt?

En studie av integrert påtales effekt på kvaliteten av utarbeidede hovedhypoteser innledningsvis i etterforskningen av en straffesak ved Felles straffesaksinntak

Jon Aga

Erfaringsbasert Master i Etterforskning
Kull 2017

Kvaliteten på etterforskning måles ikke ut ifra resultatet, men ut ifra hvordan etterforskningen er gjennomført (Riksadvokaten, 2018, s. 31).

Forord

“We are like dwarfs on the shoulders of giants, so that we can see more than they, and things at a greater distance, not by virtue of any sharpness of sight on our part, or any physical distinction, but because we are carried high and raised up by their giant size” (Bernard of Chartres, slik gjengitt i Oxford Essential Quotations, 2016).

Ovenstående sitat er et godt bilde på hvor viktig andre er når en selv skal finne kunnskap. Ofte, og kanskje med rette, er «giants» gjengitt som henvisning til tidligere forskere. I dette forordet vil jeg i tillegg legge inn betydningen også andre enn de refererte forskerne har betydd for mitt arbeide med denne masteren, og dere er mange.

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til Jon Strype og Bettina K. Wilhelmsen som på en motiverende og praktisk måte stimulerte, og med godt humør veiledet meg gjennom analyse og skrivefasene, slik at jeg klarte å fullføre denne masteren. Videre vil jeg rette en stor takk til Ivar A. Fahsing for inspirerende forskning, gode og interessante samtaler, både på gangen, og som min veileder innledningsvis i arbeidet med denne avhandlingen.

Jeg vil også takke Moa Lidén for interessant forskning og at hun var villig til å stille opp som biveileder, selv om veiledningen ikke ble noe av, noe som skyldtes forhold på min side. Det er også mange av lærerne ved PHS som fortjener takk for at dere har øst av deres kompetanse gjennom studiet. En særlig takk går til mine gruppeveiledere Morten Holmboe og Trond Myklebust.

Tusen takk til Espen Fronth Andersen, Kjell Erik Eriksen, Haris Hrenovica, Terje Kammen, Kari Landrø, Marit Normann, Tonje Reiten, Carol Sandbye, Øystein Skjønberg, Trond Andre Solvang, Nina Sunde, Olav Helge Thue, Anita Tveit, Ingrid Tveit, og Bjørn Tore Aanonsen, som gjennom sitt arbeide i ekspertgruppen gav meg en løsning jeg kunne sammenligne svarene med. En stor takk går også til Eivind Kolflaath som har bidratt med nyttige innspill og god bistand med oppsettet av hypotesesettet til ekspertgruppen.

Videre vil jeg takke ledere og ansatte ved FSI rundt i Norge som gav meg mulighet til å gjennomføre eksperimentet. Uten dere ville det ikke denne avhandlingen blitt til.

Tusen takk til familie, venner, og gode kollegaer som har bidratt til at jeg har klart å fortsette arbeidet med denne avhandlingen, selv om hverdagen av og til har lagt hindringer i veien. Dere er mange, men jeg vil særlig trekke frem Elisabeth Myhre Lie for organisering av «Shut up and write», Øystein Skjønborg for gjennomlesing og gode råd i slutfasen av arbeidet, min nære kollega Rikke S. Hallgren for tålmodighet når jeg har hatt utfordringer med å kombinere jobb og masterarbeid, og ikke minst min kone Tine for bistand både i hverdagen og med gjennomlesning av avhandlingen.

Oslo 12. august 2022

Jon Aga

Sammendrag

I Norge ledes etterforskningen med påtalemyndigheten integrert i politiet, såkalt integrert påtale. En av oppgavene til integrerte påtale er å påse at etterforskningen er såkalt objektiv. Plikten til å være «objektivt» innebærer at en så langt det er mulig skal evne til å se saken fra ulike ståsteder, uten at følelser for de faktiske forhold påvirker etterforskningen.

En åpenbar utfordring når det kommer til en praktisk etterlevelse av denne objektivitetsplikten er at alle menneskelige vurderinger og beslutninger vil preges av såkalte kognitive forenklingsstrategier. For å motvirke bekreftelsesfeller oppfordres etterforskningsledere til å utarbeide alternative hovedhypoteser om hva som kan ha skjedd, såkalte hypotesesett, for deretter å se etter spor som styrker eller svekker hver enkelt av hovedhypotesene i hypotesesettet. Det er uklart om integrert påtalemessig ledelse har effekt på kvaliteten ved utarbeidelse av hypotesesett i en etterforskning. Denne avhandlingen tar derfor for seg følgende forskningsspørsmål: *Har integrert påtale effekt på kvaliteten på utarbeidede hypotesesett innledningsvis i etterforskningen av en straffesak ved Felles straffesaksinntak?*

For å besvare forskningsspørsmålet er det benyttet et eksperimentelt design. Eksperimentgruppen består av team der en påtalefaglig etterforskningsleder (PÅL) og en politifaglig etterforskningsleder (PEL) sammen skulle utarbeide hypotesesett i en konstruert case. Effekten ble målt ved å sammenligne gjennomsnittet av svarene mot en kontrollgruppe bestående av to PEL som fikk samme oppgave.

Kvaliteten ble målt ved å sammenligne svarene opp mot hypotesesett utarbeidet i den samme casen av en gruppe bestående av 14 anerkjente fagpersoner innen etterforskning og påtale (i avhandlingen omtalt som ekspertgruppe). I tillegg er kvaliteten målt ved å undersøke antall hovedhypoteser som ikke er blant de ekspertgruppen anså som riktig å ha med. Å ha med hovedhypoteser definert av ekspertgruppen er ansett som tegn på god kvalitet. Å ha med andre hovedhypoteser enn det ekspertgruppen anså som riktig er her ansett som tegn på lav kvalitet siden ett av kvalitetskravene i en etterforskning er at etterforskningen må ha et hensiktsmessig formål og omfang. Ved å sammenligne gjennomsnittet av svarene fra hhv. gruppen med og uten PÅL opp mot ekspertgruppens løsning kan en se om involveringen fra PÅL har en effekt på kvaliteten. I studien min finner jeg at integrert påtale ikke fører til at det blir utarbeidet flere relevante etterforskningshypoteser enn om bare PEL-kompetansen var involvert. Studien fant

en tendens om at grupper uten PÅL utarbeidet flere relevante hypoteser i snitt. På ett område fant jeg likevel at integrert påtale hadde en positiv effekt; dersom PÅL var involvert i å utarbeide hypoteser, førte det til signifikant færre irrelevante etterforskningshypoteser.

Abstract

In Norway, the investigation is conducted with the prosecution services integrated into the police, so-called integrated prosecution. One of the tasks of integrated prosecution is to ensure that the investigation is conducted in an objective manner. The duty to "act objectively" entails that the prosecution services must, as far as possible, have a neutral attitude to the actual circumstances and the ability to see the case from different points of view. Own feelings or sympathies must be kept out.

An obvious challenge when it comes to practical compliance with this duty of objectivity is that all human judgments and decisions will be characterized by cognitive simplification strategies. To counteract confirmation biases, lead investigators are encouraged to prepare alternative main hypotheses about what may have happened, so-called hypothesis sets, and then look for clues that strengthen or weaken each of the main hypotheses in the hypothesis set. It is unclear whether integrated prosecution has an effect on the quality of the preparation of hypothesis sets in an investigation. This thesis therefore deals with the following research question: Does integrated prosecution have an effect on the quality of prepared hypothesis sets initially in the investigation of a criminal case by Felles straffesaksinntak?

To answer the research question, an experimental design has been used. The experimental group consists of teams in which a police prosecutor (PÅL) and a leading police investigator (PEL) together prepared sets of hypotheses in a mock case. The effect was measured by comparing the average of the responses against a control group consisting of two PELs who were given the same task.

The quality was measured by comparing the answers against hypothesis sets drawn up in the same case by a group consisting of 14 recognized professionals in the field of investigation and prosecution (referred to in the thesis as the expert group). In addition, the quality is measured by examining the number of main hypotheses that are not among those the expert group considered appropriate to include. Including main hypotheses as defined by the expert group is considered a sign of good quality. Including main hypotheses other than what the expert group considered appropriate is a sign of low quality, since one of the quality requirements in an investigation is that it must have an appropriate purpose and scope. By comparing the average of the responses from the group with and without PÅL against the expert groups solution, one can see whether the involvement from PÅL has an effect on quality. In my study, I find that the

inclusion of integrated prosecution does not result in more relevant investigation hypotheses than in teams consisting of solely PELs. The study found tendencies that groups without PÅL prepared more relevant hypotheses on average. In one area, however, I found that integrated prosecution had a positive effect; if PÅL was involved in preparing hypotheses, it led to significantly fewer irrelevant investigative hypotheses.

Innholdsfortegnelse

FORORD	3
SAMMENDRAG	5
ABSTRACT	7
1. INNLEDNING	11
2. TEORI	14
2.1 TVERRFAGLIG SAMARBEID, INTEGRERT PÅTALE OG ETTERFORSKNINGSLEDELSE	14
2.2 GENERELT OM ETTERFORSKNING OG KVALITET	18
2.3 NÆRMERE OM KVALITETSMARKØREN OBJEKTIVITET, OG KOGNITIVE FORENKLINGSTRATEGIER	22
2.4 HVORDAN EN HYPOTSESDREVET ETTERFORSKNING REDUSERER RISIKOEN FOR AT KOGNITIVE FORENKLINGSFELLER ØDELEGGER EN OBJEKTIV ETTERFORSKNING	27
2.5 HYPOTSESETT, HYPOTESER OG HOVEDHYPOTESER I EN OBJEKTIV ETTERFORSKNING	30
2.5.1 Metoder for å komme på relevante etterforskningshypoteser	31
2.5.2 Utformingen av konkrete hypotesesett i en etterforskning	32
2.5.3 Hvor mange alternative hypoteser bør en benytte i et hypotesesett i en etterforskning?.....	35
2.5.4 Hva skal til for at en hypotese om skyld ansees bevist?	39
2.6 OPPSUMMERING.....	41
3. METODE	41
3.1 INNLEDENDE OM METODER	41
3.2 POPULASJON OG UTVALG.....	41
3.2.1 Populasjon	41
3.2.2 Utvalget.....	42
3.3 VARIABLER.....	43
3.3.1 Avhengig variabel.....	43
3.3.2 Uavhengig variabel	45
3.4 DESIGN	45
3.4.1 Valget av eksperimentelt design.....	45
3.4.2 Valget av basic design, og mellomgruppe-design	46
3.4.3 Gjennomføring av eksperimentet	46
3.4.4 Valg av case.....	47
3.5 FORSKNINGSHYPOTSE	47
3.6 STATISTISK ANALYSE – SAMMENLIGNING AV GJENNOMSNIITT	48
3.7 ETISKE VURDERINGER.....	48
3.7.1 Etiske vurderinger knyttet til planleggingsfasen	49
3.7.2 Etiske vurderinger knyttet til designfasen.....	49
3.7.3 Etiske vurderinger knyttet til datainnsamlingsfasen	49
3.7.4 Etiske vurderinger knyttet til koding og analyse av svarene	50
3.7.5 Etiske vurderinger knyttet til fullføring av avhandlingen	51
4. FUNN	51
4.1 HOVEDFUNN 1: INTEGRERT PÅTALE HADDE IKKE SIGNIFIKANT EFFEKT PÅ HVOR MANGE AV EKSPERTGRUPPENS HOVEDHYPOTESER SOM I GJENNOMSNIITT BLE TATT MED I HYPOTSESETTET.	51
4.2 HOVEDFUNN 2: BEGGE GRUPPENE HADDE TATT MED HOVEDHYPOTESER I SINE HYPOTSESETT SOM EKSPERTGRUPPEN IKKE ANSÅ SOM RIKTIG. GRUPPEN UTEN PÅL HADDE I GJENNOMSNIITT SIGNIFIKANT FLEST AV DISSE.	52
4.3 ANDRE FUNN: IKKE SIGNIFIKANTE FORSKJELLER MELLOM GRUPPENE PÅ GJENNOMSNIITTLIG PROSENTANDELEN AV ENKELTHYPOTSENE I HYPOTSESETTET SOM ER LIKE MED EKSPERTGRUPPEN.....	52
5. DRØFTELSE	54
5.1 VISER FUNN KNYTTET TIL HVOR MANGE AV EKSPERTGRUPPENS HOVEDHYPOTESER SOM BLE TATT MED I HYPOTSESETTENE TIL HHV. GRUPPEN MED OG UTEN PÅL AT INTEGRERT PÅTALE IKKE BEHØVER Å VÆRE EN DEL AV ETTERFORSKNINGEN?	54

5.2 BETYDNINGEN AV AT GRUPPEN UTEN INTEGRERT PÅTALE I GJENNOMSNIITT HADDE FLERE HOVEDHYPOTESER I SINE HYPOTSESETT ENN DET EKSPERTGRUPPEN ANSÅ SOM RIKTIG, OG AT GJENNOMSNIITTET ER SIGNIFIKANT HØYERE ENN GJENNOMSNIITTET I GRUPPEN MED INTEGRERT PÅTALE.	55
5.2.1 <i>Er det forskjell i erfaring, opplæring eller ledelse som medfører at involvering fra PÅL hindrer at det blir for mange hovedhypoteser i hypotesesettet?</i>	56
5.2.2 <i>Betydningen av ulikheten i antall hovedhypoteser i hypotesesettet utover ekspertgruppens hovedhypoteser</i>	57
5.2.3 <i>Behovet for mer forskning på dette punktet</i>	58
5.3 DRØFTELSE AV AT EN STØRRE PROSENTANDEL AV GRUPPENE UTEN PÅL HADDE MED EKSPERTGRUPPENS ENKELTE HOVEDHYPOTESER, ENN DET SOM VAR TILFELLET I GRUPPEN UTEN PÅL	58
5.4 METODOLOGISKE BETRAKTNINGER	59
5.4.1 <i>Betydning av at dette var et eksperiment og ikke en virkelig sak</i>	59
5.4.2 <i>Burde eksperimentet benyttet et annet design enn mellomgruppe design?</i>	62
5.4.3 <i>Har valg av case betydning for resultatet?</i>	62
5.4.4 <i>Har ekspertgruppen det beste hypotesesettet?</i>	64
5.4.5 <i>Får man svar på kvaliteten ved å sammenligne antallet hovedhypoteser med ekspertgruppens hypotesesett?</i>	65
5.4.6 <i>Er resultatet påvirket av hvordan begrepet «hovedhypotese» er forstått at deltakerne?</i>	66
5.4.7 <i>Er resultatet påvirket av at deltakerne svarte i fritekst som senere ble kodet av meg?</i>	66
5.4.8 <i>Kan man generalisere resultatene av eksperimentet?</i>	67
6. AVSLUTNING	69
LITTERATURLISTE.....	70
VEDLEGG.....	77
VEDLEGG 1: CASE	78
VEDLEGG 2: PROSSEN MED Å FINNE DET KVALITATIVT BESTE HYPOTSESETTET I CASET	80
VEDLEGG 3: TEST AV CASET	85
VEDLEGG 4: PROSSEN MED Å SAMLE INN DATA.....	86
VEDLEGG 5: KODEUTFORDRINGER.....	91
VEDLEGG 6: SPSS ANALYSER	96
VEDLEGG 7: KORRESPONDANSE MED NSD	133
VEDLEGG 8: INFORMASJONSSKRIV.....	136
VEDLEGG 9: SPØRREUNDERSØKELSE FØR UTDELING AV CASE	140
VEDLEGG 10: FORSIDE PÅ BESVARELSE AV CASE	142
VEDLEGG 11: SPØRREUNDERSØKELSE ETTER UTDELING AV CASE	143

1. Innledning

Innen flere fagområder er tverrfaglig samarbeid ansett for å gi bedre resultater, eksempelvis innen medisinsk behandling (Al Sayah et al., 2014; Nordfjærn et al., 2022), og innen forebygging av kriminalitet (Gundhus et al., 2008). Denne avhandlingen ser på effekten av tverrfaglig samarbeid mellom påtalejurister (heretter PÅL), og politifaglige etterforskningsledere (heretter PEL) i forbindelse med etterforskning. Dette tverrfaglige samarbeidet betegnes gjerne som integrert påtale (Myhrer, 2015). Avhandlingen vil fokusere på om integrert påtale har effekt på kvaliteten på utarbeidede hypotesesett innledningsvis i etterforskningen av en straffesak.

Spørsmålet om integrert påtales effekt på kvaliteten på etterforskningen er særlig interessant å forske på fordi påtalefaglige etterforskningsledere både er en integrert del av politiet, og vi har en rettslig regulering som gjør disse til formelle ledere av etterforskningen, noe som medfører at Norge står i en særstilling sammenlignet med nesten alle andre land i verden (Myhrer, 2015 pkt. 4.4.1; NOU 1988:39, s. 42).

Å forske på integrert påtale sin eventuelle påvirkning på kvaliteten av etterforskningen er særlig aktuelt idet fagforeningen Politijuristene, som representerer de fleste av dagens påtalefaglige etterforskningsledere, har vedtatt at de anbefaler et skille mellom politi og påtalemyndighet i politiet (Politijuristene, 2018). Også fagforeningen Politiets Fellesforbund, som representerer mange av de politifaglige etterforskningslederne, har vedtatt på sitt landsmøte at de ønsker å utrede fordeler ved integrert påtale (Politiets Fellesforbund, 2021).

I Norge er det antatt at ved å integrere påtalemyndigheten i etterforskningen vil det øke kvaliteten (Myhrer, 2015, s. 207; Riksadvokaten, 2018, 2021; Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2020), men det er lite forskning på hvilken effekt dette faktisk har for etterforskningen (Myhrer, 2015, kap. 4; NOU 2017:5, s. 198). Som tidligere PÅL, og nå masterstudent i etterforskning, ønsker jeg å forske på om PÅL har effekt på kvaliteten av hvordan etterforskning gjennomføres. Denne avhandlingen er også inspirert av Myhrer (2015, s. 207) sin etterspørsel etter forskning som ser på om og i hvilken grad påtalemessig ledelse av etterforskningen påvirker kvaliteten i etterforskningen. Det er også andre momenter ved integrert påtale som er interessante å forske på. Eksempelvis trekker NOU 1988:39 frem som sentrale argumenter for dagens ordning at den er viktig for den generelle rettssikkerheten, og for et

fleksibelt samarbeid mellom etterforskere og PÅL, men dette blir ikke behandlet i dybden i denne avhandlingen. Om og eventuelt hvordan integrert påtale har effekt for kvaliteten på etterforskningen er et omfattende spørsmål som det vil kreve mer enn en masteravhandling å gi et fullgodt svar på. Jeg er derfor nødt til å foreta noen avgrensninger.

Den første avgrensningen gjelder hvilken del av etterforskning som behandles. Denne avhandlingen er avgrenset til å behandle den delen av etterforskningen som omhandler utarbeidelse av etterforskningshypoteser (i denne avhandlingen kalt hypoteser og hovedhypoteser) i et hypotesesett. Begrepet *hypotese* benyttes ulikt i forskning og i etterforskning. I denne avhandlingen benyttes begrepet slik det gjøres i etterforskning, dvs. som en testbar mulig forklaring på hva som faktisk kan ha skjedd i forholdet en etterforsker. I de få tilfellene jeg skal benytte hypoteser i forskningssammenheng benyttes begrepet «forskningshypotese» eller «vitenskapshypotese». Hypoteser kan gå fra å være detaljerte av typen hvem har gjort hva hvor hvordan hvorfor og når, til mer overordnet av typen «hva har skjedd?». Begrepet *hovedhypotese* benyttes om de mer overordnede etterforskningshypotesene, stort sett om hva som har skjedd. Disse begrepene er nærmere utdypet i kapittel 4.5. Begrepet *hypotesesett* omhandler hele settet av hypoteser, og ikke hvordan den enkelte hypotese er utformet. Denne delen av etterforskningen er valgt fordi evnen til å se etter alternative forklaringer på en hendelse er trukket frem både av forskere (eksempelvis Myhrer, 2015, pkt. 3.3.5.2) og av Riksadvokaten (2018 pkt. 4.7) som en sentral markør når en skal bedømme kvaliteten på hvordan en etterforskning er gjennomført.

Den andre avgrensningen er at avhandlingen tar for seg hypotesesett innledningsvis i en etterforskning, også kalt initialfasen. Underveis i en etterforskning kan det tilkomme informasjon som gjør at noen hypoteser blir sjekket ut, og andre hypoteser kan være naturlige å ta inn. Oppdatering og redigering av hypotesesett er derfor en kontinuerlig prosess i etterforskningen. Denne avhandlingen behandler likevel kun om integrert påtale har effekt i initialfasen av etterforskningen. Avgrensningen er gjort fordi det reduserer antallet dokumenter og tiden deltagerne må sette av til deltagelse i eksperimentet.

Den tredje avgrensningen gjelder gruppen det forskes på. I stedet for å forske på hvilken effekt integrert påtale har i alle etterforskningsenheter, er avhandlingen avgrenset til å undersøke effekten integrert påtale har ved Felles straffesaksinntak (FSI). Formålet med FSI er at PÅL og PEL sammen skal styrke kvaliteten i den innledende straffesaksbehandlingen (Politidirektoratet, 2017b, pkt. 3.2.23). Ved å avgrense populasjonen til ansatte ved FSI får jeg en populasjon der det er forutsatt at det skal være løpende samhandling mellom PÅL og PEL i den fasen som eksperimentet omhandler.

Ovenstående avgrensninger gjør studien praktisk gjennomførbar. Ved kun å studere arbeidet på FSI opprettholdes et minimumskrav til økologisk validitet. Samtidig muliggjorde avgrensningene en gjennomføring av et eksperiment der utvalget bestod av en betydelig andel av de som arbeidet som PEL og PÅL på eksperiment tidspunktet (omtrent 18% av PÅL, og omtrent 30 % av PEL deltok i eksperimentet).

For å finne svar på om integrert påtale har effekt på kvaliteten benyttet jeg en eksperimentell metode. Denne er i stor grad inspirert av metoden Fahsing og Ask (2016) benyttet i sine kvalitative sammenligninger mellom norske og engelske drapsetterforskere. Dette beskriver jeg nærmere i metodekapitlet.

Effekten av integrert påtale er målt ved å undersøke hvilke hypotesesett i en konstruert case som ble utarbeidet av team som bestod av en PÅL og en PEL (eksperimentgruppen), og sammenligne disse med hvilke hypotesesett som ble utarbeidet av team som bestod av to PEL (kontrollgruppen). Ved å sammenligne gjennomsnittene i gruppene med og uten PÅL, ser en om involvering fra PÅL hadde effekt.

For å undersøke om effekten hadde betydning for kvaliteten på de utarbeidede hypotesesettene ble gjennomsnittet av antall hypoteser i hvert hypotesesett i hhv. teamene med og uten PÅL sammenlignet med hypotesesett utarbeidet i den samme casen av en gruppe bestående av 14 anerkjente fagpersoner innen etterforskning og påtale. På denne måten ser en om PÅL hadde effekt på hvor mange av ekspertgruppens hovedhypoteser som ble tatt med. Å ha med hovedhypoteser som også var tatt med av ekspertgruppens hypotesesett er ansett som tegn på god kvalitet.

I tillegg er integrert påtales påvirkning av kvaliteten på hypotesesett målt ved å undersøke antall hovedhypoteser som ikke er blant de ekspertgruppen anså som riktig å ha med i sitt hypotesesett. Ved å sammenligne gjennomsnittlig antall av disse i hhv. team med og uten PÅL, ser en om involvering fra PÅL hadde effekt. Å ha med andre hovedhypoteser enn det ekspertgruppen anså som riktig er her ansett som tegn på lav kvalitet. Dette fordi ett av kvalitetskravene i en etterforskning er at den må ha et hensiktsmessig formål og omfang (Riksadvokaten, 2018, pkt. 4.2).

Forskningsspørsmålet denne avhandlingen tar for seg er derfor: *Har integrert påtale effekt på kvaliteten på utarbeidede hypotesesett innledningsvis i etterforskningen av en*

straffesak ved Felles straffesaksinntak? Jeg kommer tilbake til en nærmere beskrivelse av studiens forskningshypoteser mot slutten av teorikapitlet.

2. Teori

Forskningsspørsmålet i avhandlingen er å undersøke om integrert påtale har effekt på kvaliteten på utarbeidede hypotesesett innledningsvis i etterforskningen av en straffesak ved Felles straffesaksinntak.

Etterforskning som forskningsområde er fortsatt ganske nytt (Bjerknes & Fahsing, 2017, s. 60). Dette gjør at en rekke begreper ikke er klart definert. Eksempelvis er innholdet i begrepet hypotese mer usikkert når det benyttes om en etterforskningshypotese enn når det benyttes om en forskningshypotese. I dette kapitlet benyttes derfor mye plass til å beskrive sentrale begreper og teorier knyttet til disse, samt hvordan disse påvirker hverandre. Dette er særlig viktig når en skal vurdere og drøfte funnene av eksperimentet.

For å få svar på forskningsspørsmålet gjøres det nærmere rede for teorier om tverrfaglig samarbeide, integrert påtale og etterforskningsledelse i kapittel 2.1. En annen sentral del av forskningsspørsmålet er om integrert påtale har betydning for kvaliteten i etterforskningen av en straffesak. I kapittel 2.2 beskrives derfor teorier knyttet til etterforskning og kvalitet.

En sentral indikator på god kvalitet er at etterforskningen er tilnærmet objektiv, noe som trues av kognitive forenklingssjeller. Dette er nærmere behandlet i kapittel 2.3. En hypotesedrevet etterforskning kan redusere risikoen for at disse kognitive forenklingssjellene ødelegger en objektiv etterforskning, noe som behandles nærmere i kapittel 2.4. Begrepene hypoteser og hovedhypoteser og hvordan disse bør benyttes i en etterforskning synes å ha noe ulikt innhold i teori og praksis. I kapittel 2.5 beskrives derfor disse begrepene nærmere. Der går det også nærmere inn på hvordan denne teorien henger sammen med eksperimentet.

2.1 Tverrfaglig samarbeid, integrert påtale og etterforskningsledelse

Som nevnt over, er det ofte et behov for tverrfaglighet for å løse viktige og sammensatte oppgaver. På noen områder fungerer det tverrfaglige ved at det er klare grenser for hva den enkelte fagperson deltar med. Eksempelvis når man skal bygge et hus så har arkitekt, ingeniør, snekker, elektriker og rørlegger klart forhåndsdefinerte områder de bidrar med i oppgaven med

å bygge huset. Her kan det være mer treffende å benytte uttrykket «tverrfaglig samordning» enn tverrfaglig samarbeide (Lauvås & Lauvås, 2004).

På andre områder er det et tettere samarbeide mellom fagpersonene, eks. i det Jessup (2007) omtaler som «Interdisciplinary team» der deltakerne i teamet samarbeider tettere underveis i oppgaveløsningen, og slik kan fange opp, diskutere og behandle tegn på ulike problemer og muligheter underveis som informasjonen tilflyter. Tverrfaglig samarbeide kan også foregå på organisasjonsnivå. Et eksempel på det siste ser en i dokumentet *Tendenser i kriminaliteten. utfordringer i Norge* (Politidirektoratet, 2014) der tverrfaglig samarbeide gjennom politirådsordningen trekkes frem som en strategi for forebygging av kriminalitet.

I politiet er ansvarsforholdene todelt: Ansvaret for straffesaksbehandlingen ligger til Riksadvokaten, mens ansvaret for administrative, økonomiske og politisære tiltak ligger hos politidirektoratet og justisdepartementet (NOU 2017:5, s. 28; Riksadvokaten, 1999; Straffeprosessloven, 1981, § 225, første ledd). Innen etterforskning er det altså påtalemyndigheten, under ledelse av Riksadvokaten, som har ansvar for virksomheten, og det er straffeprosessloven, påtaleinstruksen og instruks og retningslinjer fra påtalemyndigheten som regulerer virksomheten. Dette innebærer ikke at påtalemyndigheten skal godkjenne alle beslutninger underveis, men at påtalemyndigheten har totalansvaret (Myhrer, 2001).

Samarbeidet mellom PÅL og PEL beskrives slik i «Nasjonal straffesaksinstruks» (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2020, punkt 2.5.1):

Påtalemyndigheten leder, og er ansvarlig for, alle sider hva gjelder kvaliteten over politiets etterforskning. Den praktiske, taktiske og strategiske ledelsen krever likevel ulike profesjoners kunnskap og erfaring. Utførelsen av etterforskningen skjer derfor i samarbeid mellom påtaleansvarlig i rollen som påtalefaglig etterforskningsleder og politifaglig etterforskningsleder eller etterforsker i saker hvor det ikke er utpekt etterforskningsleder.

Det tverrfaglige samarbeidet mellom PÅL i politiet og etterforskere fikk i løpet av 1990 tallet betegnelsen «fremskutt integrert påtalemessig ledelse», og er etterhvert gjerne forkortet til «integrert påtale» (NOU 2017:5, s. 28). Høyere påtalemyndighet kan også gi pålegg om etterforskning i den enkelte straffesak (Straffeprosessloven, 1981 § 225, annet ledd), men disse er ikke i samme grad som politijuristene integrert i politiet. Begrepet integrert påtale er derfor i denne avhandlingen benyttes slik at det ikke innbefatter høyere påtalemyndighet.

Man finner en integrert påtalemyndighet i politiet også i Danmark, mens de fleste andre vestlige land, som for eksempel Sverige, har et skarpere administrativt skille mellom politi og påtalemyndighet, også i disse landene har påtalemyndigheten som regel en sentral rolle i etterforskningen i alvorlige straffesaker (Hodgson & Soubise, 2017; Myhrer, 2015; NOU 1988:39; NOU 2017:5; Riksadvokaten, 2019). Også i land med større skille mellom politi og påtalemyndighet, eksempelvis Sverige, England og Wales er det lagt til grunn at påtalemyndighetens involvering i etterforskningen bidrar til bedre kvalitet (Myhrer, 2015, kap. 4.4.3)

Både Riksadvokaten og Politidirektoratet har uttrykt ønske om et tverrfaglig samarbeid mellom PEL og PÅL. I Nasjonal straffesaksinstruks fremgår det at den praktiske, taktiske og strategiske ledelsen av en etterforskning krever ulike profesjoners kunnskap og erfaring, og at utførelsen derfor skal skje i et samarbeid mellom PÅL og PEL (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2020, pkt. 2.5.1). At dette kan være med på å høyne kvaliteten støttes blant annet av forskningen til Hatlem (1999, s. 86). Riksadvokaten (2019) beskriver en fordel med integrerte samarbeidet slik:

Påtalejuristen (ofte en politiadvokat) har gode forutsetninger for å klarlegge hvilke faktiske omstendigheter etterforskningen bør rette seg mot, mens politiets etterforskere på sin side er best rustet til å frembringe den etterspurte informasjon, gjennom blant annet ulike typer undersøkelser og avhør.

Politidirektoratet har også uttrykt behov for tverrfaglighet med andre yrkesgrupper der en anser at det er et særlig behov for dette. Eksempelvis skriver Politidirektoratet (2016b) i pkt. 3.2.27 i «Rammer og retningslinjer for etablering av nye politidistrikter», at etterforskning av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet skal skje i et tverrfaglig samarbeide med kontrolltater og tilsynsmyndigheter. Undersøkelse av samarbeide med andre yrkesgrupper faller imidlertid utenfor rammene for denne avhandlingen.

Det er grunn til å anta at årsakssammenhengen mellom påtalemessig ledelse og kvaliteten på etterforskningen varierer mellom saks- og kriminalitetsområder (Myhrer, 2015, s. 207). Hvor tett det tverrfaglige samarbeidet er i den enkelte etterforskning avhenger særlig av sakens alvorlighet, kompleksitet og stadium, samt av tilgjengelige ressurser (Riksadvokaten, 2021, pkt. 4.6).

De fleste straffesakene som anmeldes til politiet har en strafferamme på 2 år eller lavere (Kjelby, 2013, s. 24). Det er derfor naturlig å anta at de fleste straffesakene ikke ses som så alvorlige at en prioriterer å bruke påtaleressurser på å ha tett integrert påtale. En slik antagelse understøttes av NOU 1988:39 (s. 96) der det fremgår det at de fleste straffesakene den gang ble etterforsket ferdig før PÅL ble involvert. At de fleste straffesakene etterforskninger foregår uten at påtalemyndigheten kontrollerer at etterforskningen underveis sjekker ut rimelige alternative forklaringer, støttes også av et forskningsprosjekt gjennomført av Myhrer (2015, se særlig s. 145 og kap. 6.4). I forskningsprosjektet gjennomførte Myhrer en spørreundersøkelse der politiadvokater skulle merke av 3 av 8 muligheter for hvilke typer direktiver eller kontroller som var vanligst i deres påtalemessige ledelse å gjennomføre. I spørreundersøkelsen var det kun 1,7 % som krysset av på kontroll av at etterforskningen er objektiv (Myhrer, 2015, kap. 6.4).

Etter at Myhrer (2015) sin forskning var gjennomført har det kommet direktiver som har til hensikt å øke integrert påtales involvering i etterforskningen, og da særlig i de mest alvorlige straffesakene. Herunder har det kommet krav om skriftlige etterforskningsplaner (Politidirektoratet, 2017c; Riksadvokaten, 2018, 2021), og Riksadvokaten har påpekt dette i sine forventninger til rollen som påtalefaglig etterforskningsleder (Riksadvokaten, 2021).

Videre har politidistriktene opprettet FSI, der et formål er at PÅL og PEL sammen skal styrke kvaliteten i den innledende straffesaksbehandlingen (Politidirektoratet, 2017b, pkt. 3.2.23). Det er også uttrykt en forventning om at PÅL ved FSI så langt det er mulig veileder politipatruljene om utførelse av etterforskningssteg på stedet (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2020, s. 11). Om denne forventningen er oppnådd, eller om eksempelvis bemanningssituasjonen ved FSI tilsier at en betydelig andel saker som i realiteten ikke kvalitetskontrolleres av PÅL før etterforsker anser den som ferdig etterforsket, har jeg ikke hatt anledning til å forske nærmere på innen rammene for denne avhandlingen. Uansett er det ut fra ovenstående rimelig å anta at vi, i alle fall i de alvorligste straffesakene også i praksis har et tverrfaglig samarbeide med integrert påtalemyndighet i Norge.

Integrert påtale kan praktiseres på ulike måter, og spørsmålet om organisering av politi og påtale har vært oppe til debatt flere ganger tidligere. Fra nyere tid kan det være særlig aktuelt å trekke frem NOU 1988:39 og NOU 2017:5 . Et sentralt punkt når det gjelder integrert påtale har vært hvilken kompetanse dette tilfører etterforskningen. Dette er blant annet utredet av Myhrer

(2015) og Justis- og politidepartementet (2001). Et sentralt gjennomgangstema i disse utredningene har vært hvilken betydning PÅL har for kvaliteten på etterforskningen.

I den pågående skilledebatten er det en rekke argumenter for og mot integrert påtale. Her nøyer jeg meg med å trekke frem de argumentene jeg anser som mest sentrale for forskningsspørsmålet i denne avhandlingen.

Tilhengere av integrert påtale trekker gjerne frem de praktiske fordelene det er å ha direkte involverte politijurister, at dette høyner kvaliteten og effektiviteten under etterforskningen, samt at ordningen øker påtalemyndighetens mulighet til å føre en effektiv legalitetskontroll med politiets virksomhet (NOU 2017:5, pkt. 2.3.3).

Kritikere av integrert påtale peker gjerne på at dette kan medføre at påtalemyndighetens blir så involvert at det kan øke risikoen for bekreftelsesfeller, og at påtalemyndigheten i stedet for å foreta objektive vurderinger i stedet kan bli farget av følelsen av eierskap og personlig identifisering med saken (NOU 2017:5, pkt. 2.3.3).

Det finnes det ingen forskning som sier noe klart om at god påtalemessig ledelse bedrer kvaliteten på etterforskningen (Myhrer, 2015, kap. 4.4.3). Dog finnes det noe forskning som berører området, uten at en kan trekke noen klare slutninger. Eksempelvis kom Findley og Scott (2006, s. 388) som forsket på forhold i USA, frem til at påtalemyndigheten bør være uavhengig av politiets etterforskere før man tar ut siktelse, da dette øker sannsynligheten for dens objektivitet. Imidlertid kom Lidén et al. (2019) gjennom eksperimenter i Sverige til at påtalemyndigheten der klarte å ha et balansert forhold til bevis på tiltalestadiet i saker de selv ledet. Disse eksemplene kommer fra land med annen organisering av påtalemyndigheten enn i Norge, det kan derfor være andre faktorer som påvirker disse resultatene.

Som en ser, er det vanskelig å trekke klare slutninger ut fra tidligere forskning på feltet. Et mål med denne avhandlingen er bidra til mer kunnskap om effekten av integrert påtale.

2.2 Generelt om etterforskning og kvalitet

Etterforskning er en formålsbestemt innsamling av informasjon (Myhrer, 2015, s. 14; Riksadvokaten, 1999, s. 2). Formålet med etterforskningen er å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for avgjørelsen av spørsmålet om tiltale, og å tjene som forberedelse for sakens

behandling ved retten (Straffeprosessloven, 1981 § 226 første ledd). Den bør skje etter en plan der sakens kompleksitet og omfang avgjør hvor omfattende og detaljert planen bør utarbeides (Politidirektoratet, 2017c, pkt. 3.1).

I Norge har vi lenge hatt et statlig strafferettsapparat. I alle fall fra ikrafttredelsen av straffeprosessloven av 1887 har politiet og påtalemyndigheten hatt ansvaret for den del av strafferettsapparatet som i dag kalles etterforskning (Myhrer, 2015, s. 22; NOU 1988:39, pkt. 3.1.1; Straffeprosessloven, 1887 kap. 8).

Kvaliteten på en etterforskning kan være god, dårlig, eller noe mellom dette. Når en skal bedømme om noe holder god kvalitet kan det være en fordel å ha noe å sammenligne med (Myhrer, 2015, særlig sidene 17-25), slik at en enklere kan bedømme om etterforskningen tilfredsstillende delnormene for god kvalitet, eller om det er avvik. Politi og påtalemyndighet har i over hundre år hatt ansvaret for etterforskningen i Norge, men først rundt årtusenskiftet ble generelle krav til en velfungerende etterforskningsvirksomhet grundigere forankret, noe som da kom gjennom rundskriv fra Riksadvokaten (Myhrer, 2015, kap. 2.2). Riksadvokaten kom da med rundskriv om etterforskning (Riksadvokaten, 1999). Senere har Riksadvokaten kommet med flere rundskriv og instruksjoner som beskriver indikatorer for god etterforskning. I dag er det særlig kvalitetsrundskrivet (Riksadvokaten, 2018), og Riksadvokatens brev om forventninger til rollen som påtalefaglig etterforskningsleder (Riksadvokaten, 2021), som benyttes når en vurderer kvaliteten på en etterforskning. Et viktig poeng som trekkes frem av Riksadvokaten er at kvaliteten ikke måles ut fra resultatet av etterforskningen, men ut fra hvordan etterforskningen er gjennomført (Riksadvokaten, 2018, s. 31).

Samfunnet og etterforskningsmetodene er i stadig utvikling. Det som tidligere ble ansett for å være god kvalitet, ansees ikke nødvendigvis for å være det i dag. Et eksempel på slik utvikling ser vi i avhørsfaget. Så sent som på 1990-tallet var dette preget av en tilståelseskultur der alle «lovlige» triks ble satt inn for å få den mistenkte til å tilstå, og der det i graderte skriv delt ut på Politihøgskolen fremgikk hvordan man psykologisk kunne bearbeide den mistenkte (Rachlew, 2021, pkt. 2.1.1). I dag vil et avhør der mistenkte er manipulert til å tilstå bli ansett for å være av dårlig kvalitet (Riksadvokaten, 2016).

I den såkalte Silje-saken var en 5 år gammel jente funnet død, og politiet konkluderte etter kort tid med at det var tre av hennes jevngamle venner som hadde forårsaket hennes død. I

forbindelse med saken i 1994 skrev statsadvokaten «Politikammeret må gis honnør for den raske og meget gode etterforskning av denne meget tragiske sak» (sitert i Rachlew, 2021, s. 118). Da saken i 2021, etter mandat fra Riksadvokaten ble gjennomgått av Rachlew, endte det med rekke anbefalinger om læringspunkter som følge av manglende kvalitet i etterforskningen av saken (Rachlew, 2021). Avviket mellom statsadvokatens vurdering i 1994, og Rachlews vurdering i 2021 kan skyldes flere forhold enn tiden som har gått. Uansett vil klarere definerte delnormer for hva som ansees for god kvalitet gjøre det enklere å vurdere.

For å kunne vurdere om noe holder god kvalitet er det altså viktig å ha noe å vurdere det opp mot. I denne avhandlingen er det kvaliteten på hypotesesettet innledningsvis i en etterforskning som står sentralt. For å vurdere dette er det naturlig å ta utgangspunkt i rutiner og rundskriv som sier noe om dette, men enda viktigere er det å se på hvilke hensyn og forskning som ligger til grunn for disse rutinene. I denne avhandlingen er det derfor viet særlig plass til forskningen som ligger til grunn for behovet for alternative hovedhypoteser i en straffesak, samt forskning som sier hvordan hypotesesett bør se ut.

Til tross for at vi lenge har hatt et statlig strafferettsapparat har det frem til nyere tid vært lite forskning på etterforskningsmetodikk, og her er dessverre ikke Norge i en særstilling (Bjerknes & Fahsing, 2017). Mangelen på en vitenskapelig forankret etterforskningsmetodikk har medført at mye etterforskning er basert på personlig erfaring og lokale tradisjoner (Tong & Bowling, 2006). Forskning har vist at etterforskninger som har endt i avvik fra straffesakens optimale utfall (heretter omtalt som justisfeil) ofte skyldes en manglende systematisk tilnærming til etterforskningen (Rachlew, 2009). Det synes som at aktørene i all hovedsak har fokus på resultatet av etterforskningen og ikke hvordan etterforskningen blir gjennomført (Carson, 2011, s. 410; Stelfox & Pease, 2005). Samtidig synes forskningen frem til nyere tid å ha hatt fokus på feil og misforståelser som kan oppstå i stedet for å fokusere på utvikling av metoder og verktøy som kan bidra til bedre innsikt på etterforskningsfeltet (Ask, 2013).

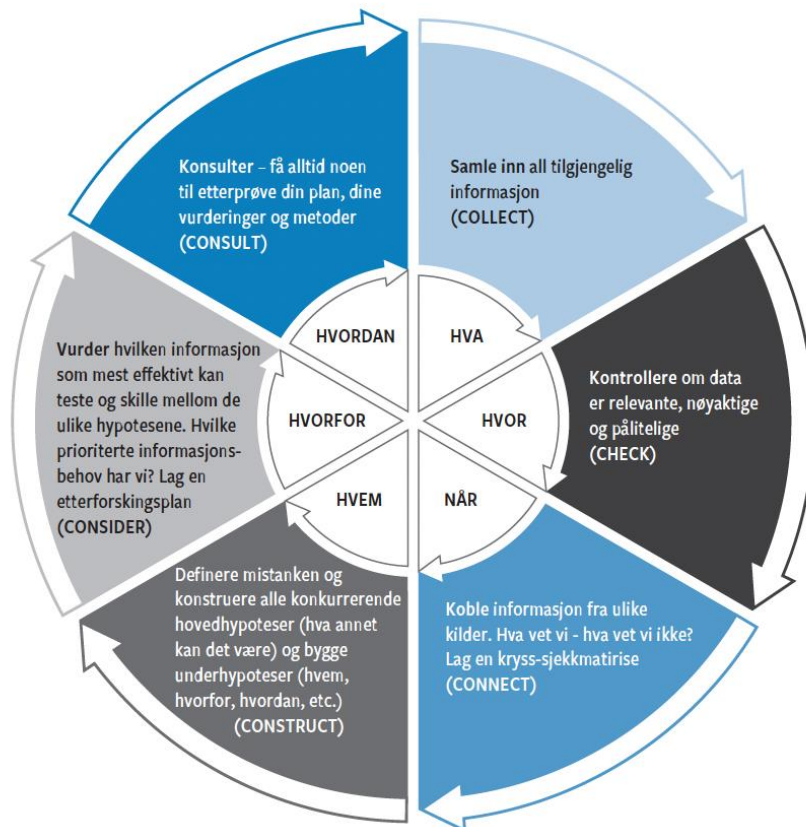
At man har manglet forskningsbasert etterforskningsmetodikk må ikke forveksles med manglende metoder knyttet til etterforskning. Slike metoder har eksistert i lang tid. Eksempelvis ble det allerede i 1751 gitt skrevne regler om at en tilståelse i seg selv ikke var nok til å domfelle, og at innholdet i den anklagedes forklaring skulle etterforskes nærmere for domsavgjørelse (Kjelby, 2013, s. 498; Rettspleieforordning, 1751 § 2). Også skrevne metoder for hvordan konkrete etterforskningskritt skulle gjennomføres har eksistert lenge, f.eks. beskrev

Riksadvokaten allerede i 1933 hvordan man skulle foreta konfrontasjon for å sikre bevisverdien (Riksadvokaten, 1933).

I nyere tid har flere forsøkt å oppstille forskningsbaserte etterforskningsmetodikker, se f.eks. Dean (2000); Monckton-Smith et al. (2013); Myhrer (2015); Rønn og Hald (2013).

At den forskningsbaserte etterforskningsmetodikken er såpass ny medfører at den stadig videreutvikles. Et eksempel på slik videreutvikling er etterforskningsmodellen til Fahsing (2016). Denne bygger på modellen til Dean (2000), som beskrev etterforskningsprosessen til å ha fem faser (på engelsk: collect, check, consider, connect og construct), også kalt 5C. I sin opprinnelige modell benyttet Fahsing disse fem fasene, Fahsing (2013, s. 130). Men allerede i 2016 videreutviklet så Fahsing modellen ved å legge inn det sjette elementet konsultere (på engelsk consult).

Når en skal gå i dybden på hva forskningsbasert etterforskningsmetodikk innebærer er det naturlig å ta utgangspunkt i etterforskningsmodellen til Fahsing (2016). Den står sentralt i nyere norsk teori om etterforskning, og er blant annet en viktig del av det bachelorstudentene ved Politihøgskolen skal lære om etterforskning (Politihøgskolen, 2020). Modellen er en sammenfatning og forenkling av ulike teorier og modeller om selve etterforskningsprosessen, og er lagd som en sirkel for å illustrere at de ulike tiltakene, handlingene eller spørsmålene som regel må gjentas (Bjerknes & Fahsing, 2017, s. 50). Dette gjelder for den helhetlige etterforskningen, men også for utføringen av de enkelte etterforskningskrittene. Modellen ser i dag slik ut:

Figur 1: Etterforsknings sirkelen som beskrevet av Fahsing (2016).

Utarbeidelse av hypotesesett foregår i fasen som i modellen er benevnt «construct». Der skal en definere mistanken og konstruere konkurrerende hovedhypoteser. Avhandlingen tar følgelig ikke for seg eventuelle effekter integrert påtale kan ha i de øvrige fasene collect, check, connect, consider, og consult.

2.3 Nærmere om kvalitetsmarkøren objektivitet, og kognitive forenklingsstrategier

En sentral kvalitetsmarkør ved bedømmelsen av etterforskning er målet om en objektiv straffesaksbehandling. I dette delkapitlet ser vi nærmere på sammenhengen mellom objektivitet og kognitive forenklingfeller, mens vi i neste kapittel ser nærmere på hvordan en hypotesestyrte etterforskningsprosess reduserer risikoen for at kognitive forenklingfeller ødelegger en objektiv etterforskning.

Objektivitetskravet i en etterforskning kommer blant annet til uttrykk i menneskerettskonvensjonen artikkel 6, og i straffeprosesslovens §§ 55a fjerde ledd og 226 tredje ledd. Etterlevelse av objektivitetskravet er også nevnt som en av kvalitetsmarkørene i Riksadvokatens kvalitetsrundskriv (Riksadvokaten, 2018, kap. 4.7). Objektivitet er et viktig

prinsipp som bidrar til at straffesakene får en riktig behandling og avgjørelse. Prinsippet ligger blant annet til grunn for det veletablerte uttrykket i strafferetten *In dubio pro reo* som betyr at dersom man er i tvil, så skal man frifinne den tiltalte (Strandbakken, 2003). Objektivitetskravet gjelder i alle fasene av etterforskningsprosessen, ikke bare i forhold til hvem som er gjerningsperson. Utviklingen av systematisk hypotesetenkning og aktiv bruk av etterforskningsplaner, er uttrykk for et ønske om å støtte PÅL i etterlevelse av dette idealet (Riksadvokaten, 2021, pkt. 3.4.1).

En trussel mot en objektiv etterforskning er at mennesket av natur ikke er objektive når vi treffer beslutninger, se for eksempel Kahneman (2011). Vi evner ikke å behandle annet enn en svært begrenset informasjonsmengde om gangen (Miller, 1956). Dersom vi skulle hensynta og vurdere all tilgjengelig informasjon før vi handlet ville vi sannsynligvis knapt klart å komme oss opp av sengen om morgenen. Mennesket har derfor utviklet kognitive snarveier når vi treffer beslutninger (Kahneman, 2011; Kahneman et al., 1982; Lai, 1999, s. 41). Dette gjør at vi i hverdagen lever godt med å bare hensynta en mindre del av tilgjengelig informasjon (Gigerenzer & Engel, 2006; Gigerenzer & Todd, 1999; Kahneman, 2011).

Innen kognitiv psykologi, som beskriver prosessene som ligger til grunn for oppfattelse, tenkning og kunnskapservvervelse, omtales disse kognitive snarveiene gjerne som *heuristikker* og *bias*, og begrepene benyttes ofte om hverandre da de begge beskriver utfordringer ved den menneskelige vurdering. I likhet med Gigerenzer og Engel (2006) benyttes i denne avhandlingen *heuristikker* som beskrivelser av utfordringer ved *tankeprosessene*, mens uttrykket *bias* brukes til å beskrive utfordringer ved *resultatet* av tankeprosessene. Heuristikker benyttes ofte i situasjoner med usikkerhet og manglende informasjon. Selv om heuristikker i disse situasjonene ofte er nødvendige og medfører riktige beslutninger, kan tankeprosessen medføre at vi treffer avgjørelser som hverken er logisk eller vitenskapelig fundert (Gigerenzer & Todd, 1999; Lai, 1999, s. 46).

En rekke forskere har sett nærmere på disse kognitive snarveiene. Kahneman (2011) delte tankeprosessene våre inn i to systemer, hhv. *System 1* og *System 2*. System 1 er såkalt rask tenkning, som i stor grad er basert på stereotypier og heuristikker/tommelfingerregler. System 2 er den mer systematiske tankeprosessen der vi i større grad vurderer argumentene for og mot før vi tar en beslutning. Det er system 1 tenkningen som gjør at vi klarer å ta så mange

beslutninger som vi gjør i løpet av en dag, og dersom vi ikke er bevisste nok vil system 1 alltid vinne over system 2 (Kahneman, 2011).

Denne systemtenkningen preger alle mennesker, også etterforskere (Fahsing, 2016; Rossmo & Pollock, 2019). Disse må ofte ta beslutninger på bakgrunn av store informasjonsmengder der mye er irrelevant, noe som krever rask utvelgelse av viktig informasjon (Innes, 2003). Noen beslutninger er system 2 beslutninger der en veier for og imot om det eksempelvis skal ransakes i boligen til noen. Men ofte er det behov for raske system 1 beslutninger, f.eks. der en i en sedelighetssak ransaker mistenktes hus, og ubevisst beslutter å ikke titte nøye på alle sko i skoskapet, romaner i bokhyllen og matrester i søppelbøtten, mv. Slike ubevisste system 1 beslutninger bidrar i stor grad til at politiet evner å gjennomføre en effektiv og målrettet etterforskning. Likevel kan det oppstå enkelte tilfeller der denne system 1 tenkningen viser seg uheldig for etterforskningen. Eksempelvis dersom det i en av romanene i bokhyllen ligger et fotografi som dokumenterer overgrepet, og politiet ubevisst beslutter å ikke titte i bøkene fordi en ikke tenker over muligheten for at det kan ligge bevis i disse.

Forskerne har delt opp heuristikker i flere kategorier. Noen vanlige kategorier av heuristikker er *forankring*, *tilgjengelighetsheuristikk*, og *representativitetsheuristikk* (Kahneman et al., 1982). I denne avhandlingen er tilgjengelighetsheuristikken påvirkning på system 1 tenkningen særlig relevant. Forskning på tilgjengelighetsheuristikker viser at dess enklere man klarer å forestille seg at hendelsen inntreffer, dess mer vekt tillegges sannsynligheten for at det er dette som skjer/har skjedd (Kahneman et al., 1982). Dette kan eksempelvis medføre at en etterforsker som tidligere har funnet et viktig bevis gjemt i en roman hos en mistenkt lettere vil prioritere å lete i bøker også i senere saker, selv om sannsynligheten for å finne bevis der er veldig liten.

Det som gjør det særlig aktuelt å trekke frem tilgjengelighetsheuristikken i denne avhandlingen er den mulige betydningen den har for eksperimentet. Dette fordi en etterforsker som mange ganger tidligere har etterforsket straffesaker om tyveri fra forretning, automatisk ser etter tegn som tyder på at også denne saken dreier seg om tyveri fra forretning. I utgangspunktet kan dette være en effektiv måte å sikre bevis på, men i noen få tilfeller kan det være at det ikke dreier seg om tyveri fra forretning, men f.eks. falsk anmeldelse eller at gjerningspersonen har utført handlingen under tvang. Dersom etterforskeren ikke ser for seg disse mulighetene, men kun er opptatt av hovedhypotesen om tyveri, kan heuristikken medføre feilslutninger/bias som

medfører justisfeil. Sett hen til at det er langt flere saker om tyveri fra forretning enn det er saker med tvang, er det sannsynlig at deltakerne i eksperimentet har mer erfaring med å etterforske tyveri fra forretning enn saker der noen er tvunget til å stjele.

Som nevnt kan våre kognitive snarveier føre til feilslutninger, såkalte bias. Disse er ofte naturlige og automatiske trekk som gjerne skjer ubevisst (Findley & Scott, 2006; Kahneman, 2011). Kognitive bias er delt opp i en rekke kategorier. Her skal vi se nærmere på biaset som kalles bekreftelsesfeller (på engelsk: *Confirmation bias*). Dette fordi bekreftelsesfeller er en av hovedgrunnene til at man utformer alternative hypoteser i en etterforskning.

Bekreftelsesfeller går i korte trekk ut på at man ubevisst leter etter informasjon som støtter forhåndsinntrykket man har, samtidig som man ignorerer eller leter etter svakheter ved informasjon som ikke stemmer overens med dette (Nickerson, 1998).

Bekreftelsesfeller har vært kjent i lang tid. Allerede i 1620 skrev Francis Bacon (sitert i Bacon & Montagu, 1858, s. 56):

The human understanding when it has once adopted an opinion (either as being the received opinion or as being agreeable to itself) draws all things else to support and agree with it. And though there be a greater number and weight of instances to be found on the other side, yet these it either neglects and despises, or else by some distinction sets aside and rejects; in order that by this great and pernicious predetermination the authority of its former conclusions may remain inviolate.

Til tross for at bekreftelsesfeller lenge har vært kjent, er den ansett å fortsatt kunne skade objektiv etterforskning. Dette fordi den kan påvirke hva vi samler inn av informasjon, hvordan vi tolker informasjonen, og hvordan vi vektlegger denne. Vi ser systematisk etter informasjon som bekrefter vår forhåndsoppfatning (Koriat et al., 1980). Videre foretrekker vi å hente frem informasjon som støtter vår forhåndsoppfatning når vi skal hente frem noe fra hukommelsen (Gilovich, 1991). Vi fortolker foreliggende informasjon slik at den passer inn i vår forhåndsoppfatning (Kassin et al., 2003; Nickerson, 1998, s. 180). Og informasjon som ikke passer inn blir ignorert eller bortforklart (Lord et al., 1979).

Forskning viser at bekreftelsesfeller svært ofte påvirker etterforskeres evne til å tenke optimalt og objektivt (Ask & Granhag, 2007; Ask et al., 2008; Findley, 2010; Findley & Scott, 2006;

Kassin et al., 2013; Sunde & Dror, 2021). Et eksempel på dette er forskningen til Dror et al. (2006) som fant at fingeravtrykksekspertene som skulle sammenligne to avtrykk i betydelig grad ble påvirket til å si at fingeravtrykk ikke var like dersom de gav ekspertene saksopplysninger som indikerte at avtrykkene tilhørte ulike personer. Et annet eksempel er at Ask og Granhag (2007) fant at erfarne etterforskere anså vitner som snakket til mistenktes gunst som mindre pålitelige enn de som snakket til mistenktes ugunst.

I praksis har det vist seg at bekreftelsesfeller kan medvirke til justismord, selv om etterforskningen gjennomføres av dyktige etterforskere og etterforskningsledere som har som målsetting å gjennomføre en objektiv etterforskning. Fra norsk praksis er Fritz Moen saken (NOU 2007:7, se særlig pkt. 13.3.1.2) og Monika saken (Riksadvokaten, 2015 se særlig pkt. 9) to kjente eksempler.

En annen utfordring er at siden de samme kognitive forenklingsstrategiene som ligger til grunn for bekreftelsesfeller, også ligger til grunn for andre kognitive feilkilder, virker de gjerne både gjensidig avhengige og sterkt gjensidig forsterkende (Lai, 1999, s. 58). Det vil si at når politiets etterforskning får alvorlige konsekvenser, som for eksempel varetektsfengsling, så forsterkes bekreftelsesfellene (Baron 1994, s. 284, sitert i Rachlew, 2009). I saker der etterforskeren har et sterkt personlige engasjement øker også risikoen for bekreftelsesfellene (Findley & Scott, 2006, s. 322-323). Det vil også medføre at risikoen for bekreftelsesfeller øker i forbindelse med *gruppetenkning* der ønsket om harmoni og enighet innad i en gruppe veier tyngre enn realistiske vurderinger av alternative hendelsesforløp (Janis, 1971; Lai, 1999, s. 177-186; Mullen et al., 1994; Rossmo, 2016, s. 218). Denne risikoen gjelder også i etterforskninger (Lidén, 2018; Rossmo & Pollock, 2019; SOU 2015:52). Selv om det vil være interessant å undersøke om PÅL har en effekt på gruppetenkning, er ikke eksperimentet i denne avhandlingen utarbeidet for å teste dette. Utfordringer med gruppetenkning må derfor behandles i en annen avhandling.

Oppsummert ser vi at vi er avhengige av kognitive forenklingstrategier for å kunne gjennomføre målrettede og effektive etterforskninger, samtidig som vi må søke å motvirke de negative konsekvensene med metoder som reduserer risikoen for at bekreftelsesfeller og andre bias.

2.4 Hvordan en hypotesedrevet etterforskning reduserer risikoen for at kognitive forenklingfeller ødelegger en objektiv etterforskning

Utfordringer ved tankeprosessene medfører at vi ikke alltid klarer å ta de objektivt beste beslutningene, uansett hvor mye vi ønsker det (Kahneman, 2011). Beslutningsfeller kan ikke fjernes helt, men at de kan begrenses (Kahneman, 2011). Kravet til objektivitet må derfor sees på som et normativt ideal som etterforskere og etterforskningsledere skal strebe etter (Bjerknes & Fahsing, 2017, s. 82).

Etterforskninger skal starte når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold (Straffeprosessloven, 1981 § 224). Det vil si at den første tanken man må ha for å i det hele tatt starte en etterforskning er at det kan ha skjedd noe straffbart. Dette medfører en risiko for at etterforskningen ikke blir objektiv, da forskning viser at det ligger i menneskets natur å legge mest vekt på informasjon som støtter opp om en oppfatning man allerede har dannet seg (Ask & Granhag, 2007; Eagly et al., 1999; Fahsing & Ask, 2013). Ask et al. (2008) viser hvordan en oppfatning om skyld medfører en sårbarhet for at en deretter ser etter informasjon som støtter opp om at det har skjedd noe straffbart, samtidig som en ser bort fra informasjon som ikke passer inn med denne. I det følgende går det nærmere inn på hvordan disse utfordringene kan hensyntas gjennom bruk av alternative etterforskningshypoteser.

Flere forskere anser at dersom en under en etterforskning i tillegg til en hovedhypotese om skyld, også formulerer minst en hovedhypoteser om uskyld, kan dette redusere muligheten for at forenklingfeller medfører justismord (Fahsing et al., 2021; Findley & Scott, 2006; O'Brien, 2009). Det er likevel usikkert i hvilken grad dette motvirker justismord. I bevisvurderingsmodellen til Diesen oppfordres sakens aktører til å identifisere og lete etter rimelige, alternative forklaringer til bevis som peker mot den mistenkte, og deretter samle inn informasjon egnet til å svekke eller støtte opp om disse (Diesen, 1994). Findley (2010, s. 22) skriver at kan en redusere virkningen av bekreftelsesfeller ved å kreve at etterforskere og påtalemyndighet ser etter begrunnelser som motstrider ens egen oppfatning. Han underbygger dette ved å vise til Hawkins og Hastie (1990) samt Nickerson (1998). Findleys forskning støttes også av eksperimenter gjennomført av Lord et al. (1984). Også O'Brien (2009) sine to eksperimenter viser at dersom man er instruert til å vurdere bevis som både taler for og mot en skyldhypotese kan dette redusere bekreftelsesfeller. I etterforsknings sirkelen som beskrevet av

Fahsing (2016), skal en i fasen *Construct* utvikle alternative hovedhypoteser. Å gjøre dette ansees å være med på å redusere faren for ubevisste psykologiske bekreftelsesfeller (Rachlew & Fahsing, 2015).

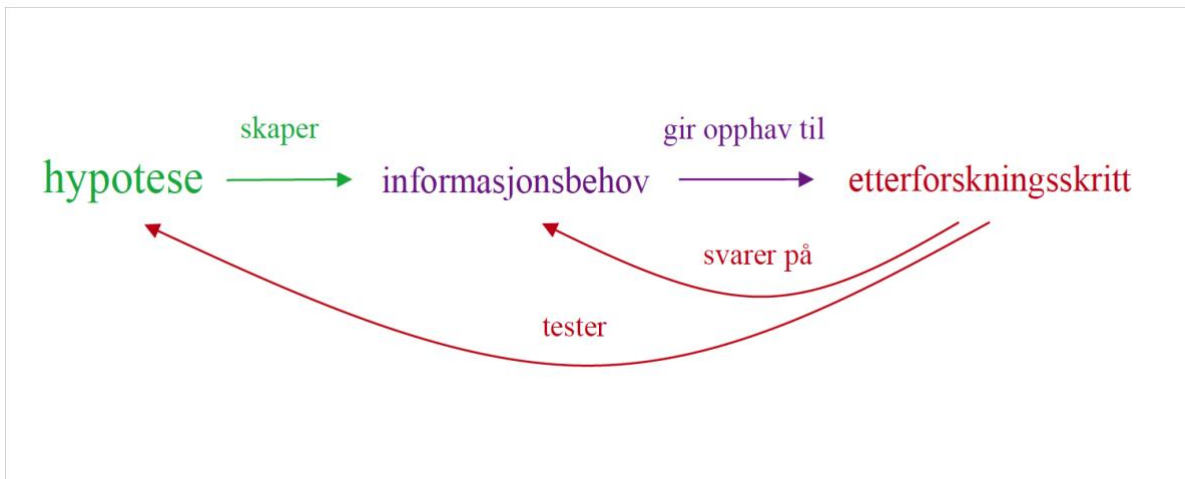
Selv om en rekke forskere viser til at alternative hypoteser kan redusere bekreftelsesfeller, er det likevel verdt å merke seg at Lai (1999, s. 87) ikke nødvendigvis er helt enig. Under henvisning til Mynatt og Tweney (1977) skriver hun blant annet at «Ikke engang detaljerte instruksjoner om å søke etter negativ, motstridende informasjon ser ut til å ha særlig effekt på bekreftelsesfellen». Videre skriver hun at undersøkelser tyder på at vi fortsetter å fokusere på og vektlegge bekreftende informasjon, til tross for advarsler og selv om motstridende informasjon er åpenbar og lett tilgjengelig. I nyere forskning ser det ut til at selv korte instruksjoner og trening kan redusere bekreftelsesfeller, se eksempelvis (Fahsing et al., 2021; Morewedge et al., 2015, s. 10).

I Norge har Riksadvokaten stilt følgende om krav til å vurdere ulike hypoteser under en etterforskning (Riksadvokaten, 2018, pkt. 4.7.1):

Selv om etterforskning skal være målrettet, tilsier kravet til objektivitet at det på et hvert trinn under saken må utvises både evne og vilje til å vurdere den fra ulike innfallsvinkler og hypoteser. Alle bevis som innhentes må undergis faglige og kritiske vurderinger, og det må utvises åpenhet for nye opplysninger samt vilje til å revurdere tidligere teorier og oppfatninger. Arbeidet skal ikke låses i én hypotese og rettes inn mot å få denne bekreftet uten blick for andre forklaringer. Det må tvert imot letes aktivt etter holdepunkter i faktum som kan peke mot alternative og konkurrerende forklaringer. Eventuelle innvendinger mot eller avvikende synspunkter om etterforskningen eller saksbehandlingen for øvrig skal ikke bare tolereres, men etterlyses, og møtes med anerkjennelse, åpenhet og konstruktive tiltak.

Også i Riksadvokatens og politidirektoratets retningslinjer om bruk av skriftlige etterforskningsplaner i svært alvorlige straffesaker (Politidirektoratet, 2017c; Riksadvokaten, 2018 pkt. 4.2.2) er benyttelse av alternative hypoteser omhandlet. I disse retningslinjene fremgår det at nedtegning av alternative hypoteser skal være en del av den skriftlige planen (Politidirektoratet, 2017c, pkt. 7 og pkt. 4).

Som beskrevet ovenfor har hypotesesett en sentral rolle i en kvalitativt god etterforskning. En viktig grunn til at utviklingen av alternative hypoteser har en så sentral rolle for kvaliteten på etterforskningen er sammenhengen mellom hypotesene, informasjonsbehov, og etterforskningsskritt, illustrert slik av Kolflaath (2019):

Figur 2 hentet fra (Kolflaath, 2019, s. 66)

Det fremgår av ovenstående figur, at utformingen av hypotesene i en etterforskning skaper et utgangspunkt for informasjonsbehov/bevistema. Basert på hypotesene ser vi hvilke informasjonsbehov/bevistemaer etterforskningen trenger svar på for å kunne styrke eller svekke en eller flere av hypotesene. Informasjonsbehovene gir så opphav til å definere hvilke etterforskningsskritt som er egnet til å gi oss opplysninger som svarer på informasjonsbehovene.

Målet med en slik fremgangsmåte er å fremme det Kahneman (2011) omtaler som system 2 tenkning og slik motvirke at kognitive forenklingsstrategier ødelegger en objektiv etterforskning. Gjennom å benytte denne fremgangsmåten kan en foreta en formålsstyrt etterforskning, der det er sammenheng mellom hva en skal undersøke, og etterforskningsskrittene som gjennomføres. Resultatet av etterforskningsskrittene kan så svare på informasjonsbehovet, og dermed styrke eller svekke en eller flere hypoteser i saken. Dermed er det et etablert system, og ikke bare innfall og intuisjon som hjelper oss i arbeidet med å gjennomføre en kvalitativt god etterforskning.

2.5 Hypotesesett, hypoteser og hovedhypoteser i en objektiv etterforskning

Vi har ovenfor sett på viktigheten hypotesesett har for å gjennomføre en objektiv etterforskning. Her går vi nærmere inn på hva som ligger i begrepene *hypotesesett*, *hypoteser* og *hovedhypoteser*, samt hvordan ekspertgruppens løsning av casen passer med den teoretiske beskrivelsen av begrepene.

I vitenskapsteorien beskrives begrepet hypotese som en gjetning, antagelse eller forklaring som synes rimelig ut fra foreliggende kunnskap, og som man forsøker å avkrefte eller bekrefte (Tranøy, 2020). Det vil si at alle de følgende gjetninger, som alle bygger på casen i eksperimentet som ligger i vedlegg 1, oppfyller denne definisjonen til hypoteser:

- a. «Det har skjedd noe straffbart»
- b. «Noen overtrådt straffelovens § 321 (tyveribestemmelsen)»
- c. «Gutten har stjålet en høytaler fordi han er tvunget til det»
- d. «Onsdag 12. oktober på Storeby City kjøpesenter, som deltaker i en organisert kriminell gruppe, borttok han i uberettiget vinnings hensikt en høytaler med en utsalgspris på kr. 1.499 ved å legge høytaleren ned i en foliert pose og deretter forlate forretningen uten å betale».

Siden begrepet hypotese står såpass sentralt i nyere faglitteratur om etterforskning i Norge, har Kolflaath (2019) gjennomgått sentral norsk litteratur innen etterforskningsfaget med formål om å finne en mer presis definisjon av begrepet. Han oppsummerer gjennomgangen slik: «Den som søker klare svar på generelle spørsmål om etterforskningshypotese, vil ofte lete forgjeves» (Kolflaath, 2019, s. 61). Han finner også at begrepet er benyttet ulikt avhengig av om det omhandler hypoteser i etterforskningsplaner der hypotesene skal være rettslig relevante, eller dersom det omhandler etterforskningsfeltet generelt der også hypoteser av typen «siktete (var ikke) hjemme den dagen» (Kolflaath, 2019, s. 96).

For å få i gang en diskusjon om hvilke krav som bør stilles til hypotesesett og etterforskningshypoteser, oppstiller Kolflaath (2019) noen mulige prinsipper for innholdet i hypotesesett, formulering av hypoteser og tolkning av hypoteseformuleringer, samtidig som han presiserer at disse snarere er ment som et utgangspunkt for en diskusjon, enn som et endelig resultat. Kolflaath (2019, s. 97-98) oppsummerer prinsippene slik:

Innholdsprinsippet

Den enkelte hypotese:

- (1) Hypotesen skal være en *mulig forklaring* på informasjon i saken. Dette innebærer at hypotesene skal omhandle *hva som faktisk har skjedd*, ikke hvilket straffebud som kan være overtrådt.
- (2) Hypotesen skal være *testbar*, hvilket vil si at det skal finnes etterforskningskritt som kan tenkes å styrke eller svekke hypotesen (enten direkte eller via testing av en annen hypotese).

Hypotesesettet:

- (3) Enhver hypotese i settet skal være *reelt ulik alle de øvrige*. Dette innebærer at etterforskningsplanen ikke kan inneholde to hypoteseformuleringer som i realiteten uttrykker samme hypotese.
- (4) Hypotesesettet skal *dekke alle gjenstående, realistiske muligheter*.

Formuleringsprinsipper

- (1) Hypoteseformuleringer bør fortrinnsvis være fullstendige setninger (som det senere kan refereres til ved hjelp av f.eks. stikkord eller fraser, hvis praktiske hensyn tilsier det).
- (2) Hypoteseformuleringer skal være entydige (i den grad eventuelle flertydigheter ikke elimineres av tolkningsprinsipper).

Tolkningsprinsipper

- (1) Hypoteseformuleringer skal tolkes bokstavelig, slik at hypotesen holder åpent alt som ikke sies direkte i formuleringen.

2.5.1 Metoder for å komme på relevante etterforskningshypoteser

Som beskrevet ovenfor i kapittel 2.3 kan kognitive forenklingsstrategier påvirke evnen til å være objektiv, som igjen kan medføre justisfeil. I Kolflaath (2019) sitt fjerde innholdsprinsipp fremgår det derfor at hypotesesettet skal dekke alle gjenstående, realistiske muligheter. Dette fordi uansett hvor godt den enkelte hypotese er utformet, vil det være lite til hjelp dersom ingen av hypotesene er i nærheten av det som virkelig skjedde. Dette leder til spørsmålet om hvilke metoder politiet kan benytte for enklere å komme på relevante hypoteser. Dette er et interessant

spørsmål som blant annet omhandler utfordringer knyttet til kreativitet, gruppetenkning og bekræftelsesfeller. Sunde (2019) har utviklet en metode hun kaller strukturert hypoteseutvikling i etterforskning (SHE-metoden) som består av en brainstormingfase og en bearbeidingsfase. Denne er ment benyttet når det er uklart *hva* som har skjedd. Eksempel på bruk av SHE-metoden er beskrevet lenger ned i denne avhandlingen. Det finnes også andre metoder for utarbeidelse av alternative hypoteser. Eksempelvis viser Sunde (2019, s. 41) til metodene *Simple Hypotheses* av Pherson og Heuer Jr (2020), og *Brainstorming* av Osborn (1953). Også *delphi-prosessen* som ble benyttet for å finne ekspertgruppens løsningsforslag på eksperimentet i denne avhandlingen, kan benyttes til å finne relevante hypoteser. Delphi-prosessen er nærmere beskrevet i metodekapitlet.

Det er viktig at etterforskeren også har noe teoretisk og praktisk bakgrunnskunnskap til fenomenet som skal etterforskes, slik at vedkommende enklere kan danne seg en oversikt over *hva* som *kan* ha skjedd (Pherson & Heuer Jr, 2020; Rønn, 2013). Videre er det viktig at etterforskeren har kreativitet og utholdenhet slik at vedkommende også faktisk evner å se saken fra flere sider (Fahsing, 2013).

2.5.2 Utformingen av konkrete hypotesesett i en etterforskning

Kategorisering av hypotesene, og telling av dem, er sentrale målingspunkter i metoden som Fahsing og Ask (2016) benytter i sitt eksperiment, og som metoden eksperimentet tilknyttet denne avhandlingen er bygget på. Jeg vil derfor gå nærmere inn på hva hvordan en hovedhypotese skal se ut. I delkapittel 2.5.3 vil jeg så ta for meg spørsmålet om hvor mange hovedhypoteser en bør benytte i et hypotesesett i en etterforskning.

2.5.2.1 Om begrepene hovedhypoteser og underhypoteser

Av etterforskningssirkelen til Fahsing (2016) fremgår det at man i fasen *construct* skal konstruere alle konkurrerende hovedhypoteser. Videre skriver Fahsing at hovedhypoteser går ut på å se på *hva* som kan ha skjedd, mens underhypoteser går på å se på *hvem, hvorfor, hvordan, etc.* At noe omtales som en *hovedhypotese* innebærer altså ikke nødvendigvis at det er den hypotesen man anser som mest sannsynlig. I Bjerknes og Fahsing (2017, s. 109) fremgår det også at det er viktig å alltid begynne med hovedhypotesene rundt *hva* som kan ha skjedd, fordi hvis man inkluderer alle underhypoteser fra første stund, kan antallet hypoteser bli så omfattende at det i praksis blir uhåndterlig.

Ut fra dette kan det fremstå som at hovedhypoteser er hypoteser som beskriver *hva* som har skjedd, mens underhypoteser også tar med beskrivelser om *hvem*, *hvordan*, *hvorfor*, *hvordan* og *når*. En slik tolkning av Bjerknes og Fahsing sin bok gjøres blant annet av Pedersen (2019, s. 15). Grensen mellom underhypoteser og hovedhypoteser i etterforskningsfeltet er imidlertid ikke så klar. Bjerknes og Fahsing (2017) skriver ikke uttrykkelig at man aldri kan ha med *hvem* i en hovedhypotese i en etterforskningsplan. Kolflaath (2019, s. 85) skriver at det vil fremstå som i overkant rigid dersom man tolker etterforskningssirkelen til Fahsing til at man ikke kan ha med *hvem* i tilfeller der en har en klar mistenkt og/eller offer, slik gutten er i denne saken. I likhet med Kolflaath (2019, s. 73-80), tolker jeg Bjerknes og Fahsing (2017) dithen at hovedhypoteser primært beskriver *hva* som har skjedd og at hovedhypoteser normalt vil være mindre detaljerte enn beskrivelsen av det faktiske grunnlaget i en siktelse. En slik tolkning stemmer også overens med løsningen en gruppe eksperter kom frem til da de laget obligatorisk årlig opplæring for alle landets etterforskere og etterforskningsledere (Aga, 2019). Tolkningen er også overensstemmende med det Sunde (2019, s. 45) skriver at *hvem* inkluderes dersom det finnes informasjon om hvem fornærmede og/eller mistenkte er. Denne løsningen passer også med ekspertgruppens løsning på eksperimentet i denne avhandlingen, der ekspertgruppen bygde sitt hypotesesett rundt *hva* som har skjedd, men de hadde også tatt med «Gutten» altså *hvem* i hypotesene.

Tar man med *hvem* i hovedhypotesene er det viktig å ha i mente at dette kan lede til bekreftelsesfeller i forhold til gjerningsperson, se kapittel 2.3 om bekreftelsesfeller. En bør derfor unngå å bruke kun en *hvem* i hypotesesett der en skal holde åpent at også andre enn den man setter inn kan ha begått handlingen. Etterforsker man f.eks. en sak der en rumensk gutt og en blond norsk direktør står på en parkeringsplass med en antatt stjålet høyttaler mellom dem, og en ikke hadde andre indikasjoner på hvem som hadde stjålet den, så ville det vært riktig å droppe *hvem* i hypotesesettet. I stedet kunne en ha bygget ut hovedhypotesen «noen har stjålet høyttaleren» med noen underhypoteser med alternative *hvem* og da typisk en underhypotese med «gutten», en underhypotese med «den blonde direktøren», og en underhypotese med «en/flere foreløpig ukjent(e)». Men er det kun teoretisk tvil om hvem som har begått ett mulig tyveri, er det altså riktig å ta med gjerningspersonen slik ekspertgruppen gjorde i hypotesesettet på casen som ble benyttet i mitt eksperiment.

2.5.2.2 Om begrepene subsumsjonshypoteser og faktumhypoteser

Av og til reises spørsmålet om man skal utforme hypotesene ut fra innholdet i de ulike straffebud en antar at kan være overtrådt. Slike hypoteser omtales gjerne som subsumsjonshypoteser. En fordel med dette kan være at når man dermed skal lage informasjonsbehovene passer de direkte med straffebudene. Dermed ser en hvilke etterforskningskritt som kan belyse det som trengs for å bekrefte eller avkrefte at et straffebud er overtrådt.

Kolflaath (2019, særlig s. 78-85) argumenterer likevel imot subsumsjonshypoteser, og for at en i stedet skal benytte faktumhypoteser der nøyer seg med å se på *hva* som kan ha skjedd. Oppsummert baserer Kolflaath seg på følgende hovedargumenter for at en skal benytte faktum hypoteser (Kolflaath, 2019, s. 82):

- Subsumsjonen er en unødvendig kompliserende dimensjon.
- Faktumhypoteser gir større fleksibilitet i koblingene til strafferetten, fordi forskjelligartede straffebud kan knyttes til samme hypotese.
- Noen hypoteser kan ikke knyttes til et straffebud og må derfor uansett være faktumhypoteser, f.eks. en hypotese om at det hele skyldes en misforståelse. Hensynet til hypotesenes karakter tilsier derfor at man er konsekvent.
- Faktumhypoteser harmonerer best med måten hypoteser omtales i etterforskningsfeltet, eksempelvis i retningslinjene fra Politidirektoratet om etterforskningsplaner der det står «aktuelle straffebud skal identifiseres opp imot hypotesene»

I Kolflaath (2019, s. 97-98) sitt første innholdsprinsipp, se ovenfor, fremgår det derfor at den enkelte hypotese «skal omhandle *hva som faktisk har skjedd*, ikke hvilket straffebud som kan være overtrådt».

Dette er for øvrig i tråd med det ekspertgruppen som utarbeidet løsningsforslaget til eksperimentet i denne avhandlingen kom frem til. Det er likevel ikke forsket tilstrekkelig på dette til at jeg ved kodingen av svarene fra deltakerne i eksperimentet skilte mellom grupper som hadde benyttet subsumsjonshypoteser i stedet for faktumhypoteser. Også grupper som benyttet subsumsjonshypoteser ble kodet som likt ekspertgruppens hypotese, forutsatt at subsumsjonen de viser til er lik det som kreves av faktumhypotesen. Eksempelvis dersom noen grupper har skrevet «Gutten har overtrådt straffelovens §321» er dette kodet likt som ekspertgruppens hypotese nr. 1. Bakgrunnen for dette er at formålet med eksperimentet er å

undersøke om det er kvalitetsforskjeller mellom gruppene, og at en i dag ikke kan si noe sikkert om hva som er kvalitativt best av faktumhypoteser og subsumsjonshypoteser.

2.5.3 Hvor mange alternative hypoteser bør en benytte i et hypotesesett i en etterforskning?

I Kolflaath (2019) sitt innholdsprinsipp nummer 4 står det at hypotesesettet skal *dekke alle gjenstående, realistiske muligheter*. Dette reiser spørsmålet om hvor mange hypoteser det er riktig å utforme, herunder hvor urealistisk skal en hypotese fremstå som på utformingsstadiet før man dropper å ta den med i hypotesesettet.

En utfordring med å ha for mange hovedhypoteser er at mennesket har en begrenset kognitiv kapasitet. Når virkeligheten blir for kompleks øker vårt behov for å bruke heuristikker og det Kahneman (2011) omtaler som system 1 tenkning, i stedet for å den mer bevisste system 2 tenkningen. For mange hovedhypoteser øker trolig risikoen for bias. O'Brien (2009) fant i et eksperiment med studenter som skulle vurdere en konstruert straffesak, at de som ble instruert til å vurdere flere enn to hypoteser ble sterkere påvirket av bias enn de som kun skulle vurdere to hypoteser. Dette kan ha sammenheng med at ved å ha en rekke lite troverdige hypoteser i et hypotesesett, vil en hypotese som er troverdig fremstå som langt sterkere enn de andre hypotesene, noe som kan medføre bekreftelsesfeller til fordel for den sterkeste hypotesen. O'Briens eksperiment kan også skyldes andre faktorer, f.eks. hvordan eksperimentet ble gjennomført, men det gir en indikasjon om at mange hypoteser ikke nødvendigvis gjør oss til bedre etterforskere.

En etterforskningsplan som kun opererer med følgende to hovedhypoteser kan eksempelvis se slik ut:

- «Det har skjedd noe straffbart»
- «Det har ikke skjedd noe straffbart»

Disse tilfredsstillende kravet om å dekke alle realistiske muligheter. Et slikt hypotesesett tilfredsstillende også at man tenker på det motsatte av at en står overfor noe straffbart. Likevel har flere forskere tatt til orde for at dette ikke er tilstrekkelig (Diesen, 1994; Fahsing, 2016; Kolflaath, 2019; Sunde, 2019). Som begrunnelse for at dette ikke er tilstrekkelig viser Kolflaath (2019, s. 75) til at denne typen overordnede etterforskningshypoteser blir så grovmaskede at de ikke er til nytte når en skal utlede informasjonsbehov. Er derimot hovedhypotesen noe mer

konkret, av typen «Hodetelefonene og/eller høyttalerne er stjålet», danner dette utgangspunkt for informasjonsbehovene/bevistemaene:

- Er hodetelefonene stjålet?
- Er høyttalerne stjålet?

Dermed kan en benytte informasjonsbehovene/bevistemaene som grunnlag for mer konkrete etterforskningskritt, f.eks.:

- Avhør gutten om hvordan han kom i besittelse av hodetelefonene og høyttalerne.
- Kontakt forretningen(e) og sammenlign prislapp og serienummer på de beslaglagte hodetelefonene og høyttalerne med det forretningen(e) eier, med henblikk på å se om beslaget stammer fra forretningen(e).
- Innhent eventuelle overvåkningsfilmer fra forretningen(e) for tidsrommet der tyveriet antas å ha skjedd.

De to alternative hovedhypotesene (straffbart og ikke straffbart) dekker altså alle realistiske muligheter, men er ikke nødvendigvis tilstrekkelige til å motvirke bekreftelsesfeller, da de blir så overordnet at det er vanskelig å benytte dem til å konstruere informasjonsbehov.

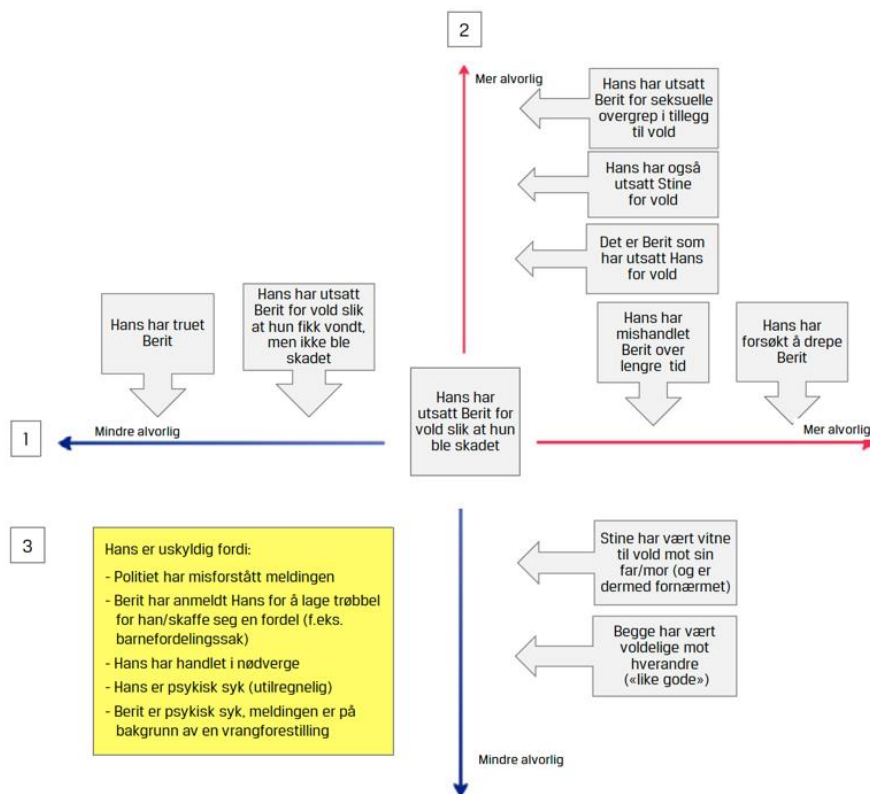
Søk i litteratur, bibliotekets søketjeneste Oria, og Google Scholar har ikke gitt noe klart svar på hvor mange (utover en) alternative etterforskningshypoteser det generelt er riktig å ha med i et hypotesesett. For å komme nærmere et mulig svar på dette gjennomgås her hva enkelte forskere skriver om dette.

I tilknytning til ovennevnte SHE-metode hevder Sunde (2019, s. 48) at «Hypotesene må være plausible, ved at de ikke strider mot eventuell pålitelig informasjon som finnes på dette tidspunktet». For øvrig synes det ikke å være noen begrensninger så lenge en holder seg til å beskrive hva (og eventuelt også hvem). For å illustrere metoden benytter hun et eksempel som ser slik ut:

Berit ringer til politiet og forteller at hun har blitt slått av mannen sin Hans, og at dette ikke er første gang det skjer. Hun oppgir at hun har svært vondt i hodet og armen. Hun ønsker at politiet skal komme og ta han med seg så fort som mulig fordi hun er redd. De har et felles barn på 11 år, Stine, som også er til stede.

Basert på denne oppringingen tegner Sunde opp 15 alternative hypoteser (Sunde, 2019, s. 52-54). Disse har hun kommet til ved å benytte SHE modellen, som i eksempelet hennes ser slik

ut:

Figur 3: Eksempel på benyttet SHE i en tenkt straffesak (Sunde, 2019, s. 51).

Heller ikke Bjerknes og Fahsing sier noe klart om antallet alternative hypoteser i et hypotesesett i en etterforskning, men hevder følgende: «På bakgrunn av all tilgjengelig informasjon må alle konkurrerende hypoteser og underhypoteser konstrueres» (Bjerknes & Fahsing, 2017). Da Fahsing og Ask (2016) fikk bistand fra en ekspertgruppe til å konstruere et hypotesesett i en konstruert forsvinnings sak i deres eksperiment, endte de opp med det de omtalte som en gyllen standard på hhv. 9 og 11 hypoteser (Fahsing & Ask, 2016, s. 211). Det er verdt å merke seg at i deres gylne standard har de ikke konsekvent valgt å kun forholde seg til hva, men valgt å splitte noen av hypotesene slik at det er egne hypoteser med *hvem* som kan ha gjort det. Eksempelvis er drapshypotesen i deres eksperiment delt opp i hhv. drept av familiemedlem, drept av annen kjent person, og drept av ukjent person (Fahsing & Ask, 2016, s. 214).

Vedrørende antallet hovedhypoteser i et hypotesesett, ser en at dess mer finmasket hovedhypotesene er, dess flere hovedhypoteser må en ha med for at hypotesesettet skal være komplett med henblikk på *hva* som skjedde. Eksempelvis fremgår det av eksempelet til Sunde

(2019, s. 53) at hun anser at man allerede fra starten av skal ha en hypotese om kroppsskade og en annen hypotese om kroppskrenkelse. Mens Fahsing og Ask (2016) i hypotesesettet som de omtaler som en gyllen standard har en hypotese om drap som ikke er supplert med egne hypoteser om uaktsomt drap, grov kroppsskade med døden til følge, terror, og hensettelse i hjelpeløs tilstand. Dermed får Sunde langt flere hypoteser enn Fahsing og Ask.

Et annet spørsmål i forhold til valg av antall hypoteser er hvor lite sannsynlig en hypotese skal fremstå på utformingsstadiet før man dropper å ta den med i hypotesesettet.

Som det fremgår ovenfor skriver Bjerknes og Fahsing (2017, s. 104) at vi skal ta med alle mulige hypoteser. Jeg antar imidlertid at selv om de skriver «alle» betyr ikke det at absolutt alle tenkelige og særdeles lite sannsynlige forklaringer på hva som kan ha skjedd skal tas med i hypotesesettet. Antagelsen bygger blant annet på at i forskningen til Fahsing og Ask (2016) hadde de ikke med hypoteser som gitt faktum var svært lite trolige. Blant annet unnlot deres ekspertgruppe å ha med hypoteser om at det hele var en falsk anmeldelse som flere stod bak, eller at hun hadde vært utsatt for et selvforskyldt hendelig uhell der forholdet likevel er straffbart fordi noen andre hadde observert det og valgt å bryte hjelpeplikten.

I eksempelet fra Sunde (2019) på forrige side, tar hun med en hypotese i hypotesesettet om at Berit (som ringer inn og forteller at hun har blitt slått av mannen sin) også er utsatt for voldtekt (Sunde, 2019, s. 54). Dette gjør Sunde til tross for at sedelighetsovertredelser ikke er nevnt i saken. Det fremstår som uklart hvorfor Sunde tar med voldtektshypotesen. Det kan komme av at det forekommer at koner som slås også blir voldtatt av ektemannen, uten at de forteller om dette i de første avhørene. Uansett reiser dette spørsmålet om det er naturlig å ha med en slik hovedhypotese allerede på dette stadiet, eller om en bør la være, og heller ta den inn i hypotesesettet dersom nye opplysninger i saken gir grunnlag for dette? Litteratursøk og gjennomgang av tilgjengelig forskning har ikke gitt meg svar på hvor grensen går. Antagelig avhenger dette av en rekke faktorer og at en derfor må vurdere dette fra sak til sak.

Forskningen på etterforskningshypoteser og hypotesesett i etterforskning er som tidligere nevnt fortsatt relativt ung. I spørsmålet om hvor mange hypoteser en bør benytte i et hypotesesett kan det derfor være særlig interessant å merke seg at mens Fahsing og Ask i 2015 opererte med hhv. 9 og 11 hypoteser i sitt eksperiment, komprimerer Fahsing et al. (2021, s. 7) denne gygne standarden i eksperimentet til 6 ulike hovedhypoteser. Disse er som følger; (1) frivillig

forsvinning, (2) utsatt for uhell, (3) plutselig sykdom, (4) selvdrap, (5) drept), eller (6) kidnappet i senere eksperimenter. Dette kan være et tegn på at en fremover skal forholde seg til mer grovmaskede hypoteser i hypotesesett.

Det kan anføres at antall hypoteser i et hypotesesett også avhenger av hvor tidlig en er i en etterforskning. Eksempelvis har flere fagfolk anført at helt innledningsvis i en etterforskning kan det være riktigere å prioritere sikring av spor enn å utarbeide flere hypoteser enn en om at det har skjedd noe straffbart, og en annen om at det ikke har skjedd noe straffbart (Politihøgskolen 13. desember 2021, personlig kommunikasjon i forbindelse med gjennomgang av øvelse Ole med en gruppe ansatte ved bachelor). Både ekspertgruppen til Fahsing og Ask (2016), samt ekspertgruppen i min sak konkluderte med at man skulle ha flere hovedhypoteser i hypotesesettet

Ut fra ovenstående kan det konkluderes med at det er vanskelig å si noe klart om hvor mange hovedhypoteser, utover. hypotesene om hhv. straffbart og ikke straffbart, som generelt bør utformes i et hypotesesett i en etterforskning. Sannsynligvis er det som Fahsing og Ask (2016, s. 205-206) skriver at det ikke er antallet, men kvaliteten på hypotesene som er det avgjørende. Og som understreket av Bjerknes og Fahsing (2017, s. 111): “En slik vurdering [av hypotesene] skal foregå i et nært samarbeid med den påtaleansvarlige for saken.”

“

2.5.4 Hva skal til for at en hypotese om skyld ansees bevist?

Her behandles hva som skal til for at en hypotese skal ansees som tilstrekkelig bevist til at det holder til domfellelse i retten, da dette kan påvirke PÅL ved utforming av hypoteser, jf. kapittel 5.2.1.

Diesen (1994, s. 285) oppsummerer hypotesemetoden og hva han anser at skal til for at en hypotese skal ansees som tilstrekkelig bevist til å domfelle til straff på denne måten (min oversettelse):

Hypotesemetoden kan sammenfattes i følgende spørsmål:

1. *Har aktor i behørig fremlagt bevis for hvert moment i gjerningsbeskrivelsen?*
2. *Har aktor i rimelig utstrekning (avhengig av omstendighetene i den enkelte straffesak, herunder sakens alvor og den tiltaltes innstilling til faktum i saken), utredet alternative årsaker til faktum i saken?*

Hvis svaret på spørsmål 1 eller 2 er nei, skal tiltalen allerede av denne grunn ansees som for dårlig fundert.

Hvis svaret på spørsmål 1 og 2 er ja, går retten videre til bevisvurderingen i punktene 3-5.

3. Kan aktors gjerningsbeskrivelse godtas som sannheten om det som har inntruffet? Hvis svaret er ja ansees bruddet som sannsynlig, men nå går en over til å prøve feilmarginer:

4. Finnes det alternative hypoteser til aktors gjerningsbeskrivelse (som kan konkretiseres gjennom faktum i saken)?

Om svaret er nei er aktors bevisbyrde oppfylt. Om svaret er ja gjenstår spørsmålet:

5. Kan alternative hypoteser elimineres?

Om svaret er ja, om det savnes konkret støtte for alternative hypoteser, er den tiltaltes skyld å anse som bevist utover rimelig tvil. Er svaret nei, er det rimelig tvil, og tiltalte må frifinnes.

I praksis har Høyesterett blant annet beskrevet bevisbedømmelsen slik:

Bevisbedømmelsen beror ofte på en vurdering av flere momenter som hver for seg kan ha ulik bevisstyrke. Det kreves ikke at hvert enkelt moment skal være bevist utover enhver rimelig tvil, så lenge det etter en samlet vurdering av momentene ikke er rimelig tvil om konklusjonen (Rt. 2005 s. 1353, avsnitt 14).

Høyesterett har godtatt følgende rettsbelæring om hva som ligger i begrepet «rimelig tvil»:

Rimelig tvil skal altså komme tiltalte til gode. Men det er bare den fornuftige og begrunnede tvil som skal komme ham til gode. En viss teoretisk tvil vil foreligge ved vurderingen av nær sagt alle spørsmål i verden, men en slik tvil skal dere ikke bry dere om. Dere skal ikke være naive. (Rt. 2005 s. 1353).

Kolflaath (2015, s. 528) har oppsummert at beviskravet for å domfelle først er oppfylt når det finnes etablerte omstendigheter som er vanskelige å forklare på en realistisk måte dersom tiltalte er uskyldig, og det ikke finnes etablerte omstendigheter som er vanskelige å forklare på en realistisk måte dersom tiltalte er skyldig.

Ovenstående beskrivelser viser at bruk av hovedhypoteser ikke bare er med på å redusere risikoen for bekreftelsesfeller. En aktiv etterforskning som sjekker ut reelle alternative

forklaringer uten å finne gode bevis for dette, er gjennom disse undersøkelsene med på å styrke den gjenstående hovedhypotesen. Dette på samme måte som Karl Poppers mantra (1934/2005), nemlig at dess mer man har gjort for å falsifisere en (vitenskapelig-) hypotese uten å klare det, dess sterkere står den.

2.6 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett nærmere på teoribakgrunnen for forskningsspørsmålet;

har integrert påtale effekt på kvaliteten på utarbeidede hypotesesett innledningsvis i etterforskningen av en straffesak ved Felles straffesaksinntak? Vi har sett at det varierer hvor involvert PÅL er i etterforskningen, og at det antas at PÅLs involvering er positivt for kvaliteten. Videre har vi sett at det antas at utarbeidelse av hypotesesett øker objektiviteten og dermed kvaliteten på en etterforskning, og at i alvorlige saker skal PÅL være aktivt med i utformingen av hypotesesett.

I neste kapittel ser vi nærmere på metoden som benyttes for å finne svar på forskningsspørsmålet. Der vil jeg også presentere settet av forskningshypoteser i studien.

3. Metode

3.1 Innledende om metoder

I dette kapitlet beskrives metodikken som ble benyttet for å få svar på om integrert påtale har effekt på kvaliteten på utarbeidede hypotesesett innledningsvis i etterforskningen av en straffesak ved Felles straffesaksinntak.

3.2 Populasjon og utvalg

3.2.1 Populasjon

I praksis er det store forskjeller mellom hvordan påtalejurister i politiet løser sine oppgaver i rollen som etterforskningsleder, og det er likeledes store forskjeller ved en spesialseksjon versus et allmennavsnitt (NOU 2017:5, pkt. 5.2.2). I stedet for å forske på hvilken effekt integrert påtale har i alle etterforskningsenheter, er som nevnt avhandlingen avgrenset til å undersøke effekten integrert påtale har ved FSI. Formålet med FSI er at PÅL og PEL sammen skal styrke kvaliteten i den innledende straffesaksbehandlingen (Politidirektoratet, 2017b, pkt. 3.2.23). Ved

å avgrense populasjonen til ansatte ved FSI får jeg en populasjon der det er forutsatt at det skal være samhandling mellom PÅL og PEL i den fasen som eksperimentet omhandler.

I forbindelse med gjennomføring av eksperimentet ble leder av FSI i politidistriktene spurt om hvor mange PÅL og PEL som var ansatt ved FSI i deres politidistrikt. Resultatet av denne kartleggingen er at populasjonen da eksperimentet ble gjennomført bestod av totalt 90 PÅL og 93 PEL ved FSI i Norge.

3.2.2 Utvalget

Da det ikke var en realistisk mulighet å gjennomføre eksperimentet med alle ansatte ved FSI, ble det foretatt et utvalg. Utvalget er hentet fra FSI i alle landets politidistrikter, og bestod av PÅL og PEL som var på jobb da eksperimentet ble gjennomført. Nærmere om gjennomføringen av utvelgelsen kommer frem i vedlegg 4.

Deltagerne er delt inn i hhv. en eksperimentgruppe og en kontrollgruppe. Enhetene i disse gruppene er ikke enkeltpersoner, men team bestående av to personer. I eksperimentgruppen består hver enhet/team av en PEL og en PÅL, i denne avhandlingen er disse teamene også kalt “med PÅL” og representerer integrert påtale. I kontrollgruppen består hver enhet/team av to PEL, også kalt “uten PÅL”.

Gruppen med integrert påtale er å anse som eksperimentgruppe fordi formålet med eksperimentet er å undersøke om deltagelse fra PÅL har en effekt. Eksperimentgruppen består av team der en PEL samarbeider med en PÅL. Kontrollgruppen er uten integrert påtale. Kontrollgruppen består av team der to PEL samarbeider. Til sammen er det 16 team i eksperimentgruppen og 6 team i kontrollgruppen.

Det er tilfeldig hvilke team og grupper deltagerne havnet i. Nærmere om hvordan fordelingen ble gjennomført kommer frem i vedlegg 4.

For å fylle opp både et team i eksperimentgruppe der en PEL var sammen med en PÅL, og et team i kontrollgruppen som bestod av to PEL, trenger man 1 PÅL og 3 PEL. Der det var flere PÅL på arbeid enn det undersøkelsen hadde behov for ble valget mellom hvem av disse som skulle delta avgjort ved terningkast.

Ideelt sett må sammensetningen i et utvalg på alle viktige egenskaper tilsvare sammensetningen i populasjonen, også kalt et *representativt* utvalg (Johannessen et al., 2017, s. 243). I mangel av kunnskap om andre viktige egenskaper ved populasjonen enn at det var PÅL og PEL fra alle FSI i Norge, tok utvalget i stedet utgangspunkt i de som var tilgjengelig på jobb den dagen eksperimentet ble gjennomført i deres politidistrikt. En slik randomisering garanterer ikke et representativt utvalg, men gir stor sannsynlighet for at utvalget er representativt.

For å kontrollere om utvalget er noenlunde likt fordelt med henblikk på erfaring og holdninger til bruk av hovedhypoteser besvarte deltakerne et spørreskjema der dette var temaer, før de fikk utdelt før de fikk utdelt casen. Gjennomgang av svarene viser at det ikke var signifikante forskjeller på fordelingen mellom eksperimentgruppen og kontrollgruppen når det gjelder erfaring og holdninger til bruk av alternative hypoteser som ledd i en etterforskning.

Utvalget består av 16 PÅL og 28 PEL, som var tilgjengelige på jobb ved FSI på det tidspunktet datainnsamlingen ble foretatt. Ideelt er det ønskelig med et større utvalg, da dette reduserer sannsynligheten for å gjøre type II-feil, altså sannsynligheten for falskt negative funn (Shadish et al., 2002, s. 45-48; Weathington et al., 2010, s. 350-356). Ved sammenligning av totalantallet av PEL og PÅL som arbeidet ved FSI da eksperimentet ble gjennomført, utgjorde utvalget en ganske betydelig andel av disse (omtrent 18% av PÅL, og omtrent 30 % av PEL). Selv om sannsynligheten for statistisk signifikante funn minker med et så lavt utvalg, kan det at utvalget utgjør en så betydelig andel av PEL og PÅL ved FSI da eksperimentet ble gjennomført, likevel medføre at en ser noen tendenser som kan være interessante.

3.3 Variabler

3.3.1 Avhengig variabel

Avhengig variabel er den variabelen effekten måles på (Lund et al., 2002, s. 186). Utover å undersøke om integrert påtale har effekt på utarbeidelsen av hypotesesett, undersøkes det også om integrert påtale påvirket kvaliteten på de utarbeidede hypotesesett.

For kunne vurdere om det var kvalitetsforskjeller på de ulike løsningsforslagene fra deltakerne trengs en standard å måle dem opp mot. For å undersøke om deltakerne hadde med de riktige hovedhypotesene i hypotesesettet benyttet jeg samme fremgangsmåte som Fahsing og Ask (2016) benyttet da de forsket på kvaliteten på hypotesesett blant ulike etterforskere.

Fremgangsmåten går ut på at samme etterforskningscase og spørsmål som deltakerne skal gjennomgå, også gjennomgås av en gruppe bestående av dyktige fagpersoner innen etterforskning og påtale, med formål om at fagpersonene i samarbeid kommer frem til et felles hypotesesett som de mener er det kvalitetsmessig beste på dette stadiet av casen. Gjennomgangen i ekspertgruppen gjøres i en såkalt delphi-prosess. Prosessen er en repeterende prosess der et panel av eksperter blir konsultert minst to ganger om de samme spørsmålene, slik at de kan revurdere svarene i forhold til de som er gitt av de øvrige ekspertene (Landeta, 2006). Denne prosessen er også benyttet innenfor tidligere politiforskning, der ekspertgruppens løsning er omtalt som «Gold Standard», se Fahsing og Ask (2016); Waring et al. (2013). Sammensetningen av ekspertgruppen og arbeidet som ble gjort i denne er nærmere beskrevet i vedlegg 2.

I likhet med Fahsing og Ask (2016) er det i avhandlingen lagt til grunn at de som har flest av ekspertgruppens hovedhypoteser i sitt hypotesesett er de som har best forutsetning for å etterforske med høy kvalitet.

En annen kvalitetsmarkør som er nærmere omtalt i kapittel 2 er at en etterforskning må ha et hensiktsmessig omfang og riktig ressursbruk. For å kunne måle om integrert påtale har en effekt talte jeg opp antall hovedhypoteser utover de ekspertgruppen anså som riktig å ha med i sitt hypotesesett, og sammenlignet gjennomsnittet på disse med hypotesesettene i hhv. gruppen med og uten PÅL. Dess flere hovedhypoteser utover de ekspertgruppen anså som riktig å ha med, dess større omfang og ressurser må benyttes. Det er derfor ikke bare interessant å undersøke om noen grupper har de samme hovedhypotesene som ekspertgruppen, men også om de også har andre hovedhypoteser i sine hypotesesett.

Fremgangsmåten som ble benyttet ved utarbeidelsen av ekspertgruppens løsningsforslag er nærmere beskrevet i vedlegg 2.

Ekspertgruppen kom frem til følgende hypotesesett i denne casen:

1. Gutten har stjålet hodetelefonene (kr. 999) og/eller høyttaleren (kr. 1.499).
2. Gutten har stjålet hodetelefonene (kr. 999) og/eller høyttaleren (kr. 1.499) som ledd i en organisert kriminell gruppe.

3. Det hele skyldes en misforståelse (hos vokter eller gutten), eller en forglemmelse fra guttens side.
4. Gutten er under 15 år eller psykisk syk.
5. Gutten er tvunget til å begå handlingen (inkluderer bl.a. menneskehandel, slaveri, og familievold).

Om et team delte opp ekspertgruppens hovedhypotese, for eksempel ved å dele hypotese nr. 4 til:

4.1 Gutten er under 15 år

4.2 Gutten er psykisk syk

er dette talt som likt med ekspertgruppens ene hovedhypotese nr. 4 om at gutten er under 15 år eller psykisk syk. Dette selv om det var satt opp som to hypoteser, så omhandler de samme forhold som det ekspertgruppen hadde.

Også team som hadde delt opp ekspertgruppens hovedhypotese i underhypoteser, eksempelvis ved å utdype ekspertgruppens hovedhypotese nr. 5 ved å skrive:

5.1 Gutten har stjålet fordi han ble truet av familien

5.2 Gutten har stjålet fordi han er truet av andre

er dette talt som likt med ekspertgruppens ene hovedhypotese nr. 5 om at gutten er tvunget til å begå handlingen. Dette selv om det var satt opp som to hypoteser, så omhandler de samme forhold (trusler) som det ekspertgruppen hadde.

3.3.2 Uavhengig variabel

En uavhengig variabel er den forsøksbetingelsen som manipuleres av forskeren (Lund et al., 2002, s. 186). I dette eksperimentet ble det undersøkt om integrert påtale hadde en effekt. Forsøksbetingelsen som aktivt er forandret er at noen team var med PÅL, og andre team var uten PÅL.

3.4 Design

3.4.1 Valget av eksperimentelt design

Eksperimentelle design er nødvendige for å avklare kausalforhold mellom variabler (Jacobsen, 2015, s. 120). Designet er derfor egnet til å finne svar på om integrert påtale har effekt på kvaliteten i utarbeidede hypotesesett.

Manipulasjonen og forsøksbetingelsene bestod her i at PEL gjennom terningkast ble satt i et team der vedkommende enten skulle samarbeide med en PÅL, eller et team der de skulle samarbeide med en annen PEL. Teamene skulle løse en case der det skulle skrives ned hvilke hovedhypoteser de anså som naturlige å ha med i en etterforskningsplan basert på informasjonen i casen.

Jeg passet på at fordelingen mellom gruppene skjedde tilfeldig, at de fikk like instruksjoner, og samme tidsbegrensninger.

I eksperimentet er PEL tilfeldig fordelt mellom teamene, noe som gjør dette til et ekte eksperiment (Lund et al., 2002, s. 187).

3.4.2 Valget av basic design, og mellomgruppe-design

Eksperimentet undersøker kun effekten av om påtale er med eller ikke med i teamene. Eksperimenter med kun en uavhengig variabel kalles basic design (Lund et al., 2002, s. 202). Dataene ble samlet inn ved at samtlige deltakere kun gjennomgikk en case, og at noen PEL var i grupper med PÅL, mens andre PEL var i grupper med en annen PEL. Et slikt design kalles mellomgruppe-design (Svartdal, 2015, s. 262).

3.4.3 Gjennomføring av eksperimentet

Eksperimentet foregikk i perioden oktober til desember 2019. Datainnsamlingen var en del av en større innsamling, der også data fra en gruppe bestående av en PEL som løste casen alene ble samlet inn. Analyse av disse dataene faller utenfor avhandlingens ramme, og vil bli behandlet i et senere arbeid.

På et tidspunkt som var forhåndsavtalt med lokal leder av FSI kontaktet jeg det enkelte politidistriktets FSI ved bruk av en videokonferanseløsning. Deltakerne møtte opp i et fysisk møterom, mens jeg kun deltok digitalt. For å tilstrebe at alle fikk tilnærmet lik informasjon var det jeg som gav informasjonen til samtlige deltakere. Det var i all hovedsak lokal leder av FSI som bistod med utdeling av skjemaer mv. i det fysiske møterommet, men ved to anledninger hadde lokal FSI leder fått hjelp av en annen ansatt til å gjøre dette. Den lokale ledelsen bistod blant annet med å skaffe lokaler, teste ut videokonferanseutstyret, og returnere dokumentene (etter at deltagerne hadde lagt sine besvarelser i gjenklistrede konvolutter).

Hovedelementene i eksperimentet er at deltagerne var tilfeldig fordelt i team, der noen bestod av en PEL og en PÅL, og andre bestod av to PEL. Etter at teamene var fordelt, skulle alle

besvare spørsmålet i casen. I undersøkelsen hadde jeg opprinnelig planlagt å gi deltakerne 30 minutter. Basert på uttesting av eksperimentet før gjennomføring, og tilbakemelding om at det var gitt litt for god tid, se vedlegg 3, ble gjennomføringstiden redusert til 25 minutter. Mer detaljer om fremgangsmåten, informasjon om samtykke, og rekkefølgen i eksperimentet kommer frem i vedlegg 4.

3.4.4 Valg av case

I eksperimentet ble det benyttet en annen case enn det som ble benyttet av Fahsing og Ask (2016) i deres eksperiment. Dette fordi deres case allerede er kjent for mange. I kapittel 5.4.3 er valget av case drøftet nærmere.

3.5 Forskningshypotese

Et eksperiment starter normalt med en presis problemstilling i form av en forskningshypotese som kan testes direkte gjennom en empirisk undersøkelse (Lazar et al., 2017, s. 27). Sammenlignet med begrepet teori er en forskningshypotese et mindre, mer fokusert utsagn som kan undersøkes ved et enkelt eksperiment (Rosenthal & Rosnow, 2008).

Når en forskningshypotese skal testes formuleres en nullhypotese (H_0) som er det motsatte av den forskningshypotesen som skal testes (H_1) (Dahlum & Grønmo, 2021).

I dette eksperimentet testes om integrert påtale har effekt på kvaliteten. Det motsatte av at integrert påtale har effekt, er at integrert påtale ikke har effekt.

Nullhypotesen (H_0) og forskningshypotesen (H_1) i denne avhandlingen er dermed:

- H_0 : Integrert påtale har ikke effekt på kvaliteten på utarbeidede hypotesesett innledningsvis i etterforskningen av en straffesak ved Felles straffesaksinntak.
- H_1 : Integrert påtale har effekt på kvaliteten på utarbeidede hypotesesett innledningsvis i etterforskningen av en straffesak ved FSI.

Ved å sammenligne gjennomsnittet i de utarbeidede hovedhypotesene i gruppen med PÅL med gjennomsnittet i de utarbeidede hovedhypotesene i gruppen uten PÅL, ser en om integrert påtale har en effekt.

Om en eventuell effekt har betydning for kvaliteten drøftes i kapittel 5.

3.6 Statistisk analyse – Sammenligning av gjennomsnitt

Den statistiske analysen ble gjennomført i IBM SPSS statistics 27 software. På grunn av et lite utvalg ble fordelingen av den avhengige variabelen undersøkt via en Shapiro-Wilks test. Denne var ikke-signifikant og viste således at fordelingen var ikke-normal. Inspeksjon av histogram og QQ-plot viste derimot en tilnærmet normalfordeling. For å omgå problemet med en eventuell skjevfordeling og brudd på antagelsen om normalfordeling ble det utført en «bootstrap»-analyse med 10 000 simulerte utvalg (Efron & Tibshirani, 1994).

Hver skåre ble ansett for å være uavhengig. Den potensielle trusselen fra ekstreme skårer ble målt ved å beregne et 5 % trimmet gjennomsnitt, og dermed se om dette avviket fra det faktiske gjennomsnittet. Levenes test var ikke-signifikant og viste tilnærmet lik varians i de to gruppene.

For å undersøke om integrert påtale hadde en effekt på kvaliteten av de utarbeidede hypotesesettene ble gjennomsnittene på den avhengige variabelen fra to uavhengige gruppene sammenlignet med utgangspunkt i én uavhengig variabel – tilstedeværelse av PÅL. Det ble derfor benyttet en uavhengig tohalet t-test for å analysere data. Dette da t-tester er godt egnet til å undersøke om en eventuell forskjell mellom to grupper i utvalget også er til stede mellom de samme gruppene i populasjonen (Jacobsen, 2015, s. 370).

I t-testen er forskningshypotesene satt slik:

H0: Gjennomsnitt i gruppen med PÅL = gjennomsnitt i gruppen uten PÅL

H1: Gjennomsnitt i gruppen med PÅL \neq gjennomsnitt i gruppen uten PÅL

3.7 Etske vurderinger

På samme måte som etterforskningsledere påvirkes av kognitive forenklingfeller, påvirkes også forskere av kognitive forenklingfeller når de skal utvikle (forsknings-)hypoteser, og finne svar på disse. Som PÅL gjennom mer enn 15 år er jeg det Rachlew (2010, s. 130) omtaler som innsideforsker, noe som medfører at jeg kanskje i større grad enn en forsker uten kjennskap til feltet blir påvirket av min forforståelse. Å være innsideforsker trenger ikke bare å være en ulempe, men kan også være en fordel da innsideforskeren kan benytte sine kontakter til å få tak i deltakere. I tillegg kan det at innsideforskeren kjenner feltet godt gjøre det enklere å stille de riktige spørsmålene, eller forstå svarene. Samtidig må en innsideforsker være ekstra bevisst på at ens egen oppfatning av hvordan deltagerne arbeider til vanlig ikke trenger å være det objektivt riktige, og at en i det minste må unngå at det Kahneman (2011) omtaler som system 1 tenkning

i for stor grad påvirker forskningen. Videre er det slik at å kombinere rollen som ansatt i politietaten, og rollen som forsker på politiet, kan medføre noen særskilte etiske utfordringer (Bjørge & Myhrer, 2015, s. 6). Det er viktig å tenke nøye gjennom hvilke problematiske situasjoner og dilemmaer som kan oppstå, før forskningsprosjektet og datainnsamlingen starter (Bjørge & Myhrer, 2015, s. 7). I de følgende punktene vil jeg beskrive nærmere noen etiske utfordringer jeg vurderte i forbindelse med denne avhandlingen, og hvordan disse ble håndtert.

3.7.1 Etiske vurderinger knyttet til planleggingsfasen

For å motvirke at egne erfaringer påvirker studien har det vært ekstra viktig å planlegge på en måte som kan veie opp for dette. Ideelt sett burde jeg nok ha skrevet avhandlingen sammen med en PEL for å motvirke at studien blir for påvirket av min bakgrunn som PÅL, men det lot seg ikke praktisk gjøre. I forsøk på å veie opp for dette har jeg blant annet diskutert planleggingen med både medstuderende PEL, og med min første veileder som har bakgrunn som PEL.

3.7.2 Etiske vurderinger knyttet til designfasen

Forskningsmetoden som ble benyttet var allerede benyttet av Fahsing (2016) i hans doktorgradsarbeide. At han har bakgrunn som PEL, og min bakgrunn er PÅL gjorde at jeg følte meg ekstra trygg på at metodevalget ikke ble påvirket av meg. Som innsiddeforsker hadde jeg opparbeidet et bredt kontaktnett innen etterforskning. Det gjorde det derfor enklere for meg å få kvalifiserte deltakere til en ekspertgruppe som kunne utarbeide en løsningsbeskrivelse av casen. Ekspertgruppen ble sammensatt av erfarne PEL, PÅL og akademikere. Dette ble gjort for å unngå at resultatene ble farget av at ekspertgruppen var skjevt sammensatt. For å være ekstra påpasselig med å unngå at min bakgrunn som PÅL skulle påvirke ekspertgruppens løsning fikk jeg bistand av professor Eivind Kolflaath som hverken har vært PEL eller PÅL til å sette sammen ekspertgruppens løsningsforslag.

Det ble laget et design der svarene ikke lar seg spore tilbake til den enkelte deltager. Via chatt opplyste NSD at designet var anonymt nok til at datainnsamlingen ikke var meldepliktig, se vedlegg 7. Anonymiteten kan også ha bidradd til å dempe presteringspresset på deltagerne, som gjennomførte eksperimentet med sin leder til stede.

3.7.3 Etiske vurderinger knyttet til datainnsamlingsfasen

Som innsiddeforsker og ansatt ved Politihøgskolen med ansvar for obligatorisk årlig opplæring for alle landets etterforskere og etterforskningsledere har jeg et bredt kontaktnett ut i

politidistriktene. Dette kan ha gjort det enklere for meg enn for en utenforstående å få ja da jeg kontakten lederne ved FSI i hvert enkelt politidistrikt med anmodning om å bruke deres ansatte til å gjennomføre eksperimentet. Mitt kjennskap til feltet gjorde også at jeg kunne gi politidistriktene tilbud om at jeg ledet en oppsummeringssamtale etter gjennomført case, slik at deltakelsen også fikk et preg av en øvelse politidistriktet kunne ha nytte av. Det ble presisert at oppsummeringssamtalen ikke skulle benyttes til å finne ut hvem som hadde svart hva, men som en gjennomgang av hvordan leder anså at man burde løse denne typen case i politidistriktet. Alle lederne av FSI i Norge samtykket i at deres ansatte kunne benyttes i arbeidstiden til dette.

For å motvirke at deltakerne skulle føle seg presset til å delta, ble de informert muntlig rett før datainnsamlingen startet om hva som skulle skje, at det var helt frivillig å delta og at det var avtalt med lederen deres at å si nei ikke ville få noen negative konsekvenser for dem. Jeg forklarte dette muntlig mens ledelsens representant var til stede i rommet, i tillegg til skriftlig, slik at det skulle være helt klart at det var frivillig. I tillegg fikk hver deltaker utdelt skriftlig informasjon om forskningsprosjektet og hvordan dette skulle foregå for å påse at de kunne gi et opplyst samtykke. Deltagerne ble videre informert om at de når som helst kunne trekke seg uten at det ville få noen negative konsekvenser for den enkelte. Informasjonsskrivet og samtykkeskjemaet ligger som vedlegg 8.

3.7.4 Etske vurderinger knyttet til koding og analyse av svarene

Deltakerne svarte i fritekst, og jeg kodet svarene om til tallmessige verdier for behandling i et dataprogram. Her kan mine mange år som PÅL med kjennskap til «stammespråket» gjøre det enklere å forstå hva deltagerne mener med det som står i fritekst. Samtidig kan det være sårbart for feiltolkninger, og at min tro på at jeg kan «stammespråket» gir en ekstra sårbarhet for bias. For å motvirke bias noterte jeg ned hvilke kodeproblemstillinger jeg antok kunne dukke opp og hvordan disse burde løses allerede før jeg gjennomgikk svarene. Også uventede kodeproblemstillinger som dukket opp underveis ble fortløpende skrevet ned. Dette økte bevisstheten min om dem og gjorde det enklere både å drøfte dem med veileder, samt å påse at like tilfeller ble behandlet likt.

Den pågående diskusjonen om en skal skille eller ikke skille ut PÅL fra politiet, kan også påvirke ubevisst ved analyse av svarene. Før analysen av svarene skrev jeg derfor ned tanker om fordeler og ulemper med ordningen, for å motvirke en ensidig analyse. Av samme grunn er det anmodet om innspill på avhandlingen fra personer med annen bakgrunn enn min.

3.7.5 Etiske vurderinger knyttet til fullføring av avhandlingen

Flere ganger vurderte jeg å ikke skrive ferdig avhandlingen som følge av andre gjøremål. Underveis i arbeidet med denne avhandlingen ble jeg plutselig alene om å gjennomføre jobbrelevante arbeidsoppgaver som vi tidligere var fire personer til å gjennomføre. Dette medførte at jeg i nærmere et år la arbeidet med avhandlingen til side. Et vesentlig moment som bidro til at denne avhandlingen likevel ble ferdigstilt er tanken om at når så mange deltagere har avsatt tid til delta i eksperimentet, har jeg en etisk forpliktelse til å gjøre mitt for å fullføre, slik at resultatet blir tilgjengelig for andre.

4. Funn

Av plasshensyn er hovedfunnene i analysene tatt inn her i avhandlingen. Mer detaljerte analyser ligger i vedlegg 6.

4.1 Hovedfunn 1: Integrert påtale hadde ikke signifikant effekt på hvor mange av ekspertgruppens hovedhypoteser som i gjennomsnitt ble tatt med i hypotesesettet.

Som en ser i kapittel 3.3.1 hadde ekspertgruppen kommet til at det riktige var å ha med fem spesifikke hovedhypoteser i sitt hypotesesett. Resultatene fra den uavhengige t-testen viste at gruppen med PÅL i gjennomsnitt hadde tatt med 3,7 av ekspertgruppens fem hovedhypoteser (standardavvik = 1,01). Gruppen uten PÅL hadde i gjennomsnitt tatt med 4,3 av ekspertgruppens fem hovedhypoteser (standardavvik = 1,21).

Det ble altså observert en forskjell mellom gruppene med og uten PÅL med hensyn til gjennomsnittlig totalantall av ekspertgruppens hovedhypoteser som ble utarbeidet (gjennomsnittlig differanse = 0,6, Hedges' correction = -,582). Denne forskjellen oppnådde derimot ikke statistisk signifikans ($p=,221$), og vi kan derfor ikke konkludere med at integrert påtale har en effekt på hvor mange av de «riktige» hovedhypotesene som tas med.

4.2 Hovedfunn 2: Begge gruppene hadde tatt med hovedhypoteser i sine hypotesesett som ekspertgruppen ikke anså som riktig. Gruppen uten PÅL hadde i gjennomsnitt signifikant flest av disse.

Gjennomgang av dataene fra eksperimentet viser at både gruppen med PÅL og gruppen uten PÅL hadde med andre hovedhypoteser i sine hypotesesett enn de fem hovedhypotesene ekspertgruppen anså som riktig å ta med. For å undersøke om integrert påtale hadde en effekt på dette benyttet jeg en t-test til å analysere forskjellen på gjennomsnittet mellom gruppene med og uten PÅL når det kom til antallet av hovedhypoteser som ekspertgruppen ikke hadde tatt med.

I gjennomsnitt hadde gruppen med PÅL tatt med 0,5 hovedhypoteser som ekspertgruppen ikke hadde tatt med i sitt hypotesesett (standardavvik = 0,89). Gruppen uten PÅL hadde i gjennomsnitt tatt med 1,7 hovedhypoteser som ekspertgruppen ikke hadde tatt med i sitt hypotesesett (standardavvik = 1,75).

Det ble altså observert en forskjell mellom gruppene med og uten PÅL med hensyn til gjennomsnittlig totalantall av ekspertgruppens hovedhypoteser som ble tatt inn i hypotesesettet (gjennomsnittlig differanse = 1,2, Hedges' correction = -,96). Denne forskjellen oppnådde var statistisk signifikant ($p=0,05$). Dette tilsier at integrert påtale har en effekt på hvor mange «uriktige» hovedhypoteser som tas med.

4.3 Andre funn: Ikke signifikante forskjeller mellom gruppene på gjennomsnittlig prosentandelen av enkelthypotesene i hypotesesettet som er like med ekspertgruppen.

Jeg gjorde en undersøkelse av om det i gjennomsnitt var noen forskjeller mellom gruppene på hvilke av ekspertgruppens enkelte hovedhypoteser som var tatt med i hypotesesettet. Resultatet ser en her i tabell 1:

Tabell 1

Prosentandel som har tatt med hver enkelt av ekspertgruppens hovedhypoteser i sitt hypotesesett. Grupper med og uten PÅL.

Ekspertgruppens hovedhypotese	Gruppe	%	Differanse mellom gruppene	Signifikans
Har hovedhypotesen om tyveri?	Uten PÅL	100		
	Med PÅL	100	0	ns
Har hovedhypotesen om tyveri som ledd i organisert kriminalitet?	Uten PÅL	83,3		
	Med PÅL	62,5	20,8	ns
Har hovedhypotesen om misforståelse eller forglemmelse?	Uten PÅL	66,7		
	Med PÅL	62,5	4,2	ns
Har hovedhypotesen om under 15 år eller psykisk syk?	Uten PÅL	83,3		
	Med PÅL	50	33,3	ns
Har hovedhypotesen om at gutten er tvunget til å begå handlingen?	Uten PÅL	100		
	Med PÅL	93,8	6,2	ns

Med PÅL (N=16), Uten PÅL (N= 6)

Som en ser av tabellen er det gjennomgående at en større andel av gruppene uten PÅL har tatt med ekspertgruppens hovedhypoteser i hypotesesettet. Den største forskjellen mellom gruppene gjelder ekspertgruppens hovedhypotese om at mistenkte er under 15 eller psykisk syk. Der hadde 83% (5 av 6 team) i gruppen uten PÅL tatt med nevnte hovedhypotese, mens i gruppen med PÅL var det kun 50% (8 av 16 team) som hadde den med. Selv om dette var den nominelt største forskjellen mellom gruppene, er ikke funnet statistisk signifikant (tosidig $p=0,157$, og ensidig $p=0,78$).

5. Drøftelser

5.1 Viser funn knyttet til hvor mange av ekspertgruppens hovedhypoteser som ble tatt med i hypotesesettene til hhv. gruppen med og uten PÅL at integrert påtale ikke behøver å være en del av etterforskningen?

Som en ser i kapittel 4 om funn er det ikke signifikante forskjeller på gjennomsnittlig totalantall av ekspertgruppens hovedhypoteser som er tatt med i hypotesesettene i gruppene der PÅL var representert, og i grupper uten PÅL. Det var likevel en tendens til at teamene uten integrert påtale hadde flere av ekspertgruppens hovedhypoteser, enn gruppene med integrert påtale. Dette kan tolkes dithen at integrert påtale ikke har noen positiv innvirkning på kvaliteten på hypotesesett. En slik tolkning er å trekke resultatet av dette eksperimentet for langt. Som det kommer frem i kapittel 2.1 er det rådende synet at integrert påtale har en positiv effekt på etterforskningskvaliteten, også når det kommer til å utarbeide etterforskningsplaner der utarbeidelse av hypotesesett har en sentral rolle. Selv om vi mener å ha erfart at god påtalemessig ledelse bedrer kvaliteten på etterforskningen, og en kombinasjon av generell erfaring og sunn fornuft innebærer at vi føler oss rimelig sikre, har vi ingen sikker forskning som viser dette (Myhrer 2015, pkt. 4.4.3). Det kan derfor være at det rådende synet er feil. Denne avhandlingen gir ikke noe klart svar på om påtalemessig ledelse bedrer kvaliteten på etterforskningen. Undersøkelsen omfatter kun innledende etterforskning i en case ved FSI med et begrenset antall deltagere. For å få klarere svar kreves det mer forskning. Også svarene som undersøkelsen har behandlet kan komme av andre grunner. Eksempelvis kan en grunn til resultatet i undersøkelsen være at PÅL sin generelle tilstedeværelse i arbeidshverdagen har påvirket PEL og PÅL til å tenke så likt at det ikke har noen effekt om PÅL er til stede eller ikke i en enkelt sak. En slik teori underbygges av at etterforskningsplanen skal utarbeides i et nært samarbeid mellom PÅL og PEL/hovedetterforsker, og i praksis er det PEL som skriver ned planen (Politidirektoratet, 2017c, pkt. 6). Dersom PÅL ikke var med i noen saker, kunne resultatet blitt annerledes. Mangelen på signifikant funn kan også komme av at i t-tester er det lettere å få signifikante funn dersom en har større utvalg. Det er derfor en mulighet for at mangelen på signifikans skyldes at utvalget var for lite.

Det kan også være slik casen i eksperimentet ikke var utfordrende nok til å påvise eventuelle ulikheter. En slik tanke støttes av at alle gruppene med unntak av en, hadde med hovedhypotesen om at gutten var tvunget, og dette er en hovedhypotese jeg antok at færre ville klare, se kapittel 5.4.3. Det er mulig at resultatene ville vært annerledes dersom en hadde laget

en case med mer juridiske utfordringer knyttet til særlovgivning eller foreldelsesproblematikk. Det trengs derfor mer forskning før en kan konkludere noe sikkert om dette.

5.2 Betydningen av at gruppen uten integrert påtale i gjennomsnitt hadde flere hovedhypoteser i sine hypotesesett enn det ekspertgruppen anså som riktig, og at gjennomsnittet er signifikant høyere enn gjennomsnittet i gruppen med integrert påtale.

Et hovedfunn som framgår i kapittel 4.2 er at begge gruppene hadde tatt med hovedhypoteser i hypotesesettene som ikke var nevnt blant de fem som ekspertgruppen anså som riktige. I gjennomsnitt hadde gruppen uten integrert påtale tatt med 1,7 slike hovedhypoteser. Til sammenligning hadde gruppen med integrert påtale i gjennomsnitt kun tatt med 0,5 slike hovedhypoteser.

Noen eksempler på hovedhypoteser som er tatt med utover ekspertgruppens er:

- a. Gutten er etterlyst i Romania
- b. Det foreligger omsorgssvikt
- c. Gutten har skiftet om på prislappene for å få ned summen på gjenstandene
- d. Gutten er utsatt for rasisme

Dette funnet støtter opp under funnet i forskningen til Hatlem (1999, s. 53-56) der han fant grunn til å tro at nærhet mellom etterforsker og PÅL effektiviserte etterforskningen ved at PÅL da i sterkere grad tok stilling til hva en skulle etterforske. Funnet støtter også opp under det Riksadvokaten (2019) skriver på sine nettsider at

påtalejuristen (ofte en politiadvokat) har gode forutsetninger for å klarlegge hvilke faktiske omstendigheter etterforskningen bør rette seg mot, mens politiets etterforskere på sin side er best rustet til å frembringe den etterspurte informasjon.

Jeg har ingen klare svar på hvorfor denne effekten oppstår, men vil her drøfte noen muligheter, og betydningen av dette.

5.2.1 Er det forskjell i erfaring, opplæring eller ledelse som medfører at involvering fra PÅL hindrer at det blir for mange hovedhypoteser i hypotesesettet?

Som en ser i kapittel 2 utsettes etterforskere for psykologiske påvirkningsfaktorer underveis i en etterforskning. Videre er det slik at dess mer følelsesmessig involvert man blir, dess større er risikoen for bias (Nickerson, 1998, s. 325). I eksperimentet, der en aktuell hovedhypotese er at et barn kan være tvunget til å stjele, er forutsetningene like for begge gruppene. Dette til forskjell til ordinære etterforskninger der PÅL sjeldent snakker med partene i saken før en hovedhypotese er så klart bevist at den er omgjort til en tiltale. Dette gjør at PEL, som vanligvis utsettes for disse psykologiske påvirkningsfaktorene i større grad enn PÅL, kan ha utviklet strategier i form av å tenke bredere for å unngå tunnelsyn. At man gjennom yrkeserfaring på strafferettsfeltet kan utvikle en viss grad av motstand mot bekreftelsesfeller støttes av et eksperiment gjennomført av Lidén et al. (2019) der en påviste at studenter var mer påvirket av bekreftelsesfeller på tiltalestadiet, enn det aktorer var. Når rammeforutsetningene er like kan det derfor tenkes at en PEL tenker bredere enn PÅL for å unngå bekreftelsesfeller, selv om dette medfører at en får for mange hovedhypoteser i hypotesesettet.

At teamene med PÅL i sine hypotesesett i gjennomsnitt hadde signifikant færre av hovedhypoteser som ekspertgruppen ikke hadde tatt med, sammenlignet med teamene uten PÅL kan også komme av opplæringen og direktivene som leses. På Politihøgskolen læres de politiutdannede opp i etterforskningssirkelen til Fahsing, som i denne avhandlingen fremgår som figur 1 på side 22. Som en ser av sirkelens fase Construct står det at en skal konstruere «alle konkurrerende hovedhypoteser», (eksempelvis Bjerknes & Fahsing, 2017, s. 104). Gode studenter ser at andre steder i boken fremgår det at «alle» ikke nødvendigvis betyr absolutt alle, men at de må være relevante, slik det fremgår på side 103 i samme bok. Andre som kun skummer gjennom sirkelen, kan tro at denne viser at man skal ta med flere hovedhypoteser enn det det egentlig er behov for. Erfaring fra eksamen fra bachelorstudentene ved Politihøgskolen viser at de politiutdannede ofte har med alt for mange hypoteser i sine hypotesesett. Som eksempel på dette ble det på fagseminar våren 2022 vist til en student som hadde med 46 hypoteser i en sak, der en kunne nøyde seg med var om det var samleie eller ikke, og om samleiet i så tilfelle var frivillig eller ikke (T. Myklebust, personlig kommunikasjon, 14. juni 2022). «Rekorden» på denne eksamenen var 79 hypoteser i et hypotesesett (T. Myklebust, personlig kommunikasjon, 14. juni 2022).

At PEL i større grad enn PÅL hadde med flere hypoteser i sine hypotesesett enn ekspertgruppen anså som riktig kan også komme av at PEL i større grad enn PÅL har lest nyheter knyttet til Fahsing og Ask sin forskning på nyutdannede vs. erfarne etterforskere, der det i nyhetene fremkommer at de som har flest hypoteser er de beste (eksempelvis: Arntsen, 2016; Jakobsen, 2016).

Denne målte effekten av integrert påtale kan også komme av at PÅL i sterkere grad enn PEL leser direktivene fra Riksadvokaten. I etterforskningsrundskrivet fremgår det at påtalejuristen skal påse at etterforskningen er målrettet, og at den drives fram med tilbørlig hurtighet (RA 3/99).

Effekten kan også komme av at PÅL, som er den som fører saker for retten, i sterkere grad enn PEL er preget av domstolens krav til hva som skal til for at en skyldhypotese er å anse som bevist, noe som er ganske strengt, se kapittel 2.5.4. Dette kan igjen påvirke PÅLs evne til å la være å ta med hovedhypoteser som ligger for langt unna det en tror kan bevises innen de ressurser en har tilgjengelig.

Etter at eksperimentet var gjennomført har Riksadvokaten kommet med dokumentet «Riksadvokatens forventninger til PÅL» (Riksadvokaten, 2021). Der fremgår det at PÅL skal påse at etterforskningens omfang avpasses etter formålet, og at gode vurderinger forutsetter at PÅL har et realistisk forhold til rammeforutsetningen i enheten, og hva som med rimelighet kan forventes av ressurser (Riksadvokaten, 2021, pkt. 4.8). Dette kan påvirke PÅL til fremover å være enda mer opptatt av effektivitetskravet.

Som en ser kan det være flere grunner til at involvering fra PÅL forhindrer at det blir for mange hovedhypoteser, og det finnes sikkert enda flere enn de som er nevnt her. For å kunne si noe sikrere om dette, trenger en mer forskning.

5.2.2 Betydningen av ulikheten i antall hovedhypoteser i hypotesesettet utover ekspertgruppens hovedhypoteser

Ved å ha for mange hovedhypoteser i et hypotesesett kan det øke antall informasjonsbehov som må undersøkes, noe som igjen kan medføre at man gjennomfører unødvendig mange etterforskningsskritt, noe som påvirker kvaliteten negativt (Myhrer, 2015, s. 54). At integrert

påtale reduserer antallet unødvendige hovedhypoteser kan dermed være med på å effektivisere etterforskningen, og en effektiv og formålsstyrt etterforskning er også kvalitetsindikatorer (Myhrer, 2015; Riksadvokaten, 2018, pkt. 4.2).

5.2.3 Behovet for mer forskning på dette punktet

I denne sammenheng er det viktig å huske at selv om dataene kommer fra et eksperiment der deltagerne er tilfeldig fordelt, fremtrer signifikansen gjennom en t-test av et utvalg der gruppen uten PÅL kun består av seks team. For å si noe sikrere om integrert påtales effekt i å motvirke at det blir laget for mange unødvendige hovedhypoteser i en straffesak trengs det mer forskning med større utvalg.

Det er verdt å merke seg at det er en tendens i foreliggende eksperiment at gjennomsnittet i gruppen uten integrert påtale også har flere av ekspertgruppens hovedhypoteser enn det gjennomsnittet i gruppen med integrert påtale. Forskjellen er særlig stor når det gjelder hovedhypotesen om at gutten er under 15 år eller psykisk syk, som drøftes i neste kapittel. Med et større utvalg øker muligheten til å undersøke om effekten er signifikant (Svartdal, 2015, s. 247), og ikke bare en tendens. I fremtidig forskning kan det derfor være interessant å undersøke om involvering fra PÅL ikke bare kan gi den positive effekten at det motvirker unødvendige hovedhypoteser, men også om det øker risikoen for at en lar være å ta med enkelte av de riktige hovedhypotesene, og derved reduserer objektiviteten i etterforskningen.

Det er også andre effekter det kan være nyttig å undersøke før en kan trekke slutninger om integrert påtale gir best kvalitet, blant annet knyttet til utfordringer med gruppetenkning. Dette må imidlertid bli i et annet arbeide.

5.3 Drøftelse av at en større prosentandel av gruppene uten PÅL hadde med ekspertgruppens enkelte hovedhypoteser, enn det som var tilfellet i gruppen uten PÅL

Som beskrevet i kapittel 4 om funn er det ikke observert signifikante forskjeller på hvilke hovedhypoteser som tas med av hhv. gruppen med og uten PÅL. Det er likevel interessant å se at mens kun halvparten av teamene med PÅL har med hovedhypotesen om at gutten er under 15 år eller psykisk syk, har hele 5 av 6 av teamene uten PÅL med den samme hovedhypotesen. Kontroll av om mistenkte har utvist den nødvendige subjektive skyld er et punkt som er trukket frem som et av de viktigste punktene en PÅL skal vurdere (NOU 2017:5, s. 82). Det er derfor

særlig interessant å forske videre på om dette ikke bare er en tendens, men også kan underbygges av videre forskning. I videre forskning kan det da også være interessant å undersøke om dette kommer av at PÅL er vant til at dataene om en mistenkts alder er kontrollert av etterforsker og/eller patruljemannskap når saken registreres i datasystemet, og at PÅL derfor ikke vurderer dette hvis det ikke blir problematisert. Videre kan det være interessant å undersøke om den manglende hovedhypotesen om psykisk tilregnelighet kan skyldes at PÅL legger til grunn at tegn på manglende tilregnelighet ville blitt problematisert av politipersonell som snakket med gutten før saken kom til PÅL, eller at det ville bli reist av en forsvarer før saken kom for retten.

Selv om resultatet her ikke er signifikant, er den nominelle forskjellen så stor at dette likevel kan diskuteres som en interessant tendens i materialet (Thrane, 2016), og derfor nyttig å forske mer på. Eksperimentet er utført på nesten 1/3 av alle PEL som var ansatt ved FSI da eksperimentet ble gjennomført. Denne høye andelen medfører at det er mulig med en forsiktig tolkning av disse tendensene. I små utvalg skal det som kjent mer til for å få signifikante funn enn i større utvalg. Når forskjellen mellom gruppene er at 83% i gruppen uten PÅL, mot 50% i gruppen med PÅL, hadde med hovedhypotesen om at gutten kunne være psykisk syk eller under strafferettslig lavalder, er dette en tendens en bør merke seg, selv om det ikke er et signifikant funn. Tendensen tillegges større vekt fordi det bygger på en case som ligger nært opp til PELs normale arbeidsoppgaver og ble utført i en kontekst som ligger tett på en normal arbeidssituasjon (altså relativt høy økologisk validitet). Samtidig må man være varsom med å legge for mye i tendensen slik den ser ut nå da resultatet ikke er statistisk signifikant.

5.4 Metodologiske betraktninger

I dette kapitlet drøftes metodikken som ble benyttet for å få svar på forskningsspørsmålet. Som vi skal se har den sine svakheter, særlig det lave utvalget, men totalt sett har den også en rekke styrker.

5.4.1 Betydning av at dette var et eksperiment og ikke en virkelig sak

Det ligger i eksperimentets natur at det kan forekomme avvik mellom det som ville skjedd i virkeligheten, og det som skjer i forbindelse med eksperimentet. Slik sett kan det være en fordel med andre metoder. Eksempelvis kunne et godt planlagt observasjonsstudie vist om deltagerne hadde laget et hypotesesett i et tilfelle som det caset bygger på. Det er likevel også observasjonsstudie har sine utfordringer, eksempelvis redusert mulighet til å påse at en

sammenligner like tilfeller og at resultatet ikke er påvirket av andre forhold som generelt arbeidspress og hvilke andre saker en behandler.

5.4.1.1 Om kontrollen av eksperimentet

Som vist til i kapittel 3 er et grunnleggende trekk ved eksperimenter å innføre situasjonelle endringer (manipulasjoner) for å undersøke hvilke effekter endringen har. I foreliggende eksperiment er den planlagte manipulasjonen at PEL er tilfeldig fordelt i team der PEL samarbeider med hhv. en PÅL eller en annen PEL i å løse en case.

For å måle effekten om det var samarbeidet med PÅL som gav effekt er det viktig at det ikke er andre endringer som i særlig grad påvirker de reelle effektene på resultatene. I foreliggende eksperiment fikk derfor deltagerne tilgang til de samme hjelpemidler som de benytter til vanlig. Videre ble eksperimentet gjennomført på arbeidsplassen deres, men ikke nødvendigvis på kontoret de benytter til vanlig.

Det er likevel enkelte andre manipulasjoner som medførte at eksperimentet ikke helt tilsvarte deltagerens normale arbeidshverdag. Slik som at all informasjon lå samlet i et dokument, og det er satt en absolutt tidsfrist. Videre at deltakerne av forskningsetiske hensyn var orientert om at de deltok i et eksperiment.

Eksperimentet er derfor gjennomført på like premisser for hhv. gruppen med og uten PÅL. Dette ved at deltagerne i begge gruppene var fysisk til stede på samme møterom, og fikk den samme informasjonen.

Utover at noen PEL samarbeidet med PÅL og andre med en annen PEL var det ingen relevante forskjeller mellom gruppene. Eksperimentet anses derfor for å ha foregått under sterk kontroll.

5.4.1.2 Betydningen av at deltakerne fikk orientering om at de var deltakere i et eksperiment.

Den sterke kontrollen i et eksperiment kan være med på å redusere den ytre validiteten. Dette fordi forsøkssituasjonen kan bli kunstig og atypisk i forhold til situasjoner en forsøker å generalisere til (Lund et al., 2002, s. 186). For å hensynta denne risikoen var casen i eksperimentet knyttet til oppgaver som normalt blir behandlet av deltakerne, og PÅL ble tilfeldig utvalgt blant PÅL som normalt samarbeider med PEL i politidistriktet.

Det er omdiskutert hvorvidt og i hvilken grad deltakernes kjennskap til at de deltar i et eksperiment påvirker resultatene av eksperimentet, se eksempelvis (Fekjær Silje, 2018; McCambridge et al., 2014). I foreliggende eksperiment ble deltakerne opplyst om at det de skrev ikke kunne spores tilbake til dem, noe som kan redusere risikoen for den såkalte Hawthorne-effekten der deltakerne endrer oppførelsen som følge av at de vet de blir observert.

At deltakerne visste at de deltok i eksperimentet kan ha gitt dem en følelse av konkurranse mellom gruppene, noe som *kan* ha medført at grupper som bestod av to PEL da valgte å ta med flere hovedhypoteser enn de egentlig anså som naturlig å ha med. At man i en situasjon der en vet man blir testet velger å ta med flere hovedhypoteser for sikkerhetsskyld, enn det man egentlig anser som nødvendig har jeg opplevd som sensor på VEF. Der har jeg gjentatte ganger sett at erfarne etterforskere og etterforskningsledere i sine eksamensbesvarelser har hatt 6-10 hovedhypoteser i den innledende fasen av en case de skal etterforske. På forespørsel om de ville benyttet seg av så mange dersom det var en virkelig sak, har flere av kandidatene svart at de ikke ville gjort det, men at de tok dem med på eksamen for sikkerhetsskyld. Det er derfor en mulighet for at deltakerne i eksperimentet ønsket å vise alle hovedhypotesene de kom på, selv om oppgaven kun spurte etter hvilke hovedhypoteser deltakerne anså som naturlige å ha med. Utover resultatet er det imidlertid intet som tyder på at det her skulle være noen forskjeller mellom gruppene på hvordan situasjonen påvirket konkurransefølelsen.

5.4.1.3 Betydningen av tidsfristen

At det i saken ble satt en tidsfrist for å besvare kan ha medført at deltakerne behandlet casen annerledes enn de ville gjort med en virkelig sak.

For å motvirke at mangel på tid skulle påvirke deltakernes mulighet fra å kunne gi fullstendige svar, valgte jeg å gi dem godt med tid. At de får lang tid kan likevel ha påvirket dem til å tro at oppgaven er mer komplisert enn de ellers ville tenkt på hvis de hadde fått saken i virkeligheten. Dette kan ha virket positivt i forhold til å få bedre hypotesesett, samtidig som det kan øke risikoen for at casen ikke blir behandlet slik det ville vært gjort under sterkt tidspress i hverdagen. I undersøkelsen hadde jeg opprinnelig planlagt å gi deltakerne 30 minutter. Basert på uttesting av eksperimentet før gjennomføring, og tilbakemelding om at det var gitt litt for god tid, se vedlegg 3, ble gjennomføringstiden redusert til 25 minutter.

Et spennende spørsmål er om hva som ville vært resultatet dersom deltakerne hadde fått tildelt casen forkledd som en virkelig sak, og dermed ville brukt den tiden de da anså som riktig å benytte. Innenfor rammene av denne avhandlingen lot dette seg imidlertid ikke å gjøre.

5.4.2 Burde eksperimentet benyttet et annet design enn mellomgruppe design?

I avhandlingen ble det valgt et mellomgruppe-design. Et naturlig alternativ til dette designet er såkalt innengruppe-design der deltakerne gjennomgår flere case, eksempelvis ved at deltagende PEL delte på å være med hhv. PÅL og en annen PEL i de ulike case. En fordel med et innengruppe design er at resultatene i mindre grad blir påvirket av om den enkelte PEL havner i kontrollgruppen eller eksperimentgruppe, da PEL i en case er med PÅL, og i den neste case er i gruppen uten PÅL (Charness et al., 2012; Lazar et al., 2017). En slik tilnærming reduserer risikoen for at resultatet blir påvirket av hvilke PEL som havnet i hvilke grupper. Slike design krever imidlertid flere case som må være tilnærmet like, men likevel så ulike at deltagerne ikke lærer seg svarene ved å gjøre den første casen (Charness et al., 2012; Lazar et al., 2017). Videre krever disse en tilnærmet dobling av test-tiden da deltagerne må gjennomføre flere eksperimenter, noe som øker risikoen for reduksjon av antall deltakere.

I denne avhandlingen var det derfor riktig å benytte mellomgruppe-design. Ved senere forskning der en kanskje kan lage flere case, og ha utvalg som setter av godt med tid til eksperimentet, kan det kanskje være best med et innengruppe-design.

5.4.3 Har valg av case betydning for resultatet?

Det kan tenkes case der det er viktig med juridisk kompetanse for å undersøke sentrale skiller på strafferettslige hovedhypoteser, eksempelvis innen særlovgivningen. Videre kan det være case der alt er så opplagt at alle deltagerne vil ha med riktige hovedhypotesene i hypotesesettet, uansett bakgrunn. Valget av case kan derfor få betydning for resultatet.

Ved utvelgelse av case vurderte jeg å benytte den samme casen som den Fahsing (2016) benyttet i sin doktoravhandling. Fordelen med å benytte denne casen er at den allerede er testet i en ekspertgruppe. Videre ville bruk av samme case gi mulighet til å sammenligne Fahsings forskning der deltakerne løste oppgaven individuelt, med hvordan casen løses når oppgaven gis til grupper bestående av både PÅL og PEL. Da det ble valgt en annen case er det begrunnet av at sakstypen som Fahsing benyttet i sin doktoravhandling raskt havner på spesialavsnitt (Politidirektoratet, 2017a). På disse spesialavsnittene er det sannsynlig at flere kjenner til casen

som ble benyttet i forskningen til Fahsing (2016), og hvordan denne bør løses. Det ville derfor vært vanskelig å foreta en reell prøving av om integrert påtale har en effekt ved å teste denne casen på de som får denne sakstypen.

For å unngå problematikken med at dataene var påvirket av at deltakerne har lest om casen fra før av, valgte jeg å utvikle en ny case der den innledende etterforskningen normalt kan utføres på FSI. Bakgrunnen for at jeg ønsket at saken skulle passe inn på FSI, er at alle politidistrikt har et FSI (Politidirektoratet, 2016a, s. 28), og at FSI skal være bemannet av minst en PEL og en PÅL (Politidirektoratet, 2016b, pkt. 3.2.23.5).

Jeg søkte å lage en case der minst én av hovedhypotesene i hypotesesettet kunne være litt utfordrende å komme på. Et mål med dette var å få det eksperimentelle måleprosedyrer omtaler som normalfordeling, til tross for at deltakerne er profesjonelle og testes i arbeidsoppgaver som ligger innenfor det de normalt gjør. Ved utformingen av casen tok jeg derfor utgangspunkt i et reelt sakseksempel fra et foredrag nåværende statsadvokat Rudolf Christoffersen hadde holdt i 2013 (Christoffersen, 2013). I foredraget fortalte han om et utenlandsk barn som hadde blitt utsatt for menneskehandel og blitt tvunget til å begå vinningskriminalitet på ulike steder i Norge. Barnet var tatt flere ganger, men ble gjentatte ganger sluppet av politiet da politiet tilsynelatende ikke hadde vurdert hypotesen om at barnet ikke bare var en gjerningsperson, men også et offer. Lignende utfordringer er beskrevet i Aftenposten i 2012 (Strøm-Gundersen & Stokke, 2012).

Det viste seg at min antagelse om at deltagerne fikk problemer med denne hypotesen ikke stemte. Som en ser i ovenstående tabell 1 hadde 6 av 6 team i gruppen uten PÅL, og 15 av 16 team i gruppen med PÅL med denne hovedhypotesen. At flere enn normalt hadde et høyt antall av riktige svar medfører at en får en mindre symmetrisk kurve med en såkalt tak-effekt, også kalt negativt skewed, noe som kan være viktig å ha tenke på når en skal tolke resultatene (Svartdal, 2015, s. 124).

I foreliggende sak viste en bootstrap analyse av totalt antall hovedhypoteser som de ulike gruppene hhv. hadde tatt med at normalfordelingsproblematikken likevel ikke ble så problematisk.

I videre forskning kan det være interessant å undersøke om det har betydning om det er forskjell på om casen er lagt til innledende fase av etterforskningen, eller til et tidspunkt etter at tiltale er tatt ut. Dette fordi forskningen til Lidén et al. (2019) tyder på at påtalemyndigheten er mindre objektive i sistnevnte fase.

5.4.4 Har ekspertgruppen det beste hypotesesettet?

Som det kommer frem ovenfor i teorikapitlet er det vanskelig å si noe klart om hva som er det beste hypotesesettet både når det gjelder antall hovedhypoteser, og utformingen av disse.

I min forskning ble ekspertgruppen sammensatt av 14 eksperter med henholdsvis politifaglig og påtalefaglig bakgrunn. De fleste hadde lang praktisk erfaring med denne typen saker, mens enkelte hadde en mer akademisk erfaring. Mer om ekspertgruppen og måten de arbeidet på fremgår i vedlegg 2.

Selv om dette var svært dyktige fagfolk kan en ikke med sikkerhet si at ekspertgruppen objektivt har det beste hypotesesettet. Kanskje er det slik at det beste hypotesesettet bør ha med en hovedhypotese som ikke ekspertgruppen har kommet frem til?

At disse 14 ekspertene, etter en delphi-prosess, er enige i at hypotesesettet med disse fem hovedhypotesene er det beste i akkurat denne casen, er en sterk indikasjon på at dette er riktig. Det kan likevel ikke utelukkes at et annet sett med hovedhypoteser ville vært bedre.

Samtidig er det verdt å merke seg at det var avvik mellom førsteutkastene til det enkelte medlemmene i ekspertgruppen. Noen hadde færre enn det endelige sluttresultatet, og noen flere, og andre igjen hadde utelatt enkelte hovedhypoteser som andre hadde tatt med. Dette viser at det har vært en viss gruppedynamikk før ekspertene ble enige om hva som var det beste hypotesesettet. At flere av deltakerne i ekspertgruppen hadde bakgrunn som PÅL kan ha påvirket ekspertgruppens løsning til å anse at hypotesesett som passer med påtalemyndighetens systematikk og begrepsbruk er best. Som en ser i teorikapitlet er det ikke alltid at gruppetenkning medfører den beste løsningen.

Videre er det verdt å reise spørsmålet om det kan være slik at ekspertgruppens hypotesesett ikke vil fungere i en virkelig sak fordi settet er på et nivå som gjør det vanskelig å benytte for ikke-eksperter. Sett hen til enkelheten av ekspertgruppens hypotesesett, og at det kun inneholder fem hovedhypoteser, anser jeg det likevel som trygt å legge til grunn at hypotesesettet ikke er for komplisert.

I senere forskning bør det vurderes å gjennomføre en ny runde i delphi-prosessen der ekspertgruppen får se alle hovedhypoteser fra alle deltakerne. På denne måten kan ekspertgruppen ta stilling til om noen av deltagernes ekstra hovedhypoteser er så gode at de bør bli en del av ekspertgruppens hypotesesett.

5.4.5 Får man svar på kvaliteten ved å sammenligne antallet hovedhypoteser med ekspertgruppens hypotesesett?

Som beskrevet i kapittel 2.2 er en utfordring ved å måle kvaliteten i en etterforskning at en etterforskning består av en rekke ulike komponenter, og det er ikke klart hvordan disse komponentene skal vektas. Kvaliteten på etterforskning måles som tidligere nevnt ikke ut fra resultatet, men utfra hvordan etterforskningen er gjennomført (Riksadvokaten, 2018, s. 31). Dette innebærer blant annet at hvis etterforskningen i en reell sak som ligner på casen, viste seg at det riktige resultatet av etterforskningen var at gutten hadde stjålet varene for egen vinnings skyld, skulle en fortsatt ha hatt med flere enn denne hovedhypotesen, selv om resultatet viste denne hovedhypotesen var den den riktige.

For å måle kvaliteten er det i avhandlingen lagt til grunn at de som har flest av ekspertgruppens hovedhypoteser er de som har høyest kvalitet. Dette er samme metode som det Fahsing og Ask (2016) la til grunn i sin forskning. Det er noen utfordringer med en slik metode. En av disse, som også er omtalt ovenfor i pkt. 5.4.4, er at man ikke sikkert kan si at ekspertgruppen har det beste hypotesesettet.

En annen utfordring ved metoden er at den kun teller hovedhypotesene, uten å vekte dem. Dette medfører at deltakere som kun har utelatt ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten er tvunget til å begå handlingen ansees som å ha den samme kvaliteten som deltakere som kun har utelatt ekspertgruppens hovedhypotese om at tyveriet skjedde som ledd i organisert kriminalitet. Det er imidlertid ikke sikkert at hovedhypotesen om at gutten er tvunget og hovedhypotesen om at det er begått som ledd i organisert kriminalitet er like viktige. Mange vil nok mene det er viktigere å verne et barn mot fremtidig tvang, enn å øke straffen for et tyveri fordi det er skjedde som ledd i organisert kriminalitet.

Hensett til at metoden er benyttet bl.a. i forbindelse med Fahsing (2016) sitt doktorgradsarbeide valgte jeg å benytte metoden, til tross for ovennevnte utfordringer. Jeg benytter imidlertid ikke

begrepet «gold-standard» i avhandlingen, men har moderert dette noe, og kaller det i stedet for «ekspertgruppens løsning».

5.4.6 Er resultatet påvirket av hvordan begrepet «hovedhypotese» er forstått at deltakerne? Som det kommer frem i kapittel 2.5.2 er begrepene «hypotese» og «hovedhypotese» uklart definert. Som beskrevet av Kolflaath (2019) er det utfordringer knyttet til tolkningen av begrepet hypotese, og hvordan dette blant annet kommer til uttrykk ved at noen skriver subsumsjonshypoteser og andre faktumhypoteser. Dette så en også i ekspertgruppen der noen innledningsvis hadde brukt subsumsjonshypoteser, mens andre hadde benyttet faktumhypoteser. Ekspertgruppen ble enige i å bruke faktumhypoteser. At ekspertgruppen i første runde av delphi-prosessen hadde ulik tilnærming til dette, viser at begrepet også kan benyttes ulikt hos deltakerne i undersøkelsen. Et spørsmål er derfor om bruken av uttrykket «hovedhypotese» i eksperimentet var med på å påvirke resultatet.

Da dette var klart allerede før kodingen av besvarelsene var jeg forberedt på utfordringen, og hadde besluttet at det ikke skulle utgjøre noen forskjell om hovedhypotesene var formulert som faktumhypotese eller subsumsjonshypotese. I praksis viste gjennomgangen, og kodingen av deltakernes svar, at det ikke var vanskelig å forstå og kode svarene, uansett om det var skrevet som subsumsjonshypoteser eller som faktumhypoteser. Det antas derfor at resultatet ikke er påvirket av hvordan begrepene er forstått.

5.4.7 Er resultatet påvirket av at deltakerne svarte i fritekst som senere ble kodet av meg? Deltakerne svarte i fritekst, som jeg så gav tallmessig verdi slik at svarene kunne behandles statistisk ved hjelp av et digitalt statistikkprogram. Det finnes ingen enkel formel for hvordan kodeprosessen skal foregå da mye avhenger av tolkning (Cohen et al., 2018, kap. 34). Dette medfører at koderens forståelse av hva deltakerne har skrevet påvirker hvordan svarene blir lagt inn i statistikkprogrammet, noe som igjen kan påvirke reliabiliteten

For å redusere risikoen for at feiltolkning medførte feilkoding skrev jeg ned hvilke konkrete kodeutfordringer jeg så for meg at ville dukke opp og hvordan disse burde løses, før jeg gjennomgikk svarene. Dette gjorde det enklere å ta stilling til utfordringene når de dukket opp, uten at kodingen ble preget av andre forhold. Uventede kodeutfordringer som dukket opp underveis ble fortløpende skrevet ned. Dette økte bevisstheten om dem, og var til hjelp i

arbeidet med å søke at like utfordringer ble behandlet og kodet likt. For å spare plass i avhandlingen er disse nedtegnelsene kun lagt som vedlegg 5.

Et annet spørsmål det er naturlig å drøfte er om min bakgrunn som PÅL i mer enn 15 år, og derav min innlæring av «stammespråket» til PÅL, har påvirket hvordan jeg har tolket friteksten.

At jeg kan «stammespråket» gjør at jeg som tidligere nevnt enklere forstår det deltakerne har svart i fritekst, enn det eksempelvis en student ved statsvitenskap normalt kan. Eksempelvis dersom en gruppe skrev ned en hovedhypotese om at forholdet var straffritt etter strl. § 20, så vet jeg at dette innebærer at den skal kodes likt som ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten er under 15 år eller psykisk syk.

Kjennskap til «stammespråket» til PÅL kan også være en utfordring fordi kun en del av svarene kom fra grupper der deltakere hadde PÅL. Dermed er det en risiko for at bakgrunnen som PÅL kan påvirke kodingen ved at jeg enklere forstår PÅL, enn PEL. I foreliggende forskning anser jeg likevel denne risikoen som redusert ved at jeg gjennom mine år i politiet har samarbeidet mye med PEL, samt at jeg som flerårig sensor på studiet Videreutdanning i etterforskning ved Politihøgskolen har fått presentert og vurdert en rekke hypotesesett fra PEL.

For å motvirke usikkerhet om hvorvidt min bakgrunn som tidligere PÅL påvirket kodingen, planla jeg å få bistand fra en erfaren etterforsker til å kode et tilfeldig utvalg av skjemaene som allerede var kodet. Dette ville gitt en pekepinn på kodingenes inter-rater-reliabilitet. Av praktiske årsaker lot ikke dette seg gjøre. At en ikke har gjennomført slik kontroll av kodingen medfører derfor en usikkerhet knyttet til om kodingen ubevisst er påvirket av eventuell feiltolkning av friteksten.

5.4.8 Kan man generalisere resultatene av eksperimentet?

Utvalget i denne undersøkelsen består av 16 PÅL og 28 PEL fra FSI i Norge, som løste en case. Et naturlig spørsmål er derfor om dette er tilstrekkelig til å generalisere resultatene av eksperimentet til også å gjelde andre PEL og andre case. Det finnes ikke noe klart svar på dette. Som Jacobsen (2015, s. 299) sier, avhenger svaret på generaliserings spørsmål av om hvor sikkert en vil si noe, og hvor stort presisjonsnivå en ønsker. Her drøftes noen sentrale momenter som taler for og mot generalisering av resultatet av dette eksperimentet.

At deltakerne i eksperimentet er hentet fra FSI ved alle landets politidistrikt, og at hvem som deltok baserte seg på en tilfeldig utvelgelse, styrker generaliserbarheten (Lund et al., 2002, s. 188).

Resultatene av eksperimentet er målt ved å undersøke gjennomsnittet i gruppene. Store talls lov tilsier at påliteligheten av gjennomsnittsresultatet øker dess flere deltakere en har (Svartdal, 2015, s. 116). Dette tilsier at en skal være varsom med å generalisere resultatet av et eksperiment med svar fra kun 44 deltakere, særlig når de er satt sammen i team, slik at en kun har 22 besvarelser. Samtidig er det slik at resultatene er analysert med t-test som er utviklet for å kunne analysere eksperimenter med lavt utvalg (Student, 1908). I dag er det en rekke forskere benytter som benytter t-test når de analyserer utregningen av signifikansnivået der det er et lite utvalg (De Winter, 2013). Det er likevel slik at dess større utvalget er, dess sikrere kan en være på at resultatet blir det samme hvis en gjentar eksperimentet med et annet tilfeldig utvalg fra populasjonen (Svartdal, 2015, s. 330).

Selv om deltakerantallet i seg selv er lite, utgjør det likevel en ganske stor andel av alle etterforskningslederne ved FSI. På tidspunktet for undersøkelsen utgjorde deltagerantallet omtrent 18 % av alle PÅL og 30 % av alle PEL ved FSI i Norge. Ut fra betraktninger rundt store talls lov kan det være naturlig å anta en såpass høy andel av PEL og PÅL ved FSI da eksperimentet ble gjennomført, øker sannsynligheten for riktige resultater ved generalisering.

Et annet spørsmål er om resultatet også kan generaliseres til integrert påtalearbeid utover det som skjer ved FSI. Som tidligere påpekt handler dette om hvor sikkert en vil si noe, og hvilket presisjonsnivå som ønskes. Arbeidsmåter og sakstyper varierer mellom etterforskningsenheter, og på spesialseksjoner er det ofte et tettere samarbeide mellom PÅL og PEL enn på generalistseksjoner med høyt aktoringspress. Videre varierer sakstypene fra eksempelvis voldsavsnitt, der det er krav om skriftlige hypotesesett og mange av de samme hypotesesettene går igjen fra sak til sak, til generalistseksjoner der det i sjeldnere grad nedtegnes hypotesesett. Selv om eksperimentet kan gi indikasjoner på effekten av integrert påtalearbeid, må en etter mitt skjønn likevel være forsiktig med å generalisere effekten til å gjelde all involvering av påtale i etterforskningen.

6. Avslutning

Som vi har sett viste eksperimentet at integrert påtale har effekt på kvaliteten på utarbeidede hypotesesett innledningsvis i etterforskningen av en straffesak ved FSI. Effekten bestod i at grupper uten PÅL hadde signifikant flere hovedhypoteser enn de fem hovedhypotesene ekspertgruppen anså som riktig å ta med i sitt hypotesesett. Dette funnet tyder på at integrert påtale har en positiv effekt på formålsstyringen av etterforskningen innledningsvis i en straffesak ved FSI. Utarbeidelse av riktig hypotesesett er imidlertid bare en av flere indikatorer en måler kvaliteten på etterforskningen ut fra. Funnet støtter derfor ikke en teori om at integrert påtale alltid medfører umiddelbar økt kvalitet i etterforskningen. Studien er imidlertid så begrenset at den ikke gir rom for å trekke noen sikre konklusjoner.

Videre forskning bør undersøke om det faktisk er slik at PÅL effektiviserer etterforskningen, hva det eventuelt kommer av, og hvilken effekt dette har på objektiviteten. En slik forskning bør optimalt gjennomføres med et større utvalg, der en benytter metodetriangulering kombinert med mest mulig realistiske case.

Antall ord: 20692

Litteraturliste

- Aga, J. (2019). *Notat til møteledere om opplæringen i Indicia og etterforskningsplan i OÅO H-19*.
<https://politihøgskolen.sharepoint.com/:b:/r/sites/OO/Shared%20Documents/O%C3%85O/2019-H%C3%B8st/Mer%20om%20enkelttemaene/Etterforskningsplan%20og%20Indicia/Case/Til%20m%C3%B8teledere%20v.%201.0.pdf?csf=1&web=1&e=aXVSQ6>
- Al Sayah, F., Szafran, O., Robertson, S., Bell, N. R. & Williams, B. (2014). Nursing perspectives on factors influencing interdisciplinary teamwork in the Canadian primary care setting. *Journal of clinical nursing*, 23(19-20), 2968-2979.
- Arntsen, E. O. (2016, 2016,12.02). Forskning: Drapsetterforskere dårligere jo lenger de har vært i jobben. VG. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/zn0M9/forskning-drapsetterforskere-daarligere-jo-lenger-de-har-vaert-i-jobben>
- Ask, K. (2013). Bias: Feil og faldgruber i etterforskning. I *Om at opdage – Metodiske refleksjoner over politiets undersøkelsespraksis*. Samfundslitteratur.
- Ask, K. & Granhag, P. A. (2007). Motivational bias in criminal investigators' judgments of witness reliability 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 37(3), 561-591.
- Ask, K., Rebelius, A. & Granhag, P. A. (2008). The 'elasticity' of criminal evidence: A moderator of investigator bias. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 22(9), 1245-1259.
- Bacon, F. & Montagu, B. (1858). *The Works of Francis Bacon*.
https://play.google.com/books/reader?id=RmAJAAAQAAJ&pg=GBS.PA56&hl=no&printsec=frontcover&source=gbs_atb_hover
- Bjerknes, O. T. & Fahsing, I. A. (2017). *Etterforskning: Prinsipper, Metoder og Praksis*. Fagbokforlaget.
- Bjørgero, T. & Myhrer, T.-G. (2015). *Forskningsetisk veileder for Politihøgskolen*.
- Carson, D. (2011). Models of investigation. I T. Newburn, T. Williamson & A. Wright (Red.), *Handbook of criminal Investigation*.
- Charness, G., Gneezy, U. & Kuhn, M. A. (2012). Experimental methods: Between-subject and within-subject design. *Journal of economic behavior & organization*, 81(1), 1-8.
https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167268111002289?casa_token=qvgJPvzohrEAAAAA:ML44V6RQEXP6E3C_Wn637VewMAR_-2FFMcs-gciArc1BqHBfn2SmFaKcabRE3MSJwqDhwA3exJw
- Chi, M. T., Feltovich, P. J. & Glaser, R. (1981). Categorization and representation of physics problems by experts and novices. *Cognitive science*, 5(2), 121-152.
- Christoffersen, R. (2013, April 2013). *Menneskehandel* [Seminar om menneskehandel]. Oslo politidistrikt.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2018). *Research methods in education (eight edition)*. Abingdon, Oxon.
- Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. (1950). Council of Europe. https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
- Dahlum, S. & Grønmo, S. (2021). *Hypotesetesting*. Store norske leksikon. Hentet 13.02.2022 fra <https://snl.no/hypotesetesting>
- De Winter, J. C. (2013). Using the Student's t-test with extremely small sample sizes. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 18(1), 10.

- Dean, G. (2000). *The experience of investigation for detectives* [Queensland University of Technology].
- Diesen, C. (1994). *Bevisprøvning i brottmål* Norstedts Juridik AB.
- Dror, I. E., Charlton, D. & Péron, A. E. (2006). Contextual information renders experts vulnerable to making erroneous identifications. *Forensic science international*, 156(1), 74-78.
https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0379073805005876?casa_token=i2kj1MbKITUAAAAA:A288yVfrYk0W62I9Y7uMc1aEcOcnjTEb7d0y0clBh8DxR5vgBKTouWL3cjrxbDbPiRMAKlwEGDM
- Eagly, A. H., Chen, S., Chaiken, S. & Shaw-Barnes, K. (1999). The impact of attitudes on memory: An affair to remember. *Psychological bulletin*, 125(1), 64 - 89.
- Efron, B. & Tibshirani, R. J. (1994). *An introduction to the bootstrap*. CRC press.
- Erdvik, C. (2019). *Påtalemyndighetens objektivitetsplikt* (Master's thesis, The University of Bergen). <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/20097>.
- Ericsson, K. A., Prietula, M. J. & Cokely, E. T. (2007). The Making of an Expert. *Harvard business review*, (july-August 2007). <https://hbr.org/2007/07/the-making-of-an-expert>
- Fahsing, I. (2013). Tænkestile: Effektivitet, dyder og krydspres i efterforskninger. I C. Hald & K. V. Rønn (Red.), *Om at opdage – Metodiske refleksjoner over politiets undersøkelsespraksis* (s. 115-147). Samfundslitteratur.
- Fahsing, I. & Ask, K. (2013). Decision making and decisional tipping points in homicide investigations: An interview study of British and Norwegian detectives. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 10(2), 155-165.
- Fahsing, I. & Ask, K. (2016). The Making of an Expert Detective: The Role of Experience in English and Norwegian Police Officers' Investigative Decision Making. *Psychology, Crime & Law*, 22(3), 203-223. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2015.1077249>
- Fahsing, I., Rachlew, A. & May, L. (2021). Have you considered the opposite? A debiasing strategy for judgment in criminal investigation. *The police journal*, 0(0), 0032258X211038888. <https://doi.org/10.1177/0032258x211038888>
- Fahsing, I. A. (2016). *The Making of an Expert Detective: Thinking and Deciding in Criminal Investigations* [Gothenburg: University of Gothenburg, Department of Psychology].
- Fekjær Silje, B. (2018). Old and New Methods in Police Research1. *Nordisk politiforskning*, 5(2), 104-123. <https://doi.org/10.18261/issn.1894-8693-2018-02-02>
- Findley, K. A. (2010). Tunnel vision. I *Conviction of the innocent: Lessons from psychological reserach* (Univ. of Wisconsin Legal Studies Reserach Paper). Cutler, B.
- Findley, K. A. & Scott, M. S. (2006). The Multiple Dimensions of Tunnel Vision in Criminal Cases. *Wisconsin Law Review*, 291.
- Gigerenzer, G. & Engel, C. (2006). *Heuristics and the Law*. MIT press.
- Gigerenzer, G. & Todd, P. M. (1999). *Simple heuristics that make us smart*. Oxford University Press, USA.
- Gilovich, T. (1991). *How We Know What Isn't So: The Fallibility of Human Reason in*. The Free Press.
- Guðjónsson, H. R. (2019). *How to Make an Expert Detective?: An Evaluation of the first ever Icelandic Lead Detective Development Programme* [Politihøgskolen].
- Gundhus, H. I., Egge, M., Strype, J. & Myhrer, T.-G. (2008). *Modell for forebygging av kriminalitet?: Evaluering av Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)*. Politihøgskolen.
- Hatlem, R. (1999). *Kvaliteten på politiets etterforskning*. Politihøgskolen.

- Haugane, J. Z. (2017). *Valgets kval? En studie om samspillet mellom valgfrihet og affekt*.
- Hendricks, V. (2013). Slutninger-kriterier for viden i etterforskning. I C. Hald & KV Rønn (red.), *Om at opdage: Metodiske refleksjoner over politiets undersøgelsespraksis*. Fredriksberg C: Samfundslitteratur.
- Hodgson, J. & Soubise, L. (2017). Prosecution in France.
- Hustveit, R. A. (2021). *Etterretning vs. etterforskning: «Hvilke muligheter og utfordringer finnes i samhandlingen mellom etterretning og etterforskning?»* [Politihøgskolen].
- Innes, M. (2003). *Investigating murder: Detective work and the police response to criminal homicide*. Oxford University Press.
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser*. Cappelen Damm AS.
- Jakobsen, S. E. (2016, 2016, 14.02). - Tunnelsyn er et stort problem i norsk drapsetterforskning. *forskning.no*. <https://forskning.no/samfunnskunnskap-kriminalitet/tunnelsyn-er-et-stort-problem-i-norsk-drapsetterforskning/377673>
- Janis, I. L. (1971). Groupthink. *Psychology Today*.
- Jessup, R. L. (2007). Interdisciplinary versus multidisciplinary care teams: do we understand the difference? *Australian Health Review*, 31(3), 330-331. <https://doi.org/https://doi.org/10.1071/AH070330>
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2017). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag.
- Justis- og politidepartementet. (2001). *Delrapport 1 Utdanningstilbud for nytilsatte påtalejurister i politiet*.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Macmillan.
- Kahneman, D., Slovic, S. P., Slovic, P. & Tversky, A. (1982). *Judgment under uncertainty: Heuristics and biases*. Cambridge university press.
- Kammen, T. (2020). *Bruk av sjekklister i ledelse av større etterforskninger* [Politihøgskolen].
- Karlsson, M. (2019). *Bortom rimligt tvivel: Ett polisiärt arbetssätt* [Politihøgskolen].
- Kassin, S. M., Dror, I. E. & Kukucka, J. (2013). The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. *Journal of applied research in memory and cognition*, 2(1), 42-52. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2211368113000028>
- Kassin, S. M., Goldstein, C. C. & Savitsky, K. (2003). Behavioral confirmation in the interrogation room: On the dangers of presuming guilt. *Law and human behavior*, 27(2), 187-203.
- Kjelby, G. J. (2013). *Mellom rett og plikt til straffeforfølgning: den relative etterforsknings-og påtaleplikts rettslige rammer og rettslige utvikling i norsk straffeprosess*. Cappelen Damm akademisk.
- Kolflaath, E. (2015). En metode for bevisbedømmelsen i straffesaker. I R. Aarli, M.-A. Hedlund & S. E. Jebens (Red.), *Bevis i straffesaker: Utvalgte emner* (s. 507-534). Gyldendal juridisk.
- Kolflaath, E. (2019). Hypoteser i etterforskningsplaner. I E. R. Olsvik, Patric (Red.), *Etterforskning under lupen* (s. 61-100) (PHS forskning). Politihøgskolen. https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/2634563/etterforskning_under_lupen.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Koriat, A., Lichtenstein, S. & Fischhoff, B. (1980). Reasons for confidence. *Journal of Experimental Psychology: Human learning and memory*, 6(2), 107.
- Lai, L. (1999). *Dømmekraft*. Tano Aschehoug.

- Landeta, J. (2006). Current validity of the Delphi method in social sciences. *Technological forecasting and social change*, 73(5), 467-482.
- Lauvås, K. & Lauvås, P. (2004). *Tverrfaglig samarbeid: perspektiv og strategi*. Universitetsforlaget.
- Lazar, J., Feng, J. H. & Hochheiser, H. (2017). *Research methods in human-computer interaction*. Morgan Kaufmann.
- Lidén, M. (2018). *Confirmation bias in criminal cases* [Department of Law, Uppsala University].
- Lidén, M., Gräns, M. & Juslin, P. (2019). From devil's advocate to crime fighter: confirmation bias and debiasing techniques in prosecutorial decision-making. *Psychology, Crime & Law*, 25(5), 494-526.
- Lord, C. G., Lepper, M. R. & Preston, E. (1984). Considering the opposite: a corrective strategy for social judgment. *Journal of personality and social psychology*, 47(6), 1231.
- Lord, C. G., Ross, L. & Lepper, M. R. (1979). Biased assimilation and attitude polarization: The effects of prior theories on subsequently considered evidence. *Journal of personality and social psychology*, 37(11), 2098.
- Lund, T., Kleven, T. A., Kvernbekk, T. & Christophersen, K. A. (2002). *Innføring i forskningsmetodologi*. Fagbokforlaget.
- McCambridge, J., Witton, J. & Elbourne, D. R. (2014). Systematic review of the Hawthorne effect: new concepts are needed to study research participation effects. *Journal of clinical epidemiology*, 67(3), 267-277.
- Miller, G. A. (1956). The magical number seven, plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information. *Psychological review*, 63(2), 81.
- Monckton-Smith, J., Adams, T., Hart, A. & Webb, J. (2013). *Introducing forensic and criminal investigation*. Sage publications Ltd.
- Morewedge, C. K., Yoon, H., Scopelliti, I., Symborski, C. W., Korris, J. H. & Kassam, K. S. (2015). Debiasing decisions: Improved decision making with a single training intervention. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, 2(1), 129-140.
- Mullen, B., Anthony, T., Salas, E. & Driskell, J. E. (1994). Group cohesiveness and quality of decision making: An integration of tests of the groupthink hypothesis. *Small group research*, 25(2), 189-204.
- Myhrer, T.-G. (2001). Etterforskningsbegrepet: Avgrensning, vilkår, roller og ansvar.
- Myhrer, T.-G. (2015). *Kvalitet i etterforskningen: Særlig om påtaleansvarliges rolle og betydning: Delrapport i «Etterforskningsprosjektet»*. Politihøgskolen.
- Nickerson, R. S. (1998). Confirmation bias: A ubiquitous phenomenon in many guises. *Review of general psychology*, 2(2), 175-220.
- Nordfjærn, T., Melby, L., Kaasbøll, J. & Ådnes, M. (2022). The importance of interdisciplinarity in accommodating patient needs among norwegian nurses. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 29(1), 25-35.
- NOU 1988:39. *Politi og påtalemyndighet: Arbeids- og ansvarsfordeling*. Justis- og politidepartementet.
- NOU 2007:7. *Fritz Moen og norsk strafferettspleie*.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2007-07/id473769/>
- NOU 2017:5. *En påtalemyndighet for fremtiden*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/5e7d542157dc4037856658fbf6edbe9f/no/pdfs/nou201720170005000dddpdfs.pdf>

- O'Brien, B. (2009). Prime suspect: An examination of factors that aggravate and counteract confirmation bias in criminal investigations. *Psychology, Public Policy, and Law*, 15(4), 315.
- Osborn, A. F. (1953). Applied imagination.
- Pedersen, F. H. (2019). Hypotesen som fortelling. I E. Olsvik & P. Risan (Red.), *Etterforskning under lupen* (s. 13-34). Politihøgskolen.
- Pherson, R. H. & Heuer Jr, R. J. (2020). *Structured analytic techniques for intelligence analysis*. Cq Press.
- Politidirektoratet. (2014). *Tendenser i kriminaliteten*.
<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/kriminalitetsutvikling/tendenser-i-kriminaliteten-2014.pdf>
- Politidirektoratet. (2016a). *Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet*.
<https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/03-strategier-og-planer/handlingsplan-for-loft-av-etterforskningsfeltet.pdf>
- Politidirektoratet. (2016b). *Rammer og retningslinjer for etablering av nye politidistrikter V1.2*. <https://docplayer.me/53387738-Rammer-og-retningslinjer-for-etablering-av-nye-politidistrikter.html>
- Politidirektoratet. (2017a). *Politiets beredskapssystem del II - Etterforskning av kriser og ekstraordinære hendelser (002/2017)*.
- Politidirektoratet. (2017b). *Rammer og retningslinjer for etablering av nye politidistrikter V1.2*.
- Politidirektoratet. (2017c). *Retningslinjer for bruk av etterforskningsplan*.
- Politiets Fellesforbund. (2021). Her er vedtakene fra landsmøtet. Landsmøte 2020, Politihøgskolen. (2020). *Pensum B3 2020/2021*.
<https://www.politihogskolen.no/globalassets/for-studenter/regelverk-og-innholdet-i-bachelor/rammeplan-og-programplaner/pensum-bachelor-politiutdanning-tredje-studiear-2020-2021-politihogskolen.pdf>
- Politijuristene. (2018, 16.11.2018). Signert landsmøteprotokoll. Landsmøte Politijuristene, Son.
- Popper, K. (1934/2005). *The Logic of Scientific Discovery (Utgitt 1934 med tittel: Logik der Forschung)*. Routledge.
- Rachlew, A. (2009). *Justisfeil ved politiets etterforskning: noen eksempler og forskningsbaserte tiltak* [Doctoral Dissertation], University of Oslo, Oslo].
- Rachlew, A. (2010). Å forske på sine egne: Metodiske og etiske utfordringer knyttet til forskning på egen profesjon. I T. Myklebust & G. Thomassen (Red.), *Arbeidsmetoder og metodearbeid i politiet: Forskningskonferansen 2010*. Politihøgskolen.
- Rachlew, A. (2021). *Avhør av mistenkte barn: Silje-saken en kritisk analyse*.
<https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/2833034>
- Rachlew, A. & Fahsing, A. (2015). Politiavhøret. I R. Aarli, M.-A. Hedlund & S. E. Jebens (Red.), *Bevis i straffesaker: Utvalgte emner* (s. 225-254). Gyldendal juridisk.
- Rettspleieforordning. (1751). *Forordning 21. mai 1751 anlangende hvad der ved Delinkventsagers Drift og Udførelse bør iagttages*.
- Riksadvokaten. (1933). *Provokasjon (Rundskriv nr. 4/1933)*.
<https://www.riksadvokaten.no/document/konfrontasjon/>
- Riksadvokaten. (1999). *Etterforskning (Rundskriv nr. 3/1999)*.
http://riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/Eldre_dokumenter/Rundskriv/Rundskrivnr3for1999-Etterforskning2.pdf

- Riksadvokaten. (2015). *Riksadvokatens publikasjoner nr. 1/2015 «Monika-saken» - læringsperspektiver*.
<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2015/Rapportfraarbeidsgruppe-Monika-sakeniHordaland.pdf>
- Riksadvokaten. (2016). *Politiavhør (Rundskriv nr. 2/2016)*.
- Riksadvokaten. (2018). *Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene mv. (Kvalitetsrundskrivet) (Rundskriv nr. 3/2018)*.
- Riksadvokaten. (2019). *Riksadvokatens nettside med beskrivelse av påtalemyndigheten herunder av Integreert påtale*. Hentet 22.05.2022 fra
<https://www.riksadvokaten.no/om-oss/#acc-item-5>
- Riksadvokaten. (2021). *Riksadvokatens forventninger til rollen som påtalefaglig etterforskningsleder (Riksadvokatens brev av 16.09.2021)*.
<https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2021/09/RA-om-rollen-som-p%C3%A5talefaglig-etterforskningsleder.pdf>
- Riksadvokaten & Politidirektoratet. (2020). *Nasjonal straffesaksinstruks*.
<https://www.riksadvokaten.no/document/nasjonal-straffesaksinstruks-revidert-mai-2020/>
- Rosenthal, R. & Rosnow, R. L. (2008). *Essentials of behavioral research: Methods and Data Analysis*. McGraw Hill.
- Rossmo, D. K. (2016). Case rethinking: a protocol for reviewing criminal investigations. *Police Practice and Research*, 17(3), 212-228.
- Rossmo, D. K. & Pollock, J. M. (2019). Confirmation bias and other systemic causes of wrongful convictions: A sentinel events perspective. *NEULR*, 11, 790.
- Rt. 2005 s. 1353. <https://lovdata.no/pro/#document/HRSTR/avgjorelse/hr-2005-1664-a>
- Rønn, K. V. (2013). Mistanke: Hypoteser og forklaringer i opdagelsesarbeidet. I C. Hald & K. V. Rønn (Red.), *Om at opdage – Metodiske refleksjoner over politiets undersøkelsespraksis* (s. 255-300). Samfundslitteratur.
- Rønn, K. V. & Hald, C. (2013). *Om at opdage: metodiske refleksjoner over politiets undersøkelsespraksis*. Samfundslitteratur.
- Salisbury, J. o. (2016). *Oxford Essential Quotations (4 ed.)*. Oxford University Press.
<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191826719.001.0001/q-oro-ed4-00000952#Q-ORO-0003691>
- Shadish, W., Cook, T. D. & Campbell, D. T. (2002). *Experimental and quasi-experimental designs for generalized causal inference*. Houghton Mifflin Boston, MA.
- Solheim, S. & Tveit, A. (2020). *Bruker norske etterforskere skriftlig etterforskningsplan og hva tenker de om denne utviklingen i praksis?* [Politihøgskolen].
- SOU 2015:52. (2015). *Rapport från Bergwallkommissionen*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/4ed0d8cbf1bc490d9ebe5a4c517dff71/sou-2015-52-rapport-fran-bergwallkommissionen.pdf>
- Stelfox, P. & Pease, K. (2005). Cognition and detection: reluctant bedfellows? I *Crime Science* (s. 191-207). Willan.
- Straffeprosessloven. (1887). *Lov om Rettergangsmaaden i Straffesager av 1.7.1887 nr. 5*.
<https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1887-07-01-5/>
- Straffeprosessloven. (1981). *Lov om rettergangsmaaten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25*.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25>
- Strandbakken, A. (2003). *Uskyldspresumsjonen: "In dubio pro reo"*. Fagbokforlaget.

- Strøm-Gundersen, T. T. & Stokke, O. (2012, 16. juni 2012). Avdekker økende handel med barn av romfolket. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/norge/i/bKJpg/avdekker-oekende-handel-med-barn-av-romfolket>
- Student. (1908). The probable error of a mean. *Biometrika*, 1-25.
- Sunde, N. (2019). Strukturert hypoteseutvikling i etterforskning. I E. Olsvik & P. Risan (Red.), *Etterforskning under lupen* (s. 35-60). Politihøgskolen.
- Sunde, N. & Dror, I. E. (2021). A hierarchy of expert performance (HEP) applied to digital forensics: reliability and biasability in digital forensics decision making. *Forensic Science International: Digital Investigation*, 37, 301175.
- Sundstrøm, M. (2020). *Hypotesetesting under politiets etterforskning: En kvalitativ intervjuundersøkelse* [Politihøgskolen].
- Svartdal, F. (2015). *Psykologiens forskningsmetoder* (Bd. 4). Fagbokforlaget.
- Sveaas, D. M. (2019). *Etterforskningsledelse: Perspektiver på bevissthet, metodikk og samhandling* [Politihøgskolen].
- Thrane, C. (2016). *Kronikk: At noe er statistisk signifikant betyr ikke at det er sant eller viktig*. Hentet 27.06.2022 fra <https://forskning.no/om-forskning-forskningsetikk-forskningsformidling/kronikk-at-noe-er-statistisk-signifikant-betyr-ikke-at-det-er-sant-eller-viktig/1168651>
- Tong, S. & Bowling, B. (2006). Art, craft and science of detective work. *The police journal*, 79(4), 323-329.
- Tranøy, K. E. (2020). *Hypotese*. Store norske leksikon. Hentet 26.01.2022 fra <https://snl.no/hypotese>
- Waring, S. K., Alison, L. J., Cunningham, S. & Whitfield, K. C. (2013). The impact of accountability on motivational goals and the quality of advice provided in crisis negotiations. *Psychology, Public Policy, and Law*, 19(2), 137.
- Weathington, B. L., Cunningham, C. J. & Pittenger, D. J. (2010). Research methods for the behavioral and social sciences.
- Aasland, K. A. (2015). *En teoretisk og praktisk undersøkelse av det tverrfaglige samarbeidet i ØKOKRIM*.

Vedlegg

Vedlegg 1: Case

Du/dere er ansatt ved Felles straffesaksinntak (FSI) i Storeby i Norge. I dag er det onsdag 12. oktober 2019 kl. 16:10 og politiet får inn melding fra en butikkansatt ved Storeby City kjøpesenter om han har tatt en gutt på fersken for butikktyveri. Den ansatte opplyser følgende:

- Han synes det var noe mistenkelig med gutten, og holdt derfor ekstra godt øye med ham i forretningen. Han så at gutten puttet et headsett i en pose gutten hadde med seg, og stanset gutten på veg ut av butikken, etter at gutten hadde passert siste betalingspunkt. Da han stanset gutten og så ned i posen lå headsettet i posen. I posen hadde gutten også en fabrikkny trådløs høyttaler med en prislapp fra forretningen. Den ansatte hadde ikke sett at gutten hadde lagt høyttaleren ned i posen, men sett at gutten hadde fiklet med en som så helt lik ut i forretningen. Høyttaleren er priset til kr. 1.499, og headsettet er priset til kr. 999,-.
- Tyvegodsset ble funnet i en foliert pose som var konstruert slik at den blokkerer signaler til alarmsystemet.
- Gutten har ikke legitimasjon på seg, og snakker ikke norsk.

En politipatrulje rykket ut og tok med seg posen, headsettet, høyttaleren og gutten inn til stasjonen.

Fire-fingersøk viser at gutten er registrert som CLEVAK, Pjotr, og er født 24. september 2004. Videre registersøk viser at gutten er tatt av politiet i Norge for naskeri i Stavanger den 7. mai 2019 og i Bodø den 18. september 2019. Begge gangene ble straffesakene henlagt fordi han var under 15 år.

Gutten snakker ikke norsk, men på dårlig engelsk får han frem at han erkjenner straffeskyld forholdet.

Gutten ber også om at politiet kontakter hans stefar, og oppgir et rumensk telefonnummer han kan nås på. Politiet ringer dette nummeret og vedkommende som tar telefonen opplyser på gebrokkent engelsk at han er i nærheten og kan komme på kort tid.

I ventetiden kontakter politiet barnevernvakten. Barnevernsvakten spør hva som er normalstraffen for naskerier av denne størrelsen. Du/dere slår opp i lokalt straffesaksdirektiv og ser at er normalstraffen for naskeri av verdier under kr. 2.000 er en bot på kr. 3.000,- og at

dersom verdien gjelder varer mellom kr. 2000 og 4.000 er normalstraffen en bot på kr. 5.000. Barnevernsvakten foreslår at dere behandler gutten på mildest mulig måte.

Oppgave:

Hvilke hovedhypoteser anser du/dere er naturlige å ha med i en etterforskningsplan basert på ovenstående informasjon?

Vedlegg 2: Prosessen med å finne det kvalitativt beste hypotesesettet i caset.

Ekspertgruppens utarbeidelse av løsning

For kunne vurdere om det var kvalitetsforskjeller på de ulike løsningsforslagene fra deltakerne trengte jeg en standard å måle dem opp mot. Standarden ble utarbeidet gjennom en Delphi-prosess. Prosessen er en repeterende prosess der et panel av eksperter blir konsultert minst to ganger om de samme spørsmålene, slik at de kan revurdere svarene i forhold til de som er gitt av de øvrige ekspertene (Landeta, 2006). Denne prosessen er også benyttet innenfor tidligere politiforskning, der ekspertgruppens løsning er omtalt som «Gold Standard», se Fahsing og Ask (2016); Waring et al. (2013). I denne oppgaven nøyer meg med å kalle det «Ekspertgruppens løsning». Ekspertgruppens løsning er så benyttet til å sammenlikne deltakernes løsninger mot. På denne måten kan en se om deltakerne i tiltaksgruppen(e) eller deltakerne i kontrollgruppen kom nærmest ekspertgruppens løsning.

Sammensetningen av ekspertgruppen

Hva som ligger i begrepet «ekspert» er ikke alltid like lett definere (Ericsson et al., 2007). I Fahsing og Ask (2016, s. 205) vises det til at det ikke foreligger noen etablerte standarder for å identifisere en ekspert innen etterforskning. I deres forskning vises det derfor til forskningen til (Chi et al., 1981) om at en ved bruk av begrepet må se hen til indirekte og relative forhold slik som år med erfaring, formelle kvalifikasjoner, og anerkjennelse blant kolleger.

I min forskning ble ekspertgruppen sammensatt av 14 eksperter med henholdsvis politifaglig og påtalefaglig bakgrunn. De fleste hadde lang praktisk erfaring med denne typen saker, mens enkelte hadde en mer akademisk erfaring. Deltakerne i ekspertgruppen var, med ett unntak, den samme ekspertgruppen som noen måneder tidligere på bakgrunn av sin anerkjennelse blant kolleger var valgt ut til å utarbeide løsningsforslag til hovedhypoteser i en case i forbindelse med Obligatorisk årlig opplæring (OÅO), som ble gitt alle etterforskere og etterforskningsledere i Norge. Unntaket gjaldt Ivar Fahsing, som hadde vært med i ekspertgruppen knyttet til OÅO, men denne gangen lot være å delta fordi han var min veileder.

Arbeidet i ekspertgruppen

Delphiprosessen ble i denne sammenheng gjennomført ved at hver deltaker fikk tilsendt caset, og anmodet om å skrive ned de hovedhypotesene de anså som riktige å ha med.

Den første gjennomgangen viste at de aller fleste, men ikke alle ekspertene hadde tatt med minst en hovedhypotese som gikk på at gjerningspersonen også var et offer. At ikke alle ekspertene hadde tatt med denne hovedhypotesen i første runde, økte min antagelse om at caset var egnet til å finne svar på forskningsspørsmålet.

For å motvirke at løsningsforslaget ble sterkt preget av meg og min påtalefaglige bakgrunn fikk jeg bistand fra professor Eivind Kolflaath til å sammenstille løsningsutkastene. Kolflaath er professor i filosofi og rettsvitenskap ved universitetet i Bergen. Han har ikke arbeidet som politietterforsker eller påtalejurist, og er således ikke en del av gruppen det ble forsket på. Samtidig er han en viktig ressursperson når det gjelder forskning på hypoteser i forbindelse med etterforskning, blant annet har han skrevet kapittelet «Hypoteser i etterforskningsplaner» i boken Etterforskning under lupen (Kolflaath, 2019).

Etter at hvert enkelt medlem i ekspertgruppen hadde sendt meg sitt første utkast til løsningsforslag, limte jeg disse inn i et dokument. Dette ble så sendt til Kolflaath for sammenstilling. For å motvirke eventuell påvirkning i forhold til hvem som hadde skrevet hva, var forfatter av de enkelte hypotesesettene redigert bort. På denne måten fikk Kolflaath kun tilgang til de ulike hypotesesettene fra ekspertgruppedeltakerne.

Ved sammenstillingen av de ulike hypotesesettene gjorde Kolflaath følgende i forsøket på å forene ekspertenes utkast til et samlet hypotesesett:

- Enkelte av forslagene fra ekspertene inneholdt både simple og grove brudd (eks. både simpel menneskehandel og grov menneskehandel). Dette ble ikke gjort i det sammenstilte utkastet.
- De oversendte hypotesesettene varierte med hensyn til om hypotesene er subsumsjonshypoteser eller faktumshypoteser. I det sammenstilte utkastet er hypotesesettet bygget opp som faktumshypoteser.
- Knappt noen av de oversendte hypotesesettene var utformet slik at alle hypotesene i settet er gjensidig utelukkende. I det sammenstilte hypotesesettet var det derfor ikke forutsatt et slikt krav til hypotesene i settet.

- Enkelte av hypotesesettene brukte navnet «Pjotr» og andre brukte kun uttrykket «gutten» ettersom guttens registrerte identitet kan være feil. I det sammenstilte utkastet benyttet en derfor gjennomgående uttrykket «gutten».

Etter at Kolflaath hadde sammenstilt hypotesesettene, ble disse sendt ut til deltakerne i ekspertgruppen. Ved utsendelsen ble ekspertgruppen gjort oppmerksom på ovenstående punkter. Videre ble de gjort oppmerksomme på følgende:

- Alle reelle alternativer som er lansert er forsøkt tatt med. Men det kan være at det fortsatt er flere hypoteser som bør være med, og derfor viktig at dere vurderer dette når dere ser på hypotesesettet.
- I utkastet er det ganske mange hypoteser. Dette ut fra tanken om at det er enklere å fjerne noe, enn å komme på hva som skal legges til. OBS! Det kan fortsatt være flere hypoteser som bør legges til.
- Listen er delt i 3 hovedbolker: Skyld-hypoteser, Uskyld-hypoteser og offer-hypoteser. OBS! Offer-hypotesene kan tilsi at gutten skal ansees som uskyldig, f.eks. ut fra reglene om nødrett, men trenger ikke å tilsi dette, f.eks. dersom retten kommer til at han burde ha handlet annerledes (f.eks. bedt om hjelp forrige gang han ble tatt hånd om av politiet).

Ekspertene ble bedt om å se gjennom dette på nytt før de skulle delta i et digitalt møte.

En ulempe med å møtes, i stedet for å fortsette skriftlig er at anonymiteten til deltakerne forsvinner. Dermed kan avgiiver av et budskap kunne påvirke de øvriges tanker om budskapet. Å avholde et slikt møte er derfor ikke i tråd med ordinær Delphi-prosess. I samråd med min veileder valgte jeg likevel å gjøre det på denne måten for å kunne gjennomføre undersøkelsen innen de ressursrammer jeg hadde til rådighet. Ved avgjørelsen om å gjøre det på denne måten var det vektlagt at deltakerne allerede hadde sendt inn sine løsningsforslag, samt at de tidligere hadde samarbeidet om løsningsforslag i forbindelse med OÅO.

Jeg fasiliterte møtet, men var klar på at jeg ønsket å være så tilbaketrukket for å motvirke at mine synspunkter skulle påvirke resultatet fra ekspertgruppen. Selv om jeg var tilbaketrukket passet jeg på at alle deltakerne kom til ordet og fikk sagt sitt. Dette for å sikre at alle kom med sine synspunkter.

På møtet gjennomgikk ekspertgruppedeltakerne det sammenstilte utkastet, og 100% av deltakerne ble enige om følgende svar på spørsmålet «Hvilke hovedhypoteser anser du/dere er naturlige å ha med i en etterforskningsplan basert på ovenstående informasjon?»:

1. Gutten har stjålet hodetelefonene (kr. 999) og/eller høyttaleren (kr. 1.499).
2. Gutten har stjålet hodetelefonene (kr. 999) og/eller høyttaleren (kr. 1.499) som ledd i en organisert kriminell gruppe.
3. Det hele skyldes en misforståelse (hos vokter eller gutten), eller en forglemmelse fra guttens side.
4. Gutten er under 15 år eller psykisk syk.
5. Gutten er tvunget til å begå handlingen (inkluderer bl.a. menneskehandel, slaveri, og familievold).

I møtet besluttet også ekspertgruppedeltakerne å forkaste følgende hypoteser fordi de ikke var å anse som hovedhypoteser, men i stedet passer inn i de angitte hovedhypotesene

- Gutten hadde med seg varene inn i butikken - Innbakt i nytt pkt. 3.
- Gutten mangler vinnings hensikt - innbakt i nytt pkt. 3.
- Gutten mangler kriminell skyldene (er under den kriminelle lavalder (f.eks. ført feil fødselsdato i datasystemet), eller er psykisk syk) – Innbakt i nytt pkt. 4.
- Gutten er offer for menneskehandel. – Innbakt i nytt pkt. 5.

Videre besluttet ekspertgruppedeltakerne i møtet å forkaste følgende hypoteser fordi faktumsbeskrivelsen ikke tilsier at det er riktig å ha dem som hovedhypoteser på dette stadiet:

- Gutten er utsatt for falsk anmeldelse.
- Gutten er ulovlig i Norge (brudd på utlendingsloven).

I møtet diskuterte også ekspertgruppedeltakerne om man også skulle ha med lovhenvvisninger. Det var enighet i at siden spørsmålet i casen kun gjelder «hovedhypoteser» er det ikke nødvendig å ha med lovhenvvisninger her. Ekspertgruppen var dermed enig i at hovedhypotesene ikke skulle utformes som subsumsjonshypoteser, men som faktumhypoteser.

Etter møtet ble alle ovenstående resultater sendt ut til alle medlemmene i ekspertgruppen, med anmodning om å gi tilbakemelding til meg dersom de i ettertid likevel var usikre eller uenige i løsningsforslaget. Et par av ekspertgruppemedlemmene hadde ikke hatt anledning til å delta på møtet. Disse tok jeg også direkte kontakt med for å forsikre meg om at de opplevde en reell mulighet til å komme med innsigelser til løsningsforslaget.

Det var ingen i ekspertgruppen som var uenige i løsningsforslaget. At hele ekspertgruppen er enige i løsningsforslaget styrker sannsynligheten for at deres hypotesesett er det beste.

Samtidig kan man naturligvis ikke utelukke at det finnes andre hypotesesett som er enda bedre.

Vedlegg 3: Test av caset

Før caset ble benyttet i eksperimentet ble det testet ut. Testingen skjedde på mine medstudenter i forbindelse med en gruppeveiledning i anledning masterstudiet i erfaringsbasert etterforskning ved PHS. Nesten alle deltakerne vurderte hypotesen om at gjerningspersonen også var et offer, men flere sa at det hadde vært utfordrende, og at dette nok var noe ikke alle ville klare. Etter uttestingen i gruppeveiledningen fikk jeg også tilbakemeldinger om at de hadde fått litt for god tid. At testgruppen bestod av etterforskere som var i gang med en erfaringsbasert master i etterforskning gjorde at de til en viss grad skilte seg ut fra de caset skulle testes ut på. Basert på uttestingen ble maksimaltid for deltakerne redusert fra 30 til 25 minutter. Gjennom denne uttestingen fikk jeg også gode innspill på et par uklare formuleringer. Disse formuleringene ble endret før gjennomføringen av eksperimentet.

Vedlegg 4: Prosessen med å samle inn data

For å påse at instruksjonen og kontrollen var så lik som mulig ledet jeg alle eksperimentene. Jeg fulgte med og gav instruksjoner via videokonferanse, og hadde bistand fra en i ledelsen av FSI i hvert politidistrikt. Den lokale lederen bistod blant annet med å skaffe lokaler, teste ut videokonferanseutstyret, og returnere utfylte dokumenter. Her er en nærmere beskrivelse av hvordan eksperimentet ble gjennomført.

Forut for datainnsamlingen

For å få bred representativitet kontaktet jeg lokal FSI leder i alle landets politidistrikter. Jeg orienterte kort om undersøkelsen jeg ville foreta, og ba om at deres ansatte fikk benytte arbeidstiden til å gjennomføre eksperimentet. For å øke sannsynligheten for at ledelsen ved FSI sa ja, fortalte jeg om formålet med eksperimentet, og opplyste om at etter at eksperimentet var gjennomført kunne jeg delta i en diskusjon der deltakerne frivillig kunne dele sine tanker om caset og løsninger på dette. Ved å legge inn muligheten for å diskutere caset antar jeg at jeg økte interessen av å prioritere deltakelse.

Alle FSI i Norge valgte å prioritere deltakelse. Noen FSI tok dette som ledd i en lokal fagsamling, mens andre valgte å stille med et mindre antall som tilfeldigvis var på jobb og som FSI-leder anså at hadde tid på det tidspunktet som var avtalt på forhånd. Jeg presiserte at det var viktig at det var tilfeldig hvem som ble med og hvem som ikke ble med, og at oppfordret derfor til at man skulle følge de ordinære vaktlistene for hvem som var på jobb den aktuelle dagen, og at det skulle være tilfeldig hvem som ble gitt andre arbeidsoppgaver slik at de ikke kunne delta i undersøkelsen.

Like før gjennomføringen fikk lokal FSI leder (eller den som bistod vedkommende) instruksjon om å ta med følgende til møterommet der deltakerne møttes:

- En blank konvolutt pr. team, som de kan putte besvarelsene inn i, og forsegle før de ble samlet inn.
- Penner slik at alle teamene har noe å skrive med, og mange blanke ark de kunne skrive på.
- Straffelov og lovsamlinger slik at teamene kunne benytte dette, evt. kunne lokal ledelse ved FSI be deltakerne om å ta med dette selv.
- Papirutskrifter slik at alle kan få hvert sitt eksemplar av følgende dokumenter

- Samtykkeskjema
 - Spørreskjema
 - Case
 - Side 1 i besvarelsen
 - Avsluttende spørsmål.
- En stor konvolutt som alle besvarelseskvoluttene og samtykkeskjemaene kunne legges inn i, og deretter sendes til meg.

Det ble samtidig gitt klar beskjed om at dokumentene ikke måtte gjennomgås eller deles ut før jeg gav instruksjon om det.

På dette tidspunktet spurte jeg også om hvor mange PÅL og PEL som var ansatt ved deres FSI.

Datainnsamlingen foregikk til ulike tidspunkt alt ettersom hva som passet best for det enkelte politidistrikt.

Gjennomføringen av lokal datainnsamling

Datainnsamlingen i det enkelte distrikt ble gjort på følgende måte:

1. På avtalt tid koblet vi opp på avtalt måte, og møtet startet ved at jeg fortalte om hva som skulle foregå, herunder presiserte frivilligheten og hvordan anonymiteten var sikret. Samtidig presiserte jeg viktigheten av at casen og mulige løsninger ikke ble delt videre med kollegaer før undersøkelsen var gjennomført i alle distriktene.
2. Da jeg sa i fra så ble dokumentet «1. Infoskriv og samtykkeerklæring» delt ut til deltakerne.
3. Deltakerne leste så gjennom infoskrivet og samtykkeerklæringen. Alle ble så gitt muligheten til å trekke seg dersom de ønsket dette. Alle valgte så å signere på at de samtykket i å delta.
4. Lokal FSI leder (eller den som bistod) samlet så inn samtykkeskjemaene, og la dem i en stor konvolutt som senere ble sendt til meg. Dette ble gjort for å skille

samtykkeskjemaer fra svar, for på denne måten å bidra til anonymitet.

5. For å kunne si noe effekten av integrert påtalemyndighet delte jeg så deltakerne inn i kontrollgruppe, og eksperimentgruppe.

Fordelingen ble gjort tilfeldig. Deltakere til eksperimentgruppen ble fordelt ved at jeg tok utgangspunkt i en fra påtale, kastet så en terning og talte med klokken. Deltakeren som satt det antall terningøyne til venstre for vedkommende fra påtale, ble så med i et team sammen med vedkommende fra påtale. Der det var flere fra påtale, gjorde jeg det samme på nytt, helt til alle fra påtale hadde fått med seg en PEL til sitt team.

Deretter ble deltakerne til kontrollgruppen fordelt ved at jeg kastet terningen og tok utgangspunkt i vedkommende PEL som satt så mange terningøyne til venstre for den jeg sist stoppet hos. Vedkommende jeg stoppet på skulle være med i et team på to PEL, og jeg kastet så terningen for å telle meg frem til hvilken PEL vedkommende skulle være på team med. Dette ble gjentatt til også alle i kontrollgruppen var fordelt i team bestående av to PEL. Det ble også samlet inn data fra tilfeller der en PEL var igjen alene. Dataene fra team bestående av kun en PEL er ikke tatt med i denne forskningen da det vil være vanskelig å si om det er det at de er alene eller om det er det at de manglet PÅL som gav en evt. effekt.

6. Deltakerne fikk så anvist plasser der de kunne snakke innad uten at de andre deltakerne hørte dem. På plassene hadde deltakerne tilgang til lovsamlinger o.lign.
7. Hvert enkelt team fikk så utdelt en «teamkonvolutt». Med beskjed om at svarene etter hvert skulle legges i denne, og at etter at datainnsamlingen var over så skulle hvert enkelt team forsegle teamkonvolutten, og legge teamkonvolutten i den store konvolutten til FSI leder. Dette for å gi anonymitet i forhold til hvem som hadde svart hva, og samtidig ha en oversikt over hvilke spørreskjemaer mv. som hørte til hvilke caseløsninger.
8. Hver enkelt deltaker fikk så utdelt dokumentet «2. Spørreskjema» som de fylte ut, og la i teamkonvolutten.

9. Jeg ga så de siste instruksjonene om besvarelse av casen, herunder at de får 25 minutter til rådighet, og at de vil få beskjed når omtrent halve tiden er brukt, samt når det er omtrent 2 minutter igjen.
10. Deretter delte lokal FSI leder (eller den som bistod) ut dokumentet «3. Forside på besvarelse av case», samt ca. 5 blanke ark pr. team. Deltakerne fikk så lest gjennom og fylt ut de første punktene på dokumentet. Deretter spurte jeg om deltakerne hadde noen siste spørsmål før vi begynner på caset.
11. Etter at eventuelle spørsmål ble besvart delte lokal FSI leder (eller den som bistod) ut dokumentet «4. case», og jeg startet nedtellingen.
12. Deltakerne fikk så beskjed når omtrent halve tiden var brukt, og deretter når det gjenstod omtrent to minutter.
13. Senest da tiden var utløpt la teamene besvarelsene sine ned i teamkonvolutten. Hvert team leverte en samlet besvarelse. Deretter møttes deltakerne i det opprinnelige møterommet.
14. Lokal FSI-leder (eller den som bistod) delte så ut dokumentet «5. avsluttende spørsmål» til hver enkelt deltaker. Deltakerne fylte dette ut hver for seg, og la svaret ned i teamkonvolutten.
15. Teamene limte deretter igjen teamkonvolutten, og la den sammen med de andre teamenes konvolutter i den store konvolutten.
16. Lokal FSI leder (eller den som bistod) forseglet så den store konvolutten, og sendte den til min postadresse på Politihøgskolen.

[Etter lokal datainnsamling](#)

Etter at konvolutten var forseglet fikk deltakerne tilbud om å være med på en diskusjon om caset i plenum. Før vi startet presiserte jeg at de kunne si noe annet enn det de hadde skrevet i besvarelsen sin, og at formålet med denne diskusjonen var læring. I diskusjonen snakket de

blant annet om mulige løsninger av casen, og hvem som skulle kontaktes lokalt mv. hvis de fikk inn slike saker.

Før jeg forlot møtet gjentok jeg viktigheten av at casen og mulige løsninger ikke ble delt videre med kollegaer før undersøkelsen var gjennomført i alle distriktene.

Etter å ha samlet inn data fra alle distrikter

Etter at alle konvoluttene var mottatt åpnet jeg dem. Jeg kontrolltalte (uten å lese) at det var likt antall av dokumentet «1 samtykkeskjema» med antall av dokumentet «2. spørreskjema». Antallet var likt, og jeg makulerte så samtykkeskjemaene.

Deretter blandet jeg alle teamkonvoluttene fra alle distriktene, for å være ekstra sikker på at jeg ut fra sammenhengen ikke skulle klare å skjønne hvem som hadde svart hva.

Først etter at ovenstående fremgangsmåte var gjennomført, gjennomgikk jeg svarene i teamkonvoluttene, og startet kodingen av disse.

Vedlegg 5: Kodeutfordringer

Jeg skrev ned konkrete kodeutfordringer jeg så for meg at kunne dukke opp i forbindelse med kodingen, og de konkrete utfordringene som faktisk dukket opp. Dette ble gjort for å øke bevisstheten om utfordringene, og motvirke at utenforliggende forhold påvirket kodingen hvis utfordringene dukket opp. Samtidig økte dette sjansen for at tilnærmet like utfordringer ble løst tilnærmet likt.

Disse kodeutfordringene, og begrunnelsene for løsningen av disse er beskrevet i dette vedlegget.

Mulige kodeutfordringer som ble skrevet ned før åpning av svarkonvolutter

Før åpningen av svarkonvoluttene gjorde jeg følgende vurderinger av mulige kodeutfordringer som kunne komme.

1. Dersom en gruppe har egne hypoteser for hhv. hodetelefoner og høyttaleren, er problemstillingen om dette skal kodes som at de har tatt med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten har stjålet hodetelefonene og/eller høyttaleren? Utfordringen med dette er at egne hypoteser for hodetelefoner og for høyttaleren medfører at hypotesesettet blir mer omfattende enn det ekspertgruppen valgte. Omfattende hypotesesett så tidlig i en sak kan gjøre det utfordrende å benytte hypotesesettet pga menneskets kognitive begrensninger i forhold til å ha flere tanker i hodet på en gang.
Så lenge gruppen har med både tyveri av hodetelefoner og tyveri av høyttaleren vil jeg likevel kode det som at de har med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten har stjålet, fordi de gruppen har tenkt på hypotesen.
2. Dersom en gruppe har utelatt tyveri av enten hodetelefoner eller høyttaleren er problemstillingen om de likevel skal få dette kodet som likt med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten har stjålet hodetelefonene og/eller høyttaleren. Hensett til at gruppen i slike tilfeller har tenkt på tyverihypotesen, samt at det i ekspertgruppens hypotesesett står «og/eller», anser jeg at det i slike tilfeller er riktig å kode svaret som at gruppen hadde med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten har stjålet.

3. Dersom en gruppe har skrevet hypoteser om at gutten har begått organisert kriminalitet, men uten å lenke dette til tyveri, f.eks. at de har skrevet «Gutten har begått organisert kriminalitet», er problemstillingen om de skal få dette kodet som likt med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten har stjålet som ledd i en organisert kriminell gruppe. En slik hovedhypotese er mer overordnet enn ekspertgruppen sin, da den ikke nevner hva slags organisert kriminalitet det dreier seg om. Hensett til at faktum i caset gjør det ganske åpenbart at det kan dreie seg om tyveri, anser jeg det i slike tilfeller likevel som riktig å kode svaret som likt med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten har stjålet som ledd i en organisert kriminell gruppe.
4. Dersom gruppen kun har knyttet hypotesen med organisert kriminalitet opp mot lovbrudd der gutten er offer, f.eks. at gutten er utsatt for organisert menneskehandel, er problemstillingen om dette kun skal kodes likt med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten er tvunget til å begå handlingen, eller om det også skal kodes likt med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten har stjålet som ledd i en organisert kriminell gruppe. En slik hovedhypotese vil ikke i samme grad være med på å belyse behovet for å se om gutten har samarbeidet med andre. Under tvil anser jeg det derfor som riktig å i slike tilfeller å kun kodes det som likt som ekspertgruppens hypotese om at gutten er tvunget til å begå handlingen, men ikke likt med ekspertgruppens hypotese om at gutten har stjålet som ledd i en organisert gruppe.
5. Dersom gruppen har tenkt på at det kan skyldes en misforståelse hos kun vokter eller kun gutten, f.eks. dersom en kun har en hovedhypotese om at vokter har misforstått, er problemstillingen om dette skal kodes likt som ekspertgruppens hovedhypotese om at det hele skyldes en misforståelse (hos vokter eller gutten), eller en forglemmelse fra guttens side. En slik hovedhypotese kan medføre at en glemmer å se etter informasjon som tilsier at det er misforståelse eller feil hos andre en vokter. Under sterk ble det besluttet at slike tilfeller likevel skulle kodes som likt med ekspertgruppens hovedhypotese om at det hele skyldes en misforståelse. Det ble da lagt avgjørende vekt på at sentrale er at gruppen har tenkt at det kan være en misforståelse.

6. En lignende utfordring som den foran er hvis en gruppe har en hovedhypotese der den detaljert beskriver en misforståelse, men ikke tatt med andre hovedhypoteser om andre mulige misforståelser, f.eks. hvis gruppen svarer «Gutten misforstod og trodde varene skulle betales i det han forlot senteret og ikke den enkelte forretning», og gruppen har utelatt alle andre misforståelser. I slike tilfeller vil jeg som utgangspunkt kode det som at det ikke har likt med ekspertgruppens hovedhypotese om at det hele skyldes en misforståelse. Dette fordi de ikke har tenkt over at flere kan ha misforstått. Dersom gruppen i tillegg har flere hypoteser knyttet til misforståelser og forglemmelser fra andre personer skal det lite til før det kodes at gruppen hadde likt som ekspertgruppens hovedhypotese om at det hele skyldes en misforståelse.
7. Dersom en gruppe har med en hovedhypotese om at gutten er under 15 år, men ikke at gutten er psykisk syk (evt. motsatt), er problemstillingen om dette skal kodes likt som ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten er under 15 år eller psykisk syk. Utfordringen her er at det er ganske ulike informasjonsbehov knyttet til alder en psyke. Under tvil ble det likevel besluttet at en likevel skulle kode slike svar som likt med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten er under 15 år eller psykisk syk. I denne avgjørelsen er det lagt avgjørende vekt på at det sentrale er at gruppen ser at det er forhold ved guttens person som medfører at han ikke kan straffes.
8. Dersom en gruppe har skrevet hypoteser der de har vært mer detaljerte enn ekspertgruppen i hva tvangshandlingen bestod i, og på denne måten har glemt andre former for mulig tvang, f.eks. «Gutten er utsatt for menneskehandel, og tvunget til å stjele», er problemstillingen om dette skal kodes likt som ekspertgruppens hovedhypotese om at handlingen kan ha skjedd som følge av tvang. Problemet her er at en så spisset hovedhypotese utelater muligheten for at gutten er tvunget på annen måte, f.eks. gjennom familievold. Under noe tvil vil jeg likevel kode dette som likt med ekspertgruppens hypotese om tvang. Bakgrunnen er at gruppene i slike tilfeller ser det sentrale elementet om at handlingen kan ha skjedd på bakgrunn av tvang.

Beskrivelse av hvilke kodeutfordringer jeg møtte på

I forbindelse med kodingen dukket følgende utfordringer opp, i tillegg til flere av de som er nevnt ovenfor:

1. En gruppe hadde unnlatt å krysse av på hvilken kategori den tilhørte. Konvolutten besvarelsen lå i inneholdt kun ett spørreskjema og ett skjema med avsluttende spørsmål. Dette tolket jeg derfor som at dette var en fra gruppen med kun en PEL, da de andre gruppene bestod av to personer. Dette stemte også med at total antallet leverte svar var i overensstemmelse med antall deltakere.
2. En gruppe hadde skrevet «Naturlig forklaring/feil» uten å presisere nærmere. Under noe tvil valgte jeg å kode dette som likt med ekspertgruppens hypotese om at det hele skyldes en misforståelse (hos vokter eller gutten), eller en forglemmelse fra guttens side.
3. Tre grupper hadde skrevet at det ikke har skjedd noe straffbart, uten å presisere dette nærmere. Under noe tvil valgte jeg å kode dette som likt med ekspertgruppens hovedhypotese om misforståelse eller forglemmelse.
4. Enkelte grupper hadde i tillegg til å skrive ned en hovedhypotese også skrevet ytterligere om hva som lå i den. En av hypotesene så eksempelvis omtrent slik ut:

Gutten har begått grovt tyveri

- Pga. betydelig verdi
- Pga. profesjonelt preg

Dette gav en utfordring knyttet til kodingen av antall hovedhypoteser. Skulle dette kodes som to hovedhypoteser (noe som ville gi flere hovedhypoteser enn ekspertgruppen), eller skulle det kodes som en hovedhypotese som var lik med ekspertgruppens hovedhypotese om at gutten hadde stjålet?

Under tvil besluttet jeg at det som stod i kulepunktene ikke skulle regnes som egne hovedhypoteser. I dette var det lagt vesentlig vekt på at oppsettet var så ryddig at det tydelig kom frem at hovedhypotesen var at gutten hadde stjålet, og at det som stod i kulepunktene kun var hypoteser som var underordnet hovedhypotesen.

5. Flere grupper hadde satt opp en hypotese om mobil vinningskriminalitet, ofte forkortet til MVK. For å kunne kode dette riktig er det derfor nødvendig å forstå hva gruppene mente når de skrev MVK som hypotese. Som jurist kan det være naturlig å ta utgangspunkt i det Høyesterett sier om begrepet i HR-2012-924-A. Der står det i avsnitt 13 at:
«Uttrykket mobile vinningskriminelle brukes gjerne som en sekkebetegnelse på personer med liten tilknytning til Norge som kommer hit i grupper utelukkende for eller

med det hovedformål å utføre ulike former for vinningskriminalitet, for deretter raskt å forlate landet med utbyttet. Virksomheten skjer gjerne på en planmessig og organisert måte, ofte ved bruk av falske identiteter.» (se avsnitt 13).

I HR-2012-924-A avsnitt 22 skriver Høyesterett videre: «Jeg finner imidlertid grunn til å understreke at karakteristikken «mobil vinningskriminalitet» omfatter saker av høyst forskjellig art, omfang og alvorlighetsgrad».

Flere av gruppene som hadde skrevet MVK inn som en hovedhypotese hadde ikke i tillegg tatt inn en egen hovedhypotese om organisert kriminalitet. Et sentralt spørsmål er om dette likevel skal kodes likt med ekspertgruppens hovedhypotese om organisert kriminalitet. Å kun gå til tradisjonelle juridiske kilder for å finne ut av hva respondentene tenker, kan gi en tolkningsmessig skjevhet, særlig når en rekke av respondentene ikke er jurister. Det er derfor naturlig å gå videre til å se hva som står på politiets egne nettsider om begrepet. På politiets lukkede nettsted KO:DE er mobile vinningskriminelle fått egne nettsider. På siden kalt Mobile vinningskriminelle (<https://kode.politiet.master.net/MVK/Sider/default.aspx>) er de to første setningene:

«Utenlandske kriminelle nettverk som kommer til Norge utelukkende for å begå vinningskriminalitet et økende samfunnsproblem. Politiets bekjempelse av denne typen **organisert kriminalitet** er høyt prioritert av styrende myndigheter og krever en målrettet og koordinert innsats over både distrikts. Og landegrenser» (min utheving).

Basert på dette er hypoteser om at en står overfor MVK kodet som likt med ekspertgruppens hovedhypotese om organisert kriminalitet.

Utfordringer som følge av utformingen av SPSS

Om hypoteseskalaen:

Dette svaralternativet kalles *ordinalt* målenivå (Jacobsen, 2015, s. 258).

Da jeg kodet svarene i SPSS valgte jeg likevel å selv om en ikke med sikkerhet kan si at det er like lang avstand mellom f.eks. litt enig til enig, som det er mellom enig og helt enig, så valgte jeg å benytte Scale i stedet for ordinal i SPSS. Til tross for at dette ikke er en perfekt løsning, er dette en metode som er vanlig å benytte for å kunne regne på svarene.

Vedlegg 6: SPSS analyser

I dette dokumentet ser en de fullstendige resultatene av SPSS analysene som er tatt inn i kap. 4 i oppgaven.

Bootstrap analyse

```
BOOTSTRAP
/SAMPLING METHOD=SIMPLE
/VARIABLES TARGET=HYPDEKKETAVEKSPERTCaseD3
HYPUTOVEREKSPERTCaseD2 INPUT=GRUPPEkategori
/CRITERIA CILEVEL=95 CITYPE=BCA NSAMPLES=10000
/MISSING USERMISSING=EXCLUDE.
```

Bootstrap

Notes

Output Created	23-JUN-2022 16:23:16	
Comments		
Input	Data	C:\Users\jonaga\OD\Master\5.6.22 datafil for hypoteser.sav
	Active Dataset	DataSet2
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>

Syntax

```
BOOTSTRAP
/SAMPLING
METHOD=SIMPLE
/VARIABLES
TARGET=HYPDEKKE
TAVEKSPERTCaseD3
HYPUTOVEREKSPER
TCASED2
INPUT=GRUPPEkateg
ori
/CRITERIA
CILEVEL=95
CITYPE=BCA
NSAMPLES=10000
/MISSING
USERMISSING=EXCL
UDE.
```

Resources	Processor Time	00:00:00,08
	Elapsed Time	00:00:00,05

[DataSet2] C:\Users\jonaga\OD\Master\5.6.22 datafil for hypoteser.sav

Bootstrap Specifications

Sampling Method	Simple
Number of Samples	10000
Confidence Interval Level	95,0%
Confidence Interval Type	Bias-corrected and accelerated (BCa)

```
T-TEST GROUPS=GRUPPEkategori(1 2)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=HYPDEKKETAVEKSPERTCaseD3 HYPUTOVEREKSPERTCaseD2
/ES DISPLAY(TRUE)
/CRITERIA=CI(.95).
```

T-Test

Notes

Output Created		23-JUN-2022 16:23:16
Comments		
Input	Data	C:\Users\jonaga\OD\Ma ster\5.6.22 datafil for hypoteser.sav
	Active Dataset	DataSet2
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	141402
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each analysis are based on the cases with no missing or out-of-range data for any variable in the analysis.
Syntax		T-TEST GROUPS=GRUPPEkat egori(1 2) /MISSING=ANALYSI S /VARIABLES=HYPDE KKETAVEKSPERTCa seD3 HYPUTOVEREKSPER TCaseD2 /ES DISPLAY(TRUE) /CRITERIA=CI(.95).
Resources	Processor Time	00:01:00,48
	Elapsed Time	00:02:11,52

Warnings

No statistics are computed for a split file in the Independent Samples table. The split file is: \$bootstrap_split=943.

No statistics are computed for a split file in the Independent Samples Effect Sizes table. The split file is: \$bootstrap_split=943.

No statistics are computed for a split file in the Independent Samples table. The split file is: \$bootstrap_split=2411.

No statistics are computed for a split file in the Independent Samples Effect Sizes table. The split file is: \$bootstrap_split=2411.

No statistics are computed for a split file in the Independent Samples table. The split file is: \$bootstrap_split=3206.

No statistics are computed for a split file in the Independent Samples Effect Sizes table. The split file is: \$bootstrap_split=3206.

No statistics are computed for a split file in the Independent Samples table. The split file is: \$bootstrap_split=6535.

No statistics are computed for a split file in the Independent Samples Effect Sizes table. The split file is: \$bootstrap_split=6535.

Group Statistics

			Bootstrap ^b	
Kategori			Statistic	Bias
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesettet	Med PÅL	N	16	
		Mean	1,69	,01
		Std. Deviation	3,071	-,339
		Std. Error Mean	,768	
	Uten PÅL	N	6	
		Mean	1,17	,00 ^c

		Std. Deviation	,753	-,102 ^d
		Std. Error Mean	,307	
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Med PÅL	N	16	
		Mean	,50	,00
		Std. Deviation	,894	-,067
		Std. Error Mean	,224	
Uten PÅL	Uten PÅL	N	6	
		Mean	1,67	,00 ^c
		Std. Deviation	1,751	-,326 ^d
		Std. Error Mean	,715	

Group Statistics

			Bootstrap	
Kategori			Std. Error	
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotosesettet	Med PÅL	N		
		Mean	,76	
		Std. Deviation	1,196	
		Std. Error Mean		
Uten PÅL	Uten PÅL	N		
		Mean	,31 ^c	
		Std. Deviation	,223 ^d	
		Std. Error Mean		
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Med PÅL	N		
		Mean	,22	
		Std. Deviation	,245	
		Std. Error Mean		
Uten PÅL	Uten PÅL	N		
		Mean	,70 ^c	
		Std. Deviation	,708 ^d	
		Std. Error Mean		

Group Statistics

		Bootstrap
		BCa 95%
		Confidence
		Interval
Kategori		Lower

Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Med PÅL	N	
		Mean	,60
		Std. Deviation	,885
		Std. Error Mean	
	Uten PÅL	N	
		Mean	,50 ^c
		Std. Deviation	,500 ^d
		Std. Error Mean	
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Med PÅL	N	
		Mean	,14
		Std. Deviation	,414
		Std. Error Mean	
	Uten PÅL	N	
		Mean	,67 ^c
		Std. Deviation	,463 ^d
		Std. Error Mean	

Group Statistics

			Bootstrap
			BCa 95%
			Confidence
			Interval
Kategori			Upper
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Med PÅL	N	
		Mean	3,16
		Std. Deviation	4,453
		Std. Error Mean	
	Uten PÅL	N	
		Mean	1,80 ^c
		Std. Deviation	,837 ^d
		Std. Error Mean	
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Med PÅL	N	
		Mean	,93
		Std. Deviation	1,167
		Std. Error Mean	
	Uten PÅL	N	
		Mean	3,00 ^c
		Std. Deviation	2,229 ^d
		Std. Error Mean	

b. Unless otherwise noted, bootstrap results are based on 10000 bootstrap samples

c. Based on 9996 samples

d. Based on 9917 samples

Independent Samples Test^a

		Levene's Test for Equality of Variances
		F
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	1,889
	Equal variances not assumed	
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	2,309
	Equal variances not assumed	

Independent Samples Test^a

		Levene's Test for Equality of Variances
		Sig.
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	,184
	Equal variances not assumed	
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,144
	Equal variances not assumed	

Independent Samples Test^a

		t-test for Equality of Means	
		t	df

Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	,405	20
	Equal variances not assumed	,630	18,748
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	-2,085	20
	Equal variances not assumed	-1,557	6,007

Independent Samples Test^a

		t-test for Equality of Means	
		Sig. (2-tailed)	
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	,690	
	Equal variances not assumed	,536	
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,050	
	Equal variances not assumed	,170	

Independent Samples Test^a

		t-test for Equality of Means	
		Mean Difference	
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	,521	
	Equal variances not assumed	,521	
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	-1,167	
	Equal variances not assumed	-1,167	

Independent Samples Test^a

		t-test for Equality of Means	
		Std. Error Difference	
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	1,286	
	Equal variances not assumed	,827	
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,560	
	Equal variances not assumed	,749	

Independent Samples Test^a

		t-test for Equality of Means
		95% Confidence Interval of the Difference
		Lower
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	-2,161
	Equal variances not assumed	-1,211
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	-2,334
	Equal variances not assumed	-2,999

Independent Samples Test^a

		t-test for Equality of Means
		95% Confidence Interval of the Difference
		Upper
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	3,203
	Equal variances not assumed	2,253
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,001
	Equal variances not assumed	,666

a. No statistics are computed for one or more split files

Bootstrap for Independent Samples Test

		Mean Difference
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	,521
	Equal variances not assumed	,521
	Equal variances assumed	-1,167

Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances not assumed	-1,167
--	-----------------------------	--------

Bootstrap for Independent Samples Test

		Bootstrap ^a	
		Bias	Std. Error
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	,010 ^b	,815 ^b
	Equal variances not assumed	,010 ^b	,815 ^b
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,001 ^b	,734 ^b
	Equal variances not assumed	,001 ^b	,734 ^b

Bootstrap for Independent Samples Test

		Bootstrap BCa 95% Confidence Interval
		Lower
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	-,729 ^b
	Equal variances not assumed	-,729 ^b
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	-2,925 ^b
	Equal variances not assumed	-2,925 ^b

Bootstrap for Independent Samples Test

		Bootstrap BCa 95% Confidence Interval
		Upper
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesesettet	Equal variances assumed	2,139 ^b
	Equal variances not assumed	2,139 ^b
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,142 ^b
	Equal variances not assumed	,142 ^b

a. Unless otherwise noted, bootstrap results are based on 10000 bootstrap samples

b. Based on 9996 samples

Independent Samples Effect Sizes

		Standardizer ^a	Point Estimate
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesettet	Cohen's d	2,686	,194
	Hedges' correction	2,792	,187
	Glass's delta	,753	,692
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Cohen's d	1,169	-,998
	Hedges' correction	1,215	-,960
	Glass's delta	1,751	-,666

Independent Samples Effect Sizes

		95% Confidence Interval	
		Lower	Upper
Antall hypoteser som er dekket av hovedhypotesettet	Cohen's d	-,749	1,132
	Hedges' correction	-,720	1,089
	Glass's delta	-,363	1,691
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Cohen's d	-1,974	,001
	Hedges' correction	-1,899	,001
	Glass's delta	-1,660	,381

a. The denominator used in estimating the effect sizes.

Cohen's d uses the pooled standard deviation.

Hedges' correction uses the pooled standard deviation, plus a correction factor.

Glass's delta uses the sample standard deviation of the control group.

Uavhengig t-test som sammenligner snittet på antall av ekspertgruppens hovedhypoteser som er tatt med i hhv. gruppen med og uten PÅL

```

DATASET ACTIVATE DataSet1.
T-TEST GROUPS=GRUPPEkategori(1 2)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=tot_eksperthypoteser tot_hypoteser
/ES DISPLAY(TRUE)
/CRITERIA=CI(.95).

```

T-Test

Notes

Output Created		05-JUN-2022 16:57:19
Comments		
Input	Data	C:\Users\jonaga\OD\Ma ster\5.6.22 datafil for hypoteser.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data	22
	File	
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each analysis are based on the cases with no missing or out-of-range data for any variable in the analysis.

Syntax

T-TEST
GROUPS=GRUPPEkate
gori(1 2)

/MISSING=ANALYSI
S

/VARIABLES=tot_eksp
erthypoteser
tot_hypoteser
/ES DISPLAY(TRUE)
/CRITERIA=CI(.95).

Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,02

Group Statistics

	Kategori	N	Mean	Std. Deviation
tot_eksperthypoteser	Med PÅL	16	3,6875	1,01448
	Uten PÅL	6	4,3333	1,21106
tot_hypoteser	Med PÅL	16	4,1875	1,16726
	Uten PÅL	6	6,0000	2,28035

Group Statistics

	Kategori	Std. Error Mean
tot_eksperthypoteser	Med PÅL	,25362
	Uten PÅL	,49441
tot_hypoteser	Med PÅL	,29182
	Uten PÅL	,93095

Independent Samples Test

Levene's Test for Equality of Variances	
F	Sig.

tot_eksperthypoteser	Equal variances assumed	,019	,892
	Equal variances not assumed		
tot_hypoteser	Equal variances assumed	,576	,457
	Equal variances not assumed		

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means	
		t	df
tot_eksperthypoteser	Equal variances assumed	-1,264	20
	Equal variances not assumed	-1,162	7,798
tot_hypoteser	Equal variances assumed	-2,485	20
	Equal variances not assumed	-1,858	6,011

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means	
		Sig. (2-tailed)	Mean Difference
tot_eksperthypoteser	Equal variances assumed	,221	-,64583
	Equal variances not assumed	,279	-,64583
tot_hypoteser	Equal variances assumed	,022	-1,81250
	Equal variances not assumed	,112	-1,81250

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means	
		Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference Lower
tot_eksperthypoteser	Equal variances assumed	,51080	-1,71134
	Equal variances not assumed	,55567	-1,93302
tot_hypoteser	Equal variances assumed	,72945	-3,33410
	Equal variances not assumed	,97561	-4,19864

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		95% Confidence Interval of the Difference
		Upper
tot_eksperthypoteser	Equal variances assumed	,41968
	Equal variances not assumed	,64135
tot_hypoteser	Equal variances assumed	-,29090
	Equal variances not assumed	,57364

Independent Samples Effect Sizes

		95% Confidence Interval		
		Standardizer ^a	Point Estimate	Lower
tot_eksperthypoteser	Cohen's d	1,06702	-,605	-1,555
	Hedges' correction	1,10924	-,582	-1,495
	Glass's delta	1,21106	-,533	-1,502
tot_hypoteser	Cohen's d	1,52377	-1,189	-2,184
	Hedges' correction	1,58405	-1,144	-2,101
	Glass's delta	2,28035	-,795	-1,818

Independent Samples Effect Sizes

		95% Confidence Interval ^a
		Upper
tot_eksperthypoteser	Cohen's d	,359
	Hedges' correction	,345
	Glass's delta	,481
tot_hypoteser	Cohen's d	-,169
	Hedges' correction	-,163
	Glass's delta	,289

a. The denominator used in estimating the effect sizes.

Cohen's d uses the pooled standard deviation.

Hedges' correction uses the pooled standard deviation, plus a correction factor.

Glass's δ uses the sample standard deviation of the control group.

Uavhengig t-test som sammenligner snittet av antall hovedhypoteser, utover de 5 som ekspertgruppen anså som riktig å ha med, som er tatt med av hhv. gruppen med og uten PÅL

```
T-TEST GROUPS=GRUPPEkategori(1 2)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=HYPUTOVEREREKSPERTCaseD2
/ES DISPLAY(TRUE)
/CRITERIA=CI(.95).
```

T-Test

Notes

Output Created		05-JUN-2022 16:57:19
Comments		
Input	Data	C:\Users\jonaga\OD\Ma ster\5.6.22 datafil for hypoteser.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	22
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each analysis are based on the cases with no missing or out-of-range data for any variable in the analysis.

Syntax

T-TEST
GROUPS=GRUPPEkate
gori(1 2)

/MISSING=ANALYSI
S

/VARIABLES=HYPUT
OVEREKSPERTCaseD
2

/ES DISPLAY(TRUE)
/CRITERIA=CI(.95).

Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,00

Group Statistics

	Kategori	N	Mean	Std. Deviation
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Med PÅL	16	,50	,894
	Uten PÅL	6	1,67	1,751

Group Statistics

	Kategori	Std. Error Mean
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Med PÅL	,224
	Uten PÅL	,715

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances
	F
Equal variances assumed	2,309

Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances not assumed
--	-----------------------------

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances
		Sig.
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,144
	Equal variances not assumed	

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means	
		t	df
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	-2,085	20
	Equal variances not assumed	-1,557	6,007

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		Sig. (2-tailed)
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,050
	Equal variances not assumed	,170

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		Mean Difference

Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	-1,167
	Equal variances not assumed	-1,167

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		Std. Error Difference
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,560
	Equal variances not assumed	,749

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		95% Confidence Interval of the Difference
		Lower
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	-2,334
	Equal variances not assumed	-2,999

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		95% Confidence Interval of the Difference
		Upper
Antall hovedhypoteser som IKKE omfattes av ekspertgruppens	Equal variances assumed	,001
	Equal variances not assumed	,666

Independent Samples Effect Sizes

		Standardizer ^a	Point Estimate
Antall hovedhypoteser som	Cohen's d	1,169	-,998
IKKE omfattes av	Hedges' correction	1,215	-,960
ekspertgruppens	Glass's delta	1,751	-,666

Independent Samples Effect Sizes

		95% Confidence Interval	
		Lower	Upper
Antall hovedhypoteser som IKKE	Cohen's d	-1,974	,001
omfattes av ekspertgruppens	Hedges' correction	-1,899	,001
	Glass's delta	-1,660	,381

a. The denominator used in estimating the effect sizes.

Cohen's d uses the pooled standard deviation.

Hedges' correction uses the pooled standard deviation, plus a correction factor.

Glass's delta uses the sample standard deviation of the control group.

Uavhengig proposjonstest som analyserer gjennomsnittlig prosentandel av hvilke av ekspertgruppens hovedhypoteser som er tatt med i hhv. gruppen med og uten PÅL.

PROPORTIONS

```

/INDEPENDENTSAMPLES TYVERICaseD1H1 ORKRIMCaseD1H2
MISFORSTÅELSECaseD1H3 UNDER15CaseD1H4
  TVANGCaseD1H5 BY GRUPPEkategori SELECT=LEVEL(1 ,2 )
CITYPES=AGRESTI_CAFFO NEWCOMBE
  TESTTYPES=WALDH0
/SUCCESS VALUE=LAST
/CRITERIA CILEVEL=95
/MISSING SCOPE=ANALYSIS USERMISSING=EXCLUDE.

```

Proportions

Notes

Output Created		05-JUN-2022 16:57:19
Comments		
Input	Data	C:\Users\jonaga\OD\Master\5.6.22 datafil for hypoteser.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data	22
	File	
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Each statistic is based on all valid data for the analysis variable(s) used in computing the statistic.

Weight Handling
Syntax

not applicable
PROPORTIONS

/INDEPENDENTSAM
PLES
TYVERICaseD1H1
ORKRIMCaseD1H2
MISFORSTÅELSECas
eD1H3
UNDER15CaseD1H4
TVANGCaseD1H5
BY GRUPPEkategori
SELECT=LEVEL(1 ,2)
CITYPES=AGRESTI_
CAFFO NEWCOMBE

TESTTYPES=WALDH
0
/SUCCESS
VALUE=LAST
/CRITERIA
CILEVEL=95
/MISSING
SCOPE=ANALYSIS
USERMISSING=EXCL
UDE.

Resources	Processor Time	00:00:00,03
	Elapsed Time	00:00:00,03

Independent-Samples Proportions Group Statistics

	Kategori	Successes	Trials	Proportion
Har hypotesen om tyveri? = Ja	= Med PÅL	16	16	1,000
	= Uten PÅL	6	6	1,000
Har hypotesen om tyveri som ledd i organisert kriminalitet? = Ja	= Med PÅL	10	16	,625
	= Uten PÅL	5	6	,833
Har hypotesen om misforståelse eller forglemmelse? = Ja	= Med PÅL	10	16	,625
	= Uten PÅL	4	6	,667
	= Med PÅL	8	16	,500

Har hypotesen om under 15 år eller psykisk syk? = Ja	= Uten PÅL	5	6	,833
Har hypotesen om at gutten er tvunget til å begå handlingen? = Ja	= Med PÅL	15	16	,938
	= Uten PÅL	6	6	1,000

Independent-Samples Proportions Group Statistics

	Kategori	Asymptotic Standard Error
Har hypotesen om tyveri? = Ja	= Med PÅL	,000
	= Uten PÅL	,000
Har hypotesen om tyveri som ledd i organisert kriminalitet? = Ja	= Med PÅL	,121
	= Uten PÅL	,152
Har hypotesen om misforståelse eller forglemmelse? = Ja	= Med PÅL	,121
	= Uten PÅL	,192
Har hypotesen om under 15 år eller psykisk syk? = Ja	= Med PÅL	,125
	= Uten PÅL	,152
Har hypotesen om at gutten er tvunget til å begå handlingen? = Ja	= Med PÅL	,061
	= Uten PÅL	,000

Independent-Samples Proportions Confidence Intervals

	Interval Type	Difference in Proportions	Asymptotic Standard Error
Har hypotesen om tyveri? = Ja	Agresti-Caffo	,000	,000
	Newcombe	,000	,000
Har hypotesen om tyveri som ledd i organisert kriminalitet? = Ja	Agresti-Caffo	-,208	,194
	Newcombe	-,208	,194
Har hypotesen om misforståelse eller forglemmelse? = Ja	Agresti-Caffo	-,042	,227
	Newcombe	-,042	,227
Har hypotesen om under 15 år eller psykisk syk? = Ja	Agresti-Caffo	-,333	,197
	Newcombe	-,333	,197
Har hypotesen om at gutten er tvunget til å begå handlingen? = Ja	Agresti-Caffo	-,062	,061
	Newcombe	-,062	,061

Independent-Samples Proportions Confidence Intervals

	Interval Type	95% Confidence Interval of the Difference	
		Lower	Upper
Har hypotesen om tyveri? = Ja	Agresti-Caffo	-,183	,322
	Newcombe	-,194	,390
Har hypotesen om tyveri som ledd i organisert kriminalitet? = Ja	Agresti-Caffo	-,514	,236
	Newcombe	-,483	,232
Har hypotesen om misforståelse eller forglemmelse? = Ja	Agresti-Caffo	-,418	,390
	Newcombe	-,378	,371
Har hypotesen om under 15 år eller psykisk syk? = Ja	Agresti-Caffo	-,629	,129
	Newcombe	-,592	,120
Har hypotesen om at gutten er tvunget til å begå handlingen? = Ja	Agresti-Caffo	-,257	,285
	Newcombe	-,283	,331

Independent-Samples Proportions Tests

	Test Type	Difference in Proportions	Asymptotic Standard Error
Har hypotesen om tyveri? = Ja	Wald H0	,000	,000
Har hypotesen om tyveri som ledd i organisert kriminalitet? = Ja	Wald H0	-,208	,194
Har hypotesen om misforståelse eller forglemmelse? = Ja	Wald H0	-,042	,227
Har hypotesen om under 15 år eller psykisk syk? = Ja	Wald H0	-,333	,197
Har hypotesen om at gutten er tvunget til å begå handlingen? = Ja	Wald H0	-,062	,061

Independent-Samples Proportions Tests

Test Type	Z	Significance	
		One-Sided p	Two-Sided p

Har hypotesen om tyveri? = Ja	Wald H0	. ^a	. ^a	. ^a
Har hypotesen om tyveri som ledd i organisert kriminalitet? = Ja	Wald H0	-,934	,175	,350
Har hypotesen om misforståelse eller forglemmelse? = Ja	Wald H0	-,181	,428	,856
Har hypotesen om under 15 år eller psykisk syk? = Ja	Wald H0	-1,416	,078	,157
Har hypotesen om at gutten er tvunget til å begå handlingen? = Ja	Wald H0	-,627	,265	,531

a. No valid success or failure cases in at least one group.

Uavhengig t-test som sammenligner snittet av hhv. gruppen med og uten PÅL sitt generelle syn på hovedhypoteser (målt før de fikk utdelt caset)

```

DATASET ACTIVATE DataSet3.
DATASET ACTIVATE DataSet3.
T-TEST GROUPS=GRUPPEkategori(1 2)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=HypotesesynFØRCASE
/ES DISPLAY(TRUE)
/CRITERIA=CI(.95).

```

T-Test

Notes

Output Created		05-JUN-2022 17:00:59
Comments		
Input	Data	C:\Users\jonaga\OD\Master\5.6.22 datafil
		team.sav
	Active Dataset	DataSet3
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data	44
	File	
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each analysis are based on the cases with no missing or out-of-range data for any variable in the analysis.

Syntax

T-TEST
GROUPS=GRUPPEkat
egori(1 2)

/MISSING=ANALYSI
S

/VARIABLES=Hypotes
esynFØRCASE
/ES DISPLAY(TRUE)
/CRITERIA=CI(.95).

Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,02

[DataSet3] C:\Users\jonaga\OD\Master\5.6.22 datafil team.sav

Group Statistics

	Kategori	N	Mean	Std. Deviation
Syn på nytteverdien av flere	Med PÅL	32	8,81	1,091
hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Uten PÅL	12	8,67	1,231

Group Statistics

	Kategori	Std. Error Mean
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Med PÅL	,193
	Uten PÅL	,355

Independent Samples Test

Levene's Test for
Equality of
Variances

		F
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,047
	Equal variances not assumed	

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances
		Sig.
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,830
	Equal variances not assumed	

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means	
		t	df
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,382	42
	Equal variances not assumed	,361	17,880

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		Sig. (2-tailed)
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,705
	Equal variances not assumed	,723

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		Mean Difference
Syn på nytteverdien av flere	Equal variances assumed	,146
hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances not assumed	,146

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		Std. Error Difference
Syn på nytteverdien av flere	Equal variances assumed	,382
hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances not assumed	,404

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		95% Confidence Interval of the Difference
		Lower
Syn på nytteverdien av flere	Equal variances assumed	-,625
hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances not assumed	-,704

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		95% Confidence Interval of the Difference
		Upper
Equal variances assumed		,917

Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances not assumed	,996
--	-----------------------------	------

Independent Samples Effect Sizes

		Standardizer ^a	Point Estimate
Syn på nytteverdien av flere	Cohen's d	1,129	,129
hypoteser (1= Uten betydning,	Hedges' correction	1,150	,127
10 = Helt avgjørende)	Glass's delta	1,231	,118

Independent Samples Effect Sizes

		95% Confidence Interval	
		Lower	Upper
Syn på nytteverdien av flere	Cohen's d	-,536	,792
hypoteser (1= Uten betydning, 10 =	Hedges' correction	-,526	,778
Helt avgjørende)	Glass's delta	-,549	,781

a. The denominator used in estimating the effect sizes.

Cohen's d uses the pooled standard deviation.

Hedges' correction uses the pooled standard deviation, plus a correction factor.

Glass's delta uses the sample standard deviation of the control group.

Uavhengig t-test som sammenligner snittet på erfaring og syn på hypoteser i hhv. gruppen med og uten PÅL

```
T-TEST GROUPS=GRUPPEkategori(1 2)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=Etterforskningsår HypotesesynFØRCASE
/ES DISPLAY(TRUE)
/CRITERIA=CI(.95).
```

T-Test

Notes

Output Created		19-JUN-2022 20:20:17
Comments		
Input	Data	C:\Users\jonaga\OD\Ma ster\5.6.22 datafil team.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	44
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each analysis are based on the cases with no missing or out-of-range data for any variable in the analysis.
Syntax		T-TEST GROUPS=GRUPPEkat egori(1 2) /MISSING=ANALYSI S /VARIABLES=Etterfor skningsår HypotesesynFØRCASE /ES DISPLAY(TRUE) /CRITERIA=CI(.95).

Resources	Processor Time	00:00:00,02
	Elapsed Time	00:00:00,02

Group Statistics

	Kategori	N	Mean	Std. Deviation
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Med PÅL	32	11,531	7,2010
	Uten PÅL	12	10,833	6,2353
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Med PÅL	32	8,81	1,091
	Uten PÅL	12	8,67	1,231

Group Statistics

	Kategori	Std. Error Mean
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Med PÅL	1,2730
	Uten PÅL	1,8000
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Med PÅL	,193
	Uten PÅL	,355

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances
		F
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Equal variances assumed	,539
	Equal variances not assumed	
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,047
	Equal variances not assumed	

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances
		Sig.
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Equal variances assumed	,467
	Equal variances not assumed	
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,830
	Equal variances not assumed	

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means	
		t	df
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Equal variances assumed	,296	42
	Equal variances not assumed	,317	22,737
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,382	42
	Equal variances not assumed	,361	17,880

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		Sig. (2-tailed)
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Equal variances assumed	,769
	Equal variances not assumed	,754
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,705
	Equal variances not assumed	,723

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
--	--	---------------------------------

		Mean Difference
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Equal variances assumed	,6979
	Equal variances not assumed	,6979
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,146
	Equal variances not assumed	,146

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		Std. Error Difference
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Equal variances assumed	2,3563
	Equal variances not assumed	2,2046
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,382
	Equal variances not assumed	,404

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		95% Confidence Interval of the Difference
		Lower
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Equal variances assumed	-4,0573
	Equal variances not assumed	-3,8656
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	-,625
	Equal variances not assumed	-,704

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means
		95% Confidence Interval of the Difference

		Upper
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Equal variances assumed	5,4531
	Equal variances not assumed	5,2614
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Equal variances assumed	,917
	Equal variances not assumed	,996

Independent Samples Effect Sizes

		Standardizer ^a	Point Estimate
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Cohen's d	6,9610	,100
	Hedges' correction	7,0885	,098
	Glass's delta	6,2353	,112
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Cohen's d	1,129	,129
	Hedges' correction	1,150	,127
	Glass's delta	1,231	,118

Independent Samples Effect Sizes

		95% Confidence Interval	
		Lower	Upper
År med etterforskning og/eller påtalearbeide i politet	Cohen's d	-,564	,763
	Hedges' correction	-,554	,750
	Glass's delta	-,556	,774
Syn på nytteverdien av flere hypoteser (1= Uten betydning, 10 = Helt avgjørende)	Cohen's d	-,536	,792
	Hedges' correction	-,526	,778
	Glass's delta	-,549	,781

a. The denominator used in estimating the effect sizes.

Cohen's d uses the pooled standard deviation.

Hedges' correction uses the pooled standard deviation, plus a correction factor.

Glass's delta uses the sample standard deviation of the control group.

Vedlegg 7: Korrespondanse med NSD

I forbindelse med datainnsamlingen var jeg i chatt-dialog med NSD for å forsikre meg om at datainnsamlingen ikke var meldepliktig. Som det fremgår av nedenstående dialog, var konklusjonen at innhentingene ikke var meldepliktig.

12:56		Hei,
12:56	Simon Gogl	Hei
12:56		Jeg arbeider med en masteroppgave der jeg skal foreta et eksperiment med mange deltakere.
12:57		Rettelse "kvasieksperiment"
12:58		Deltakernes svar er helt anonymisert, og det er så mange deltakere at jeg ikke klarer å krysskoble infomasjonen for å identifisere hvem som har svart hva.
12:58		Må dette søkes?
12:59	Simon Gogl	Bruker du et nettskjema? F.eks. Surveymonkey eller Nettskjema eller noe lignende?
13:00		Nei,
13:00		Systemet jeg bruker er at alle får utdelt en lukket konvolutt de legger svaret i. D
13:01		Konvoluttene samles så inn, og legges sammen med mange andre konvolutter (alle konvoluttene er umerket).
13:01		Konvoluttene åpnes først når alle er mottatt.
13:03	Simon Gogl	Hvis du kan ikke knytte svarene til en enkeltperson er undersøkelsen fullstendig anonym og du trenger ikke å melde

det til oss. Men vær obs på at bakgrunnsopplysninger kan også indirekte identifisere en person. Når du spør om adresse, alder, etnisitet, osv.

13:03

Takk for svar

13:04 Simon Gogl

Bare hyggelig. Er det noe mer jeg kan hjelpe deg med?

13:04

Ikke i dag

13:56

Hei igjen,

Jeg hadde nylig en god og nyttig chatt med Simon Gogl.

Spørsmålet gjaldt datainnsamling gjennom en anonym undersøkelse, og jeg fikk heldigvis svar på at jeg ikke trengte å søke om dette så lenge man ikke kunne koble svarene til en enkeltperson.

For sikkerhetsskyld vil jeg orientere om at jeg også har samlet inn samtykkeerklæringer fra alle deltakerne, som disse har signert. Samtykkeerklæringene er samlet inn for seg, og lar seg ikke sammenligne med svarene (utover at antallet samtykkeerklæringer er like stort som antallet svar). Det vil si: Jeg kan IKKE koble svarene til enkeltpersonene som har samtykket til å delta.

Er dette fortsatt å anse som IKKE søknadspliktig?

13:57 Simon Gogl

Hei igjen!

13:59 Simon Gogl

Det var ikke nødvendig å samle inn samtykkeerklæringene. Hvis noen vil bruke sine rettigheter, f.eks. se sine svar, så har du jo ingen mulighet å gjenfinne svarene til en enkeltperson i materialet ditt.

14:00 Simon Gogl

Du har altså bare samtykkeerklæringene, men vet ikke hvem som har svart hva, riktig?

14:02 Simon Gogl

Da trenger du ikke å sende det inn til oss, men jeg anbefaler at du sletter/kaster samtykkeerklæringene.

Takk

14:03 Simon Gogl Bare hyggelig!

Vedlegg 8: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

"Har integrert påtale betydning for utarbeidelse av hypoteser innledningsvis i en straffesak ved Felles straffesaksinntak (FSI)?"?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se på om integrert påtalemyndighet i politiet har betydning ved utarbeidelsen av hypoteser. I dette skrivet gis du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med forskningsprosjektet er å se på effekter av integrert påtale, særlig hvorvidt det har betydning for utarbeidelse av hypotese. Prosjektet er avgrenset til å gjelde generering av hypoteser innledningsvis i en konstruert straffesak som kommer til behandling ved Felles straffesaksinntak. Forskningsprosjektet gjennomføres som ledd i en Masteroppgave.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Politihøgskolen er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For å få svar på ovennevnte forskningsspørsmål er det ønskelig at etterforskningsledere (påtalesfaglige og politifaglige) ved Felles straffesaksinntak (FSI) besvarer et spørreskjema, samt besvarer spørsmål knyttet til en konstruert oppgave. For å få en geografisk variasjon gjennomføres undersøkelsen ved FSI i flere politidistrikt i Norge, herunder politidistriktet du er ansatt ved. Du er trukket ut fordi du er på arbeid i dag, og din leder har samtykket til at din arbeidstid kan benyttes til deltakelse i denne undersøkelsen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du fyller ut et spørreskjema. Det vil ta deg ca. 5 minutter. Spørreskjemaet inneholder spørsmål om din formalkompetanse, erfaring og generelle holdning til etterforskningshypoteser. Dine svar fra spørreskjemaet blir senere registrert elektronisk. Deretter vil du bli forelagt en konstruert case, der du vil bli bedt om å svare på spørsmål knyttet til denne. Omtrent 1/3 av deltakerne skal besvare spørsmålet i casen alene, og omtrent 2/3 av

deltakerne skal besvare spørsmålet i casen sammen med en annen. Det vil være tilfeldig hvem som skal besvare den alene. Det vil ta deg ca. 25 minutter å svare på spørsmålene i casen. Etter at casen er besvart vil du bli bedt om å svare på et par avsluttende spørsmål knyttet til ditt syn på nytteverdien av å ha en skriftlig etterforskningsplan med nedtegnede hypoteser i den utdelte casen.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern - hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- I tillegg til student Jon Aga, vil også hans to veiledere ha tilgang til opplysningene. Disse er Ivar Fahsing ansatt ved Politihøgskolen, og Moa Liden ansatt ved universitetet i Uppsala i Sverige.
- For å sikre at ingen uvedkommende kan knytte informasjonen du gir tilbake til deg vil du ikke bli spurt om direkte identifiserende opplysninger slik som navn, adresse, fødselsdato o.lign. I tillegg vil spørreskjemaet, og ditt svar på oppgaven i casen, bli skannet inn og lagret i en kryptert mappe på OneDrive ved Politihøgskolen.
- Opplysninger om enkeltpersoner vil heller ikke kunne bli identifisert i den endelige masteroppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene vil slettes når prosjektet avsluttes. Dette vil etter planen skje senest desember 2020.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Politihøgskolen ved student Jon Aga.
- vårt personvernombud: Knut Erik Hauslo.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Jon Aga
(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Har integrert påtale betydning for utarbeidelse av hypoteser innledningsvis i en straffesak ved Felles straffesaksinntak (FSI)?», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta ved besvarelse av spørreskjema.
- å delta ved besvarelse av oppgave i en konstruert case.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. desember 2020.

(Signert av prosjektdeltaker, data)

Vedlegg 9: Spørreundersøkelse før utdeling av case

Spørreskjema

Utdanning/opplæring

Hvilke(e) utdanning(er)/opplæring(er) har du gjennomført?

(Kryss av på den/de du har gjennomført, du kan sette flere kryss)

- Bachelorutdanning ved politihøgskolen
- Politiskolen
- Obligatorisk utdanning for politiets jurister
- Videreutdanning for politiets påtalejurister
- Etterforskning (VEF)
- Deltemaet om etterforskningsplan og Indicia i obligatorisk årlig opplæring (OÅO)
høsten 2019
- Selvstudie (eks. lest lærebøker) der hypotese generering har vært i fokus
- Annen høyere utdanning der hypotese generering vært i fokus
- Annen høyere utdanning

Erfaringsbakgrunn

Hvor mange år har du arbeidet i politiet?

_____ (fyll ut antall år)

Hvor mange år har du hatt etterforskning og/eller påtalearbeide i politiet som en vesentlig del av dine arbeidsoppgaver?

_____ (fyll ut antall år)

Vedlegg 10: Forside på besvarelse av case

Besvarelse av case

På dette arket, samt medfølgende blanke ark skal du/dere skrive ned besvarelsen av casen.

(Dersom dere er to som løste casen sammen, leverer dere ett felles svar).

Kryss av for hvilken kategori som har levert denne besvarelsen.

- Denne besvarelsen er gitt av en Politifaglig etterforskningsleder og en påtalefaglig etterforskningsleder i samarbeide
- Denne besvarelsen er gitt av to Politifaglige etterforskningsledere i samarbeide.
- Denne besvarelsen er gitt av en Politifaglig etterforskningsleder alene.

Jeg/vi anså at følgende hovedhypoteser (forklaringer på hendelsen) er naturlig å ha med i en etterforskningsplan basert på informasjonen i casen:

